

STJØRNA

HEIMBYGDA VÅR

Tønderviksetra - en av de få gjenværende seterbuer i Stjørnas fjellverden - og kanskje den eldste?

Stjørna heimbygds lag

Årshefte nr. 11 - 2015

Hva ville du gjort

I dette årsheftet har vi mye stoff om krigen i 1940 til 1945. Krig fører til at alle kan bli berørt og personlige valg må tas. Valget blir - skal en være aktiv og delta i motstandskampen eller - «la andre ta støyt». Hvem skal en holde med, hvem har en sympati for.

For oss er dette fjernt i dag og noe vi ikke tenker mye på, men rundt oss i verden må mennesker ta valg og kanskje risiker livet uansett hvilke valg de tar.

Stoffet vi har med om krigen handler mye om de som vi hedrer for de tok de riktige valg. Noen tok feil valg sett i ettertid og mange ble straffet for det. De fleste var passive og tilpasset seg og levde livet på beste måte etter forholdene.

De fleste som leser dette, opplevde lite eller ingenting av det som skjedde under krigen. For oss er det lett å mene noe med sikkerhet, men tilfeldigheter var kanskje avgjørende for de som stod oppi det.

I ei lita bygd der alle kjenner hverandre og mange er i nær slekt, ble det ikke noe langvarig strid eller oppstyr rundt dette. Jeg kan heller ikke huske at det var noen unger som ble mobbet av forhold under krigen..

Derimot var det liten forståelse for de som tok seg til rette da freden kom og nærmest torturerte de som hadde trådt feil.

En riktig god jul til våre lesere

STJØRNA HEIMBYGDSLAG

Per Husby
Ansvarlig redaktør
per.husby@online.no

Trykt hos Skipnes AS desember 2015

ISSN 1893-1928

Takk

Det flotte bildet på forsida er også i år tatt av John Arthur Winsjansen. Takk til alle som har bidratt med historier og bilder. Uten alle disse har det ikke blitt et årshefte.

Innhold

Tittel	Forfatter/referent	Side
1940	John Selnes	3
Ulv på Selnes		5
Arrestasjonene på Fosen pinsa 1944	Per Husby	6
Våre falne fra Stjørna	Fra «Våre Falne»	10
Peder Sigurd Husby	Willy Husby	11
Ole Martin Lillemo	Inger Lisa Lillemo	12
Krigsheltene brødrene Pevik	Per Husby	13
Noen minner fra krigen	Bjarne J. M. Selnes	16
Hverdagen under krigen	Morten Antonsen	18
Serberhytta	Trine Aakvik	18
Livet i fangeleir	Olav Hårberg	20
Tysk krigsfangenskap	Linn Engvik	20
Tysklandsbrigaden	Per Husby	23
Fra «Erindringer»	Matias Sommerseth	24
Andre verdenskrig frå USA	Marvin Nelson	25
Kongen går på Stjørnastein	Nidaros 1949	25
Et fredsbrev	Bjørn Schjetne	26
Rabarbradyrking på Frengen	Per Husby	27
Konsert på Nasjonalbiblioteket	Bjarne J. M. Selnes	28
Amerikabrev frå Pettersvika		29
Stjørna – ei bygd i rik utvikling	Frå Nidaros	30
Det spøker i Juvika	Eilert Bjørkvik	31
Utflukt til Gjølga	Odlaug Bedin	35
Fra barndommens rike	Kristian Winsjansen	36
Johan Arnevik	Per Husby	37
Det var en gang	K. J. Ramsvik	37
Begravelse på Selnes	Per Husby	38
Arthur Rikard Indergård	Eilert Bjørkvik	40
Stjørna herredstyre 1915		42
Livet på Brattlandsetra	Gunnar Husby	43
Ulykke med kniv	Bjarne J. M. Selnes	45
Avisnytt fra Stjørna 1915	Dagsposten	45
Hva fiskeren må merke seg	Edvard Hov	46
Vadmestampen i Dansefossen	Per Husby	47
Historier om sildefiskere i Råkvåg	Harald Sommerseth	48
Fosens Blad	Eilert Bjørkvik	49
Stjørnvæinger med off. verv før 1900		50
Gravminner		51
Sildeutstilling i Råkvåg		51
Aktiviteten i Heimbygdslaget i 2015		52

Stoff til årsheftet

For mye av det gode ... Kan det bli for mye av det som er godt? Er du levende opptatt av en ting kan du overse at andre ser annerledes på saken.

Slik er det vel med stoffet i årsheftet vårt også. Vi som samler stoff og skriver har vel våre interesser og dette kan prege stoffvalget for mye. Det er enkelt å gjøre noe med dette. **Send oss stoff, bilder, historier du har og er opptatt av og vil dele med andre.**

1940

John Selnes (1911-1987)

Det jeg husker mest fra den tida må vel være evakueringa og 9. april. Jeg var hjemme etter å ha tjenestegjort som nøytralitetsvakt på Brettingen. Jeg var med den kontingenten som ble innkalt 1. september 1939, og dimittert 5. mars 1940.

Flyfoto av Selnes, heimsplassen og boligen til John midt på bildet

Min mor, som enda levde, var allerede oppe i rett tid, som det hette, mens jeg lå ennå, for jeg hadde ennå ikke kommet bort i noe arbeid. Mor kom opp på loftet og sa at det var slik uvanlig biltrafikk etter veien, undret seg over hva dette var for noe.

Jeg stod da også opp, og det for fortsatt både person og lastebiler. Lastebilene hadde, etter hva vi kunne se, varer på lasteplanet slik at det lignet på et slags flyttelass, hvilket det også var, men det visste vi ikke da. Det satt også folk bakpå blant bagasjen.

Mens vi enda stod og spekulerte over dette, fikk vi si at Emelie, som da var butikkdame hos Stallvik, kom beinvegen over jordet og hit, og vi så det på henne at det måtte være noe særlig. Hun kom inn i kjøkkenet og fortalte at engelskmennene hadde gjort landgang i Hasselvika og holdt på å innta festningen, og at det var folk fra Hasselvika og Fevåg som holdt på å evakuere. Vi ble stående alle tre uten riktig å kunne fatte at dette kunne skje oss. Jeg husker jeg sa at hvordan kunne dette foregå uten å høre noe skyting eller noe bråk av noe art.

Senere fikk vi selvfølgelig vite at det var tyskerne og ikke engelskmennene, men det ble vel ikke bedre for det.

Rykter og meldinger ble kommentert, og nyheter på radio, så lenge det varte, ble selvfølgelig fulgt med den største spenning. De meldinger som kom inn, enten over radio eller muntlig ved evakuerte fra Fevåg og Hasselvika, ble ivrig kommentert både innen og utenfor butikken hos Stallvik.

Vi var nokså spent på om det kom noen til oss, vi hadde jo slektninger i Sjursvika som selvfølgelig var i

faresonen. Vår antagelse ble nok bekreftet, for da det lei utpå, da kom det en bil med folk. Det var Ellen Sivertsvik, hennes sønn Alfred Sørensen og kona Johanna, og datteren Anny, som kunne vel være en 6-7 år. Martin Sivertsvik og kone Reidun (søster til Alfred) og deres 2 barn, Magne og Eva.

De spurte om de kunne få husly, og det var det selvfølgelig ikke noe å snakke om, for det var jo dem vi nettopp hadde vært bekymret for. Det var jo ikke så store bekvemmeligheter akkurat, men det er utrolig hva en kan klare i enkelte situasjoner, - når en må.

Jeg har mange ganger siden tenkt over og beundret disse folka for den måten de tok denne situasjonen på, forlate i hui og hast hus og heim, eiendeler og mye og mangt, uten å vite hvordan fremtiden ville bli.

Installere seg på provisorisk vis,

uten å høre verken syt eller klage over noen ting.

Det ble etter hvert folk på alle steder på Selnes. Jeg husker at Ingvald Hårberg og familie ble innkvartert hos Ove Hagen, og kona Borghild fikk en sønn der, og han kalte de Ove. Familiene Herman og Peter Hårberg var der også. De hadde blant annet også med seg en del store griser som de hadde slaktet og tatt med seg hel. Lars Dalemo, Petter, Olaf og jeg var der og skoldet dem og anrettet dem på vanlig vis. Jeg tror det var en 7 – 8 stk. i alt.

Stallvik forpaktet Antongården, som vi kalte den, etter den forrige eier. Der ble det innkvartert en militærfamilie fra Hysnes, kaptein Paul M. Strande med kone og et barn. Skal høre mer om ham senere, også Ålberg med familie.

Agdenes festning ble så å si overtatt av tyskerne uten motstand. Den før nevnte Paul Strande avfyrte et skudd med en kanon, og han skadet en tysk krysser. Dette var jo helt ulovlig av ham, da kommandanten hadde gitt ordre til at det ikke skulle skytes. Går ut fra at Strande fikk seg en refselse for dette.

Jeg husker også at mineleggeren «Frøya» for og kjørte oppe i Sørfjorden. Den var også oppe ved Saga. Det var jo ikke godt å vite hva de skulle gjøre i det virvaret som da var. Tyskerne var da også kommet innover med biler og litt mannskap og begynte å skyte på båten med maskingevær, den kjørte da ned Holsundet og demonterte det viktigste om bord og så kjørte de den på land på nordsida av fjorden. De hadde da på forhånd sluppet minelasten på dypt vann inne på nordlandet ved Råkvågen.

Det var nok en del forvirring blant folk, ingen visste noe sikkert og ryktene svirret. Det gikk blant annet rykter om at folk fra Hasselvika skulle melde seg for tyske myndigheter i Hasselvika for registrering. Dette ga grunnlag for mange forskjellige fortolkninger.

Jeg husker blant annet en episode hjemme. Som før nevnt var det flere slektninger fra Sjursvika hos oss. En dag banket det på døra og en stram tettvokst kar i mørkeblå sjomansdress kom inn i kjøkkenet og spurte om det var noen folk fra Hasselvika her. Min mor som da var alene der, trodde det var en tysker, og hun svarte da at nei, her var ingen fra Hasselvika. Ellen, som var inne i stua, kjente sønnen Agnar på stemmen og kom ut i kjøkkenet og misforståelsen ble da oppklart.

Det ble da også en omfattende rasjonering på alle varer, og det ble også en stor mangel på de fleste tingene. De som var så heldige å ha penger og forsto situasjonen, kjøpte da flesk, sko, tøy og forskjellig som de visste ville bli mangelvare. Stallvik sin beholdning av tøy og sko forsvant som dugg for sol.

Stallvik hadde straks før dette, startet med å bygge seter sør for Kjeipvatnet, men det ble innstilt da tyskerne kom. Da det verste virvaret hadde gitt seg, ble han bestemt på å fortsette byggingen. Olaf Bakøy og Edvin Larsen var tømmere. Jeg skulle være med å være altnuligmann, og kaptein Paul Strande spurte Stallvik om han kunne være med som «yngstemann» som han kalte det. Min søster Anne skulle være med som kokk. Vi lå da inne på Rognåshytta og fikk selvfølgelig maten der. Husker ikke sikkert om Anne bar nonsmat utover til oss. Det var da enda en god del snø i fjellet. Arbeidet gikk ganske bra, det skulle være både seterbu og fjøs, for som før nevnt forpaktet Stallvik Antongården og skulle til våren flytte til seters med buskapen.

Jeg husker en episode spesielt fra den tiden. Vi som ikke var fagfolk hjalp jo også til etter beste evne. Paul Strande, som egentlig var en grei og real kar til militær befalingsmann å være, ville gjerne være med å hjelpe til med litt trearbeid, som for eksempel å sette inn skråband og spikerslag. Nå kunne vel dette arbeid ikke alltid bli like vellykket, og en dag kom Edvin bort til meg og sa: Ta med deg denne kroppen du, og kjelken, og så drar dere fram noe stein, for det mangler ennå noe under et hjørne på seteren. Ja jeg måtte jo bare lystre ordre, og Strande var villig med en gang og til å være med. Vi holdt da på med dette utover dagen, men så spente han på seg skia, og med det var han borte.

Jeg traff ham nede i bygda noen dager etter, og jeg sa at han ble så plutselig borte. Han svarte: Jeg ble så «jækli» våt på beina gett. Snøen var jo blitt bløt og sørpete midt på dagen så dette var jo ikke så rart. Senere gjorde han et større forsvinningsnummer. Han hadde kommet seg utover til Frøya og tatt «Nordsjøbussen» over til England. Familien hadde han da flyttet til Osloområdet.

I England deltok han i den vanlige opplæring som nordmenn fikk der. Før frigjøringen var han sjef for den styrken som hoppet ut i fallskjerm over Vassfaret. Han

har også etter krigen gitt ut en bok om dette, den heter: «I fallskjerm over Vassfaret». Jeg traff ham en gang senere, det var da jeg var med på tyskervakt på Hysneset i 1945. Han kom da dit på inspeksjon i lag med en av de andre storingsene. Han var da avansert til major. Jeg fikk da den ære å veksle noen ord med ham. Fortalte at seteren har vært i bruk, men det ble ikke til at jeg spurte om han husket vi hadde dratt sten på kjelke i lag. Senere ble han generalmajor og sjef for nordflanken. Har sett ham flere ganger på TV, og da har jeg tenkt som så at denne kroppen har jeg en gang i hinne hårde dager dratt stein i lag med.

Fotomontasje av Paul M. Strande fra utstilling i Vassfaret

Det hendte også andre ting mens vi arbeidet på seteren. En av de første dagene etter at tyskerne kom, var det et tysk 2-motors bombefly som falt ned øst på Storliheia. Alle omkom unntagen en som tok seg fram til Hasselvika. De omkomne ble senere hentet ned av tyskerne.

Da vi var kommet så langt med setra at det var malingen som sto igjen, kom Halvdan Winsjansen og skulle utføre dette. En kveld da arbeidet lakkert mot slutten, ble vi bestemt på at vi skulle ta oss en tur dit hvor det tyske bombeflyet lå. Stallvik hadde visst vært der før, så han viste hvor det lå. Han hadde sett seg behag i flottørene, for dette var et sjøfly. Dette måtte det bli noen ypperlige båter av, til å ha i vatna. Vi hadde da med oss litt verktøy til dette bruk.

Vi startet da i sluttet tropp, både Stallvik, Winsjansen, Edvin, Anton og jeg. Et slikt fly, når en kommer på nært hold, får helt andre dimensjoner en når en ser det i luften. Disse flottørene ble nok i største laget til småbåt i et fjellvann, så jeg ble satt til å kappe. Selv om disse flottørene var av aluminium var dette ikke noen lett sak, for denne aluminiumen var hard som bare det. Etter en god stund, og med assistanse av de andre, noen blånegler og skinnløst knoker, fikk vi delt den i to. Edvin fant noe i flymotoren som han påsto skulle være et enestående avansert smøringsapparat. Om det noen gang er blitt brukt eller montert på noe har jeg ikke hørt noe om.

Sannsynligvis ligger dette også i lag med mye annet rart, bortgjemt i en eske et eller annet sted.

Etter at vi ikke så noe mer å gjøre, startet vi på hjemvei igjen, tok taug på den bakre flottøren og dro den med oss som en annen kjelke. Det gikk ganske bra for den var ikke så tung, og så var det også enda noen snøflekker, så der glei den jo lett. Vi kom da fram til Rognåshytta og vi parkerte den der, om en kan bruke et slikt uttrykk om en flåte av et tysk bombefly, bak hytteveggen.

Imidlertid ble den ikke liggende der så lenge. For en dag Stallvik var der oppe, var det et fly som for og kretset over der. Han ble da redd for at vi kunne bli mistenkt som sabotører eller noe den retning. Han fattet da vedtak om at denne flottøren som vi hadde hatt så mye strev med, skulle fjernes og usynliggjøres.

I et nytt vedtak, eller krigsråd, ble det bestemt at «Deutzland», som flottøren ble kalt, skulle senkes på det dypeste i østre enden av Nordvatnet. Stallvik og jeg tok da skeisa, som var i hytta, tok «Deutzland» på slep til det utsette området. Jeg skulle få den ære å foreta senkningen av denne «Deutzland», men det viste seg at dette ikke var uten problemer. Den ville bent fram ikke synke, det var jo så mange vannrette skott og ventiler at den ikke ville ta inn vann, men fløt demonstrativt høyt på vannet.

Vi begynte da å undersøke den litt nøyere, og skrudde opp alle ventiler og åpninger vi kunne finne, og så begynte vi på nytt å forsøke om den ikke ville ta inn vann. Dette var ikke så lett, for den fløt høyt på vannet, så det ble bare noen få slurker vi fikk den til å ta inn til å begynne med, men litt etter litt ble den lågere og lågere på vatnet, og slurkene større og større, og til slutt måtte den gi seg, og sank da

med forskipet til sist, og med et helt kok av luftbobler omkring. Vi hadde en streng festet i skroget og i ei bjørk i land, slik at vi skulle finne den når det en gang ble normale tider igjen.

Etter at krigen var slutt, ble det utrustet en ekspedisjon for å heve «Deutzland» igjen, men det ble ikke noe vellykket. Jeg var ikke med på det oppdraget. Strengen som var festet i skroget og i bjørka var opprustet og borte, og hva de brukte som redskap vet jeg ikke, men «Deutzland» ligger fremdeles på dypet i Nordvatnet.

Har siden tenkt på hvordan en tysk flyver ville ha reagert hvis han hadde kommet over oss mens vi holdt på å senke «Deutzland».

Gravminne for de to tyske flygerne fra Deutzland

Vil bemerke at det var to flygere som omkom oppe på Storliheia, og at de ble gravlagt der oppe, noe som bildet viser, men senere hentet ned. Bemerket av Leif Ersøybakk som har avskrevet historien.

Ulv på Selnes

Ottar H. Stallvik kjøpte tomt og bygde bolig med butikk på Selnes i 1930. Han skrev dagbok med mange interessante opplysning. I 1946 har han skrevet følgende historie:

«Onsdag 27. eller torsdag 28. mars 1946 reiv vargen i hjel 1 rein ved Kjeipsætra, 2 innafør Jensætra og 1 ved Storlisætra. Det er muligens revet i hjel flere rein på fjellet mellom Stjørna og Rissa denne vinteren.

Finnkjærringa Fru Bendiksen eller tause Lisa har fortalt at hun forleden hadde vargen på ca. 20 m hold, men da hun var utstyrt med bare haglgevær var det lite gagn for henne å skyte på den.

Det er sannsynligvis bare en eller to varger som streifer her omkring.»

Butikken til Ottar H. Stallvik

Arrestasjonene på Fosen i pinsehelga 1944

Per Husby

Krigsåra i Stjørna

Da krigen kom til Norge i april 1940, var det et sjokk for alle. Likevel kom livet i vanlig gjenge etter ei tid. Det ble mer kontroll og vanskelig å få tak i varer, men folk tilpasset seg. Det store flertall var naturlig nok imot tyskerne, men folk måtte ha arbeid og inntekt, og tyskerne satte i gang mange anleggsarbeid som skaffet arbeid. De som produserte mat og andre varer solgte til tyskerne, frivillig eller ikke.

Likevel ble det etter hvert mange som prøvde å opponere mot tyskerne, slik også i Stjørna. I Stjørna hadde ikke tyskerne egne anlegg, hverken forsvarsanlegg eller leirer for fanger slik det var i nabokommunene. Noen tyskere var stasjonert på Selnes en periode for å overvåke Stjørnfjorden, og på Brettingen bygde tyskerne ut forsvarsanleggene.

Etter som krigen gikk begynte det å komme fanger som rømte fra leirene på Ørland og ville prøve å komme over til Sverige. Disse trengte hjelp både med mat og for å skjule seg for tyskerne. De var utsultet, hadde dårlig med klær og mange var torturert. Det var streng straff for å hjelpe rømte fanger, men mange tok sjanser og viste både mot og medmenneskelighet.

HYGGEKVELD VED HYTTA

1. rad Petter K. Rødsjø, Miladin Jovanovic,
Dragostin Jovanovic, Petro Petrovic
2. rad Ingemar Rødsjø, Anna Enebakk, Vidoje Jovanovic,
Anna Strand, Ina Hammern, Martin Enebakk
3. rad Olav Rødsjø, Karl Rødsjø

Bilde fra Serberhytta i Rødsjøen

Norge var i krig med Tyskland selv om forsvaret hadde kapitulert, kampen fortsatte fra Storbritannia hvor konge og regjering hadde etablert seg. Motstandskampen vokste også i Norge, og mange ville hjelpe til. For de fleste var motstanden passiv ved ikke å samarbeide og motarbeide alle pålegg og forbud. Radioer ble gjemt og lyttet på i hemmelighet og våpen ble gjemt bort. Det ble også foretatt sabotasje, og Ola E. Refsnes fortalte i et

intervju som skoleelev Olav Hårberg hadde i 1995 i forbindelse med 50 årsjubileet for freden at han var med på å sprengte et ammunisjonslager.

Gummibåten fra flyet som styrtet i Sørkjøfjorden ble leke

Det var også behov for å gi myndighetene som førte kampen videre opplysninger om det tyskerne foretok seg. Etter hvert ble tyske anlegg i Norge angrepet av fly fra Storbritannia. I Stjørna var det flere fly som nødlandet pga. skader etter tokter for å bombe og rekognosere. De som hjalp de som overlevde kunne straffes hardt.

Infiltratørene

Utover i krigen satte tyskerne inn store ressurser på å få tak disse som motarbeidet dem. Det var ikke enkelt å få informasjon for tyskerne direkte og selv om det var noen i lokalmiljøet som var positive til tyskerne, var det liten vilje til å angi slekt og venner. Derfor var det nordmenn utenfra som var mest egnet til å finne ut hva som foregikk i bygdene. Folk var forsiktig, men angiverne var god til å manipulere og komme i kontakt med folk.

De mest kjent av disse infiltratørene var medlemmene av Rinnanbanden. Joralf Borgan opererte i Stjørna og Åfjord. Han brukte forskjellige dekknavn, i Stjørna var han kjent som styrmann Johansen. I Fosen var det Karl Ludvik Adding som var den mest aktive infiltratør. Han var ikke medlem av Rinnanbanden, men rapporterte direkte til sjefen for Gestapo i Trondheim. De klarte å opparbeide tillit og fikk informasjon om det som foregikk.

Etter hvert hadde tyskerne god kjennskap til det som foregikk, både om hjelpen til flyktningene fra fangeleirene på Ørland og bruken av radiosendere for å rapportere om tyskernes aktivitet. Skulle de slå til mot denne virksomheten måtte de skje samlet ellers ville det bli kjent at det hadde vært angivere og samlet

opplysninger og alle ville være i faresonen. Det kunne ha ført til at mange hadde flyktet over til Sverige.

Våren 1944 var Gestapo klar til å slå til, men en hendelse fikk dem til å slå til tidligere enn planlagt. En av de mest kjente motstandsmenn i Fosen er Johan Moan fra Leksvika. Han hjalp mange, særlig fanger fra Ørlandet over til Sverige. Adding hadde også vært i Leksvika og fått greie på hva Johan Moan dreiv med. Moan ble arrestert og etter harde forhør ble han fengslet på Falstad. 25. mai ble Moan hentet til nytt forhør hos Gestapo på Misjonshotellet i Trondheim. Rinnan var med på avhøret sammen med to russiske quislinger som hadde operert som provokatører i flere fosenbygder.

Johan Moan har fortalt historien i boka «Rømte fra Rinnan». Etter å ha blitt torturert sanseløs uten å gi de opplysninger de ba om og nesten så ødelagt at han nesten ikke kunne bevege seg, ble han plassert på Bandeklosteret hos Rinnanbanden. Han skjønte han ville bli drept hvis han ikke klarte å rømme. På mirakuløs vis kom han seg ut gjennom et vindu og kom seg i dekning. Selv om store styrker lette etter han kom han seg unna.

Operasjon Oleander.

Da det ble kjent for ledelsen i Gestapo at Moan hadde rømt, skjønte de at dette kunne avsløre planene om å slå til mot motstandsfolk i Fosen. Operasjon Oleander ble derfor satt i verk. 26. mai dro 4 båter fra Trondheim med SS soldater, Gestapoledere og 8 fra Rinnanbanden. (Rinnan nevnte disse bandemedlemmene som aktive under rassiaen på Fosenhalvøya: Ivar Grande, Karl Dolmen, Finn Hoff, Joralf Borgan, Arne Syversen, Kåre Martinsen, Arne Aagren og kanskje Harry Hofstad og Harry Rønning.)

Båtene dro til forskjellige bygder i Fosen. En båt kom til Brekstad, fortsatte videre til Høybakken og satte i land folk der og dro videre til Råkvåg. Tyskerne hadde lister satt opp av infiltratørene over folk de skulle arrestere. Det gjaldt å unngå at disse ble varslet og telefonsentralen i Råkvåg ble derfor tatt med en gang båten la til. Likedan satte tyskerne opp veisperring ved Fosshaugbrua slik at folk ikke kunne rømme eller de i Rødsjøen skulle bli varslet.

Det var tidlig på morgenen så mange ble tatt før de stod opp. Folkene som skulle arresteres ble samlet og kjørt til Råkvåg. I noen tilfeller ble hus gjennomsokt om det fantes våpen eller radio. Noen steder ble det brukt makt og forhør. Ingen av de som ble tatt i Stjørna ble hardt torturert, men det var sikkert skremmende for mange, både de som ble tatt og pårørende.

Noen historier blir fortalt om det som hendte under arrestasjonene:

Selv om telefonen ble stengt på sentralen var det mulig å ringe til dem som var på samme linja. Matias Sommersteth i Råkvåg så båten og tyskerne komme og ringte til Olaf Stormo og ba han varsle Georg Breivoll som hadde forsyningsnemnda da han viste at han hadde hjulpet flyktninger og var utsatt.

I Rødsjøen hadde de navna på Petter Rødsjø og Alfred Rødsjø. Martin Enebakk som bodde i Sørfjorden ville advare folket, så han gikk langs Osaelva, oppover Tømmerbakken og den gamle Rødsjøveien innover og fikk gitt beskjed. Alfred klarte å komme seg unna og de tok Albert, far til Alfred i stedet. Tyskerne var ut etter om det var et engelsk våpenlager oppi fjellet og en og en ble tatt med ut i et kott og stilt spørsmål og truet med at de ville henge dem hvis de ikke svarte sannferdig. Ingen kjente til noe, så tyskerne ga seg og dro. Petter ville ikke rømme, han drev med våronna mente at hvis han arbeidet som vanlig ville de ikke bry seg. Han visste ikke at de allerede hadde navnet hans og han og Albert ble tatt med som fanger.

I Ramsvika var både Kristian og Rolf heime samt Meier Rødsjø. Alle karfolk ble stilt opp mot fjøsmuren og fikk streng beskjed om å stå med ansiktet mot muren. Johan Arnevik var blant karene, men ble ikke tatt til fange. Han var nysgjerrig og prøvde flere ganger å snu seg for å se. Hver gang banket de hodet hans mot muren så tilslutt var panna blodig helt rundt.

Etter hvert ble alle samlet i ungdomshuset i Råkvåg til båten kom og hentet dem. Det er fortalt at Albert Rødsjø la seg til å sove middagskvil for det var han vant til fortalte han. For de fleste var det nok en skremmende tid med tanker på hva som kom til skje og omsorg for dem som var heime og arbeid som skulle gjøres midt i våronna.

Andre steder i Fosen gikk det verre. I Åfjord ble flere hardt torturert fordi Gestapo ville vite hvem som drev med radiosendinger. Herredskasserer Erling Nilsen som var leder av motstandsbevegelsen i Fosen, ble slått i hjel av Joralf Borgan fra Rinnanbanden. Borgan ble selv senere i 1944 likvidert av Rinnanbanden. Halvdan Gjelvold fra Ørland døde etter 2 dagers forhør på Misjonshotellet i Trondheim.

I Stjørna ble disse arrestert: Andreas Aune – herredskasserer, Georg Breivoll – forretningsmann, Klaus Breivoll – gårdbruker, Einride Einarson – dommerfullmektig, Hans Hoff Ellingsen – gårdbruker, Idar Ellingsen – snekker, Olav Ellingsen – politikonstabel, Ove Frengen – landbrukssekretær, Odd Lie – fisker, Johan Lie – fisker, Mauritz Løge – prest, Odd Melhuus – kjøpmann, Rolv Ramsvik – arbeider, Kristian J. Ramsvik – stortingsrepresentant, Eiel Refsnes – kjøpmann, Meier Rødsjø – gårdsarbeider, Petter Rødsjø – gårdbruker, Albert A. Rødsjø – gårdbruker, Martin Salubæk – arbeider, Atle Skilleås – sjøfører, Johan Solem – gårdbruker, Olav Stamnes – handelsbestyrer, Jørgen Tysbotn – gårdbruker, Anders Tysbotn – arbeider, Ove Vollan – gårdsarbeider. Til sammen ble 25 mann arrestert den dagen derav 11 fra Nord Stjørna.

I forlengelse av aksjonen ble også sjømann John Kåre Hellesvik arrestert 31. mai og snekker Ola E. Refsnes 20. juni samt John Melhuus som ble arrestert på Lillehammer 12. oktober.

Behandlingen av fangene videre

Båten returnerte til Trondheim med fangene første pinsedag på kvelden. Fangene ble forhort på Misjonshotellet og noen ble torturert. Det var de som man hadde mest informasjon om, som ble torturert og noen ble også fengslet på det berykta fengselet på Vollan i Trondheim til å begynne med. Resten ble etter forhørene sendt til fangeleiren på Falstad.

Falstad fangeleir i 1944

Under rettsaken mot Rinnan kom det fram at han var med på forhørene av Johan Lie. Rinnan hevdet av Johan Lie ikke ble torturert fordi han var NS medlem og at han ville slippe ham fri. Gestaposjefen Gemecke fortalte at de andre arrestert hadde gått god for Lie som ekte patriot og statsadvokat Lyng bemerket at det ikke forelå

bevis for Rinnans insinuasjoner mot Lie. I en senere vitneforklaring ble det fortalt at Lie og Gjelvold fra Ørland ble slått av flere fra Rinnanbanden og Gjelvold døde av behandlingen han fikk noen dager senere. Rinnan deltok også i forhørene av Hellesvik.

Alle fangene fra rassiaen i pinsehjelg ble sendt videre til Grini ifølge fangelistene fra Grini. Det er mulig at noen satt på Vollan til de ble sendt til Grini, men de fleste var innom Falstad. Ingen har hørt at noen ble torturert på Falstad, forholdne var nok verre på Vollan.

De første ble sendt 11. august og resten 22. september, Med på toget fra Trondheim 11. august var mange av de fangene som var tatt under rassiaen i Fosen. Det var flere lensmenn og prester. På samme tog var også en meget stor gruppe polakker som alle satt på Grini til krigen sluttet. Den 11. august kom 280 fanger til Grini og 22 september kom 475. Det viser litt om hvor mange som havnet på det som var Norges største fangeleir.

Planen til tyskerne var at fangene som ble sendt fra Falstad og Trondheim, skulle sendes til konsentrasjonsleirer i Tyskland, men båten som skulle transportere fangene ble sprengt av motstandsfolk i Oslo. Dermed ble de sittende på Grini til freden kom og ble sluppet fri 8. mai 1945. Andreas Aune og Mauritz Løge ble sendt fra Grini til fangeleir på Mysen 13. mars 1945. og Jørgen Tysbotn ble sendt til Akershus festning fra Grini 20. januar 1945.

Fanger på Grini fra Stjørna

Nr	Etternavn	Fornavn	Yrke	Født	Arrestert	Sendt fra	Grini fra/til	Videre
13199	Aune	Andreas	Kasserer	8.3.1885	27.5.44	Falstad	11.8.44 13.3.45	Mysen
14486	Breivoll	Georg	Forretningsmann	21.3.1913	27.5.44	Falstad	22.9.44 8.5.45	
14490	Breivoll	Klaus	Gårdbruker	14.7.1890	27.5.44	Falstad	22.9.44 8.5.45	
13208	Einarson	Einride	Dommerfullmektig	18.6.1914	27.5.44	Falstad	11.8.44 8.5.45	
13204	Ellingsen	Hans Hoff	Gårdbruker	16.4.1908	27.5.44	Falstad	11.8.44 8.5.45	
14285	Ellingsen	Idar	Snekker	14.7.1911	27.5.44	Falstad	22.9.44 8.5.45	
14286	Ellingsen	Olav	Politikonstabel	14.7.1911	27.5.44	Falstad	22.9.44 8.5.45	
14595	Frengen	Ove	Landbrukssekretær	9.5.1918	27.5.44	Falstad	22.9.44 8.5.45	
14559	Hellesvik	John Kaare	Sjømann	24.6.1913	31.5.44	Falstad	22.9.44 8.5.45	
14241	Lie	Odd	Fisker	2.10.1915	27.5.44	Falstad	22.9.44 8.5.45	
14244	Lie	Johan		7.8.1913	27.5.44	Falstad	22.9.44 8.5.45	
13219	Løge	Mauritz	Prest	18.10.1903	27.5.44	Falstad	11.8.44 13.3.45	Mysen
13221	Melhus	Odd	Kjøpmann	31.7.1919	27.5.44	Falstad	11.8.44 8.5.45	
15457	Melhus	John	Brukseier	7.10.1889	12.10.44	Lillehammer	31.10.44 27.1.45	
13240	Ramsvik	Rolv	Arbeider	23.12.1914	27.5.44	Falstad	11.8.44 8.5.45	
18716	Ramsvik	Kristian J.	Stortingsrep.	24.8.1885	27.5.44	Falstad	16.3.45 8.5.45	
14350	Refsnes	Eiel	Kjøpmann	28.8.1888	27.6.44	Falstad	22.9.44 8.5.45	
14357	Refsnes	Ola E.	Snekker	5.4.1914	20.6.44	Falstad	22.9.44 8.5.45	
13241	Rødsjø	Meier	Gårdsarbeider	9.12.1912	27.5.44	Falstad	11.8.44 8.5.45	
14513	Rødsjø	Petter	Gårdbruker	8.6.1906	27.5.44	Falstad	22.9.44 8.5.45	
14558	Rødsjø	Albert A.	Gårdbruker	13.9.1884	27.5.44	Falstad	22.9.44 8.5.45	
10348	Salbubæk	Martin Adolf	Stortingsrep.	22.12.1891	1.9.43	Falstad	19.3.44 28.5.44	Tyskland
14438	Salbubæk	Martin	Arbeider	24.5.1921	27.5.44	Falstad	22.9.44 8.5.45	
13237	Skilleås	Atle	Sjåfør	18.1.1915	27.5.44	Falstad	11.8.44 8.5.45	
14500	Solem	Johan	Gårdbruker	4.2.1923	27.5.44	Falstad	22.9.44 8.5.45	
14506	Stamnes	Olav	Handelsbestyrer	15.12.1909	27.5.44	Falstad	22.9.44 8.5.45	
13232	Tysbotn	Jørgen	Gårdbruker	1.2.1880	27.5.44	Falstad	11.8.44 20.1.45	Akershus
13246	Tysbotn	Anders	Arbeider	9.10.1902	27.5.44	Falstad	11.8.44 8.5.45	
13230	Vollan	Ove	Gårdsarbeider	30.6.1908	27.5.44	Falstad	11.8.44 8.5.45	

Opplysningen er fra boka «Norsk fangeleksikon: Grinifangene». Det kan være feil, Ola E. Refsnes forteller i et intervju at han ble overført til fangeleir i Orkdal den siste del av fangenskapet. Mysen var en fangeleir som var under bygging da freden kom.

Tiden på Grini

De som kom til Grini i august 44 var der nesten 9 måneder, resten 7,5 måneder. Det er skrevet mye om Grini og forholdene der. For de fleste var det nok savnet av familien og bekymringene for deres situasjon som var verst. For mange var det mangel på mat som tok på.

De som var fanger var ikke av typer som fortalt så mye om sin situasjon. Min bestefar, Albert Rødsjø var flink til å fortelle historier fra livet sitt, sa lite om tiden på Grini og klagde lite over hvordan de hadde det. Han fortalte at de tok godt vare på den maten de fikk. Var det sild og fisk, så åt de alt, bein og skinn. Potetskrell var nærmest herrekost. Han fikk skadet øynene da han var der, for fangene skulle behandles med høyfjellssol, antakelig for å unngå vitaminmangel.

Stort sett ble ikke fangene på Grini hardt torturert fysisk, men for mange var det en psykisk tortur med usikkerhet savnet av sine kjære. Behandlingen var mest slag og spark og hardt arbeid med lite mat. For Jørgen Tysbotn ble det hard behandling da han ble overført til Akershus. Der var det Gestapo som huserte og fikk så hard medfart at sønnen Andreas nesten ikke kjente han igjen da han traff han da freden kom. I Tysbotn var tyskerne ut etter å finne våpen som var sluppet fra fly og det var disse opplysningen som de skulle tvinge Jørgen til å fortelle.

Freden og heimreise

Selv i en fangeleir kom det informasjon om krigens gang og fangene forstod at det gikk mot slutten. Alle var bekymret for hvordan tysk soldater ville reagere når lederne måtte kapitulere. Hjemmefronten hadde lenge trent og forberedt seg på å overta kommandoen og heldigvis var tyskerne disiplinert og overga seg ut kamp. Fredsdagene ble derfor en stor feiring og med glede over hele landet.

Fanger kom til Fevåg med båt

De fleste fangene fra Stjørna kom med tog til Trondheim og fiskebåten Rolf I hadde gått inn for å hente dem som skulle til indre Stjørna. Til Fevåg kom de med egen båt.

Grinfanger i «Rolf I»: Foran Georg Breivoll og Petter Rødsjø. Bak. Albert Rødsjø, Andreas Aune, Rolv Ramsvik, Klaus Breivoll, Olav Stamnes og Meier Rødsjø

I Råkvåg var det samlet en stor folkemengde, noen mente det var over 2000, som tok mot fangene. Matias Sommerseth forteller i boka «Erindringer» at det ble holdt taler av lærer Ølstøren og K. J. Ramsvik. Gleden var stor blant alle dem som fikk heim sine i god behold.

Andreas og Josefa Aune foran folkene på Stilleberget

Våre falne fra Stjørna

Fra «Våre Falne» – bokverk i 4 bind

I dette jubileumsåret med 75 år fra den 2. verdenskrig begynte og 70 år siden den sluttet, er det passende å trekke fram de som døde på grunn av krigen. De fleste døde ikke i krigshandlinger, men ved at de deltok i virksomhet som var ulovlig, ble torturert eller ved uhell og ble drept av tyskerne.

I boka «Våre falne» fant jeg disse personene ved å søke på Stjørna. De har forskjellig tilknytning til Stjørna; at de var født der, bodde der, foreldrene var derfra. De presenteres med den omtalen de får i bokverket og bildet derfra med unntak av de to – Peder Husby og Ole Lillemo - som er mest kjent og med størst tilknytning der lokalt stoff og kjennskap er tatt med. I tillegg er det egen artikkel om to store krigshelter Johnny og Arthur Pevik. De øvrige presenteres i alfabetisk rekkefølge etter slektsnavn.

Bjørn Uldstad
Bachen.

Bjørn Uldstad Bachen, født 1/10-1915 i Stjørna, Foreldre Hans Petter Uldstad Bachen fra Frøya og Helga Margrethe født Søvik fra Stjørna. Student ved NLH, tjenestegjorde som kurer og ble skutt av grensepolitiet i Søndre Høland 4/7-1942, gravlagt i Trondheim.

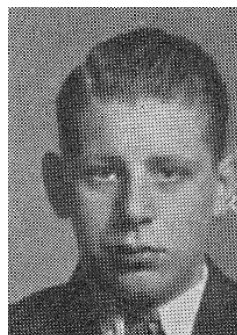
Idar
Ellingsen.

Idar Ellingsen, født 14/7-1911 på Ørland. Foreldre lensmann J. A. Ellingsen fra Stjørna og Ovedia, født Hoff fra Ørland. Møbelsnekker, medlem av motstandsbevegelsen og arrestert pinseaften 1944. Satt først på Falstad og så på Grini, deretter Fannrem. Døde på Marinelasaretet i Trondheim 18/3-1945 av sykdom fra fengselsoppholdet. Gravlagt på Hegvik kirkegård.

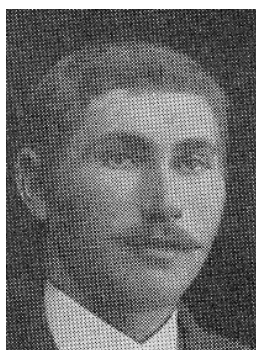
Arnold Conradi
Bjørnsvik.

Arnold Conradi Bjørnsvik, født 7/5-1909 i Trondheim. Foreldre Johan Edvard Bjørnsvik fra Stjørna og Klara Fredrikke født Andersen fra Stjørdal. Taubanarbeider på Svalbard og ble sammen med de andre på Svalbard ført til England i 1941 og kom i marinen. Omkom 15/5-1942 ved tilbakeeroberingen av Svalbard av tyske fly. Ble senket i sjøen.

Erling
Hagedal.

Erling Hagedal, født 20/11-1922 i Trondheim. Foreldre Hjalmar Hagedal fra Roan og Ragna Hegvik fra Stjørna. Sjømann som seilte i alliert fart fra Oban i Skottland til Freetown på Sierra Leone med D/S Polyana. Forlot konvoien 14/4-1941 og sporløst bort.

Henning August
Dyrø.

Henning August Dyrø, født 25/4-1890 på Nord-Frøya. Foreldre Albert Waagøy fra Frøya og Helene Didriksen fra Stjørna (datter av Didrik Svendsen f. 1816 og Marit Johansdatter f. 1828 i Melhus, bosatt i Frengen i 1865 – 1875 - 1891). Gårdbruker og fisker. Hadde våpenlager og måtte dra til England 14/5-1944. Omkom 10/11-1944 under bombingene av London, gravlagt på Frøya.

Guttorm Rørnes
Johansen.

Guttorm Rørnes Johansen, født 16/1-1916. Foreldre Paul Severin Johansen f. 1891 i Lødingen og Klara Oline Olsdatter, f. 1893, d. 1920 i Stjørna, bosatt på Indreråk. Var kulleemper på D/S Start som gikk fra Sunderland 29/1-1940 med kurs for Oslo. Senere har ingen sett noe til skip eller mannskap.

Peder Sigurd Husby

Willy Husby

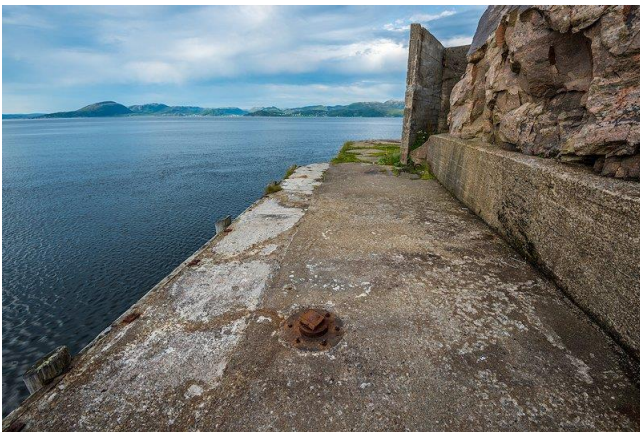
Mine minner gjengitt fra min far Simon Husby om opplevelse på første dag av krigen.

Peder Sigurd
Husby.

Søndags kveld den 7. april 1940 gikk Peder Sigurd Husby med sin fraktebåt med navn «Liv» sammen med tre brødre - Harald, Ole og Simon - ut fra Stallvik kai fullastet med ved fra Varghiet gård.

Mandag kveld den 8. april gikk de til Hysnes Fort for å levere lasten og på tirsdags morgen begynte de å lossingen ved Hysnes kai. De fikk da beskjed om at den tyske krigsmakta var på tur mot Norge og at de derfor skulle losse halve lasten der og så gå over fjorden til Hambåra Fort som da var ubemannet.

Kaia ved Hambåra

De så gjorde og la båten til fjellveggen som fungerte som kai og begynte å losse resten av veden der. Under lossingen kom det en norsk uniformert løytnant ned på kaia og fortalte at tyskerne var kommet til fortet og at han derfor ønsket å få bytte ut uniformen til sivile klær.

Min far Simon ga han en gammel kjeledress som han byttet i lugaren der han la igjen uniformen og pistolen og forsvant over fjellknausen. De fortsatte med lossingen og etter en stund kom det en tysk soldat og holdt vakt oppe på fjellknausen ovenfor der dem, men han snakket ikke til dem.

Brødrene til Peder som var mannskap ville at de skulle hive laus båten og dra heim, men Peder ville ikke det. Han ville fortsette lossingen av veden å gjøre seg ferdig.

Etter ca. to timer ble det vaktskifte oppe på fjellknausen og den nye vaktposten ropte noe til dem flere ganger, men det var ingen av mannskapet som forstod noe som helst av det han sa og tilslutt skaut han en serie i luften. De ble redde og ble enig om å løse båten fra kaia.

Peder gikk opp i styrhuset og de andre gikk ned i maskinrommet og i lugaren. Da kom det fra vaktposten en automatsalve over rekka og traff styrhuset. Det førte til at en kule traff Peder i ryggpartiet og stoppet i hans lommeur.

Det ble slutt på skytingen og båten dreiv mot Vestvikan før de andre turte å komme opp på dekk der de fikk se at broren Peder lå død i styrhuset. De fikk startet motoren først da de drev forbi Flesa fyrlykt og satte på lanterner og kom til Husbykaia i 2 - 3 tiden om natta.

Det var ingen av brødrene som ville gå heim til foreldrene som bodde like ved og fortelle at sønnen var skutt av en tysk soldat. Det ble besluttet at de skulle vekke bestyrer Åge Kleven på Husby Handelssamlag og få han til å være med dem heim og fortelle den triste hendelsen til foreldrene.

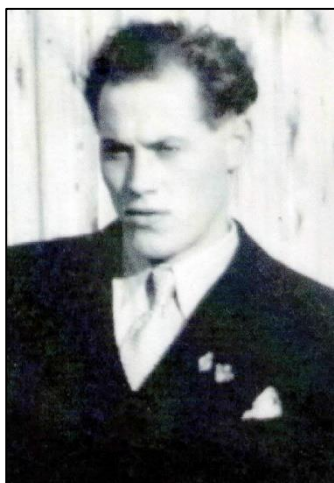
Grav til Peder Sigurd Husby på Husby kirkegård

Peder Sigurd Husby (1909 – 1940) var ugift og ble 31 år gammel. Han var sønn av Sebine født Fiksdal og Sivert Pedersen Husby. Til sammen var de 10 søsken.

Peder var mye med på de aktiviteter som var i bygda. Det kan nevnes at han var aktivt med i ungdomslaget og idrettslaget. Han var meget musikalsk og spilte både på trekkspill, orgel, gitar og fiolin på den tidens fester og arrangement.

Ole Martin Lillemo

Inger-Lisa Lillemo

Ole Martin Lillemo var født 16/9-1920 på Lillemo i Stjørna. Foreldrene var Andreas Ovesen Aune f. 1885 i Stjørna og Albertine Kristine Martinsdatter Lillemo f. 1897 i Stjørna. Foreldrene var ikke gift og Ole vokste opp hos mora på Lillemo nedre.

Albertine ble i 1937 gift med Olav Ingvald Aune og de bosatte seg på nybrottsbruket Sørli på Ny Jord. Der bodde også Ole

Martin Lillemo da krigen brøt ut og ble benevnt som gårdbruker i «Våre Falne».

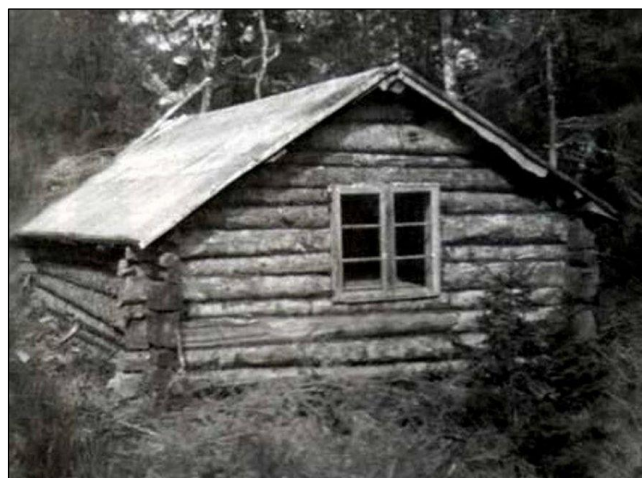
Nybrottsbruket Sørli

Han loset fanger som flyktet fra de tyske fangeleirene på Ørlandet. Ut over i krigsåra forsøkte flere og flere av fangene og flykte over til Sverige fra de elendige forholdene på leirene på Ørlandet. De fleste fangene var fra land som Jugoslavia, Polen og Russland og hadde ingen kjennskap til hvordan de skulle komme seg til Sverige, men de var desperate og etter hvert kom de i kontakt med folk som ville hjelpe dem. Det var særlig partisaner fra den serbiske del av Jugoslavia som rømte.

En naturlig del av fluktruten var langs Stjørnfjorden via Høybakken, Stallvika, Gjølga, Ny Jord, Rødsjø og mot Sverige, men flere ruter ble brukt. De mest kjente av hjelperne er forpakteren av Austrått Kåre Nesset, Bjarne Nilsen i Søtvika, Nora og Olaf Jøssund i Høybakken, Leonard Lilleli i Inner Dueskar, Peder og Gunnhild Øyan på Ny Jord, Reidar Rødsjø på Ny Jord, Anna Arntsen ved Høybakken, og mange flere.

Da Ole bodde på Ny Jord var det naturlig at han kom i kontakt med flyktningene. Mange av flyktningene var dårlig kledd og utsultet. Dermed dårlig i stand til å ta fatt på en strabasjos tur videre. Derfor var det nødvendig med hjelp, men hjelperne utsatte seg for stor fare. Tyskerne var

kjent med ruten rømlingene tok og det var ofte rassa under letingene.

Serberhytta i Rødsjøen

Ole kom med som hjelper etter hvert, men det ble klart at han måtte komme seg i sikkerhet. Rømte fanger som var på hytta vinteren 1942-1943, var Stranhislaw Marcovic, Petro Petrovic, Miladin Jovanovic, Vidoje Jovanovic, Dragostin Jovanovic og Jovan Mladenovic. Da fangene forlot hytta og dro over til Sverige 21. mai 1943, ble de loset av Ole Martin Lillemo, Kristoffer Lilleli og Hartvik Nesset. De nådde svenskegrensen 10 dager etter avreise 30. mai 1943.

Ole Lillemo sluttet seg til de norske styrker i Sverige. Han ble korporal, men ble syk under militærøvelsene, og døde 7/6-1945 på Falun sanatorium. Gravlagt på Husby gravplass.

I et minneord fra en kamerat etter hans død står blant annet: «Ole Martin Lillemo i lag med to andre ungdommer, reiste over grensen til Sverige våren 1943. De reiste ikke alene over. De ledsaget flere utenlandske fanger som hadde rømt fra den grufulle fangeleiren på Ørlandet. Det var en farlig oppgave de tok på seg, men medkjensla for de stakkars fangene og viljen etter å få gjøre noe for fedrelandet, gjorde at de våget alt, ja, selve livet om det knep».

Ole Martin Lillemos gravminne på Husby

Krigsheltene brødrene Pevik

Per Husby

Noen ganger kommer en over interessant stoff ved en tilfældighet. Jeg søkte på internett i Nasjonalbibliotekets «Bokhylla» der det er tilgang til over 200 000 bøker samt aviser, foto og mer. Jeg skulle se om det var flere falne under krigen enn det jeg visste om. Jeg fant 4 bind av bøkene «Våre falne» og søkte med å bruke Stjørna som søkeord. Jeg fant 10 navn på omkomne med forbindelse til Stjørna. Disse blir omtalt i egen artikkel.

Så kom jeg på å søke på Pevik for jeg visste at en vei i Trondheim var oppkalt etter en krigshelt med det navnet. Jo det stemte, Johnny Pevik var en viktig mann under krigen. Jeg søkte på Startsidene og under Wikipedia lå mye informasjon. Der stod det også at hans bror Arthur var motstandsmann.

Da var det bare å få plassert dem i Stjørna og etter noe om og men og hjelp av Eilert Bjørkvik, fant jeg at tilknytningen er slik:

Mor til brødrene var Johanna Karoline Johansen fra Kvalvær på Nord-Frøya, født 1885 og død i Trondheim 1953. Far var Martin Ludvik Johnsen Pevik, født 1884 og død i Trondheim 1969. (Han brukte ofte bare Ludvik som fornavn). Martin Ludvik ble født i Fessdalen og mora var Ingeborg Anna Pedersdatter Ingebrigtsen og faren var Jon Martin Olsen Dybvik. Foreldrene var ikke og ble ikke gift. I stedet ble Ingeborg Anna i 1889 gift med Arnt Oluf Larsen Pevik. De skal ha hatt en sønn sammen; Kristian Arntsen Pevik, men jeg har ikke funnet mer om han. Anna Ingeborg og Arnt Oluf flyttet til Frøya og bodde på Ervik og døde der. Anna Ingeborgs foreldre Johanna og Peder Ingebrigtsen flyttet også til Frøya med de fleste barna og tok slektsnavnet Ervik.

Johnny Pevik

Johnny Pevik (født 18. februar 1913 i Oregon, USA, død 19. november 1944 i Trondheim) var en norsk motstandsmann under andre verdenskrig og medlem av Kompani Linge. Pevik deltok blant annet i et mislykket forsøk på å likvidere Henry Oliver Rinnan.

Johnny Pevik arbeidet som bygnings snekker da krigen kom. Ved den tyske invasjonen av Norge i 1940 tjenestegjorde Johnny Pevik i ombord i fiskeskøyta «MK Siglaos». Våpnene ble losset ved Lyngvær, og senere smuglet til Milorg i

Martin Ludviks stefar Arnt Oluf, hadde en bror, Anders Larsen som eide Pevika etter sin far fra 1891 til 1906. Han solgte Pevika til Peter Kristian Pedersen Pevik da han kom tilbake fra Astoria i Oregon i USA etter å ha vært der fra 1889 til 1905. Han hadde 6 barn og mange som har navnet Pevik i Stjørna er etterkommere etter Anders Larsen Pevik.

At etternavnet ble Pevik har nok sammenheng med at det omkring 1900 ble mer vanlig å velge et fast slektsnavn/etternavn og ved navneloven av 1923 ble dette påbudt. De følte vel at de hadde størst tilhørighet til Pevika. Ved folketellingen i 1900 bodde Martin Ludvik og foreldrene i Fessdalen og familien hadde da tatt navnet Pevik.

Dette var slekt og forbindelsen for brødrene Pevik til Stjørna.

Brødrenes far, Martin Ludvik Pevik dro til USA i 1906, og sønnene er født der: Ingemar Lyder 1911, Johnny 1913 og Arthur 1915. I 1917 var de tilbake i Norge for døtrene Berte Marie er født i 1917 på Frøya og Margot Johanne er født 1919 i Trondheim.

Martin Ludvik dro til USA igjen i 1924 og ved folketellingen for Trondheim bor Johanne og barna i Jonas Lies gt. 1 på Bakklandet. Gården eies av Ove Myran og Martin Ludvik Pevik. De 4 eldste barna gikk på skole.

Martin Ludvik kom tilbake og han og Johanne bodde i Trondheim resten av livet. De er begge gravlagt på Lademoen kirkegård. Johanne døde i 1953 Martin Ludvik i 1969.

nøytralitetsvakten. Han ble tatt som krigsfange, men etter tre døgn flyktet han og deltok i kampene i Norge fram til juni 1940.

I følge Malcom Munthe, som i 1940 var assisterende militærattaché ved den britiske legasjonen i Stockholm, var Pevik den første fra Trøndelag som kontaktet ham i et forsøk på å skaffe våpen, ammunisjon og hjelp til å opprette radiokontakt mellom Trondheim og London. Munthe satte Pevik i kontakt med Special Operations Executive, og i den kommende tiden arbeidet han som kurer mellom Trondheim og Stockholm. I juni 1942 ble han med i Kompani Linge.

Den 3. mars 1943 dro Pevik sammen med Linge-karen Nils Uhlin Hansen fra Shetland med en våpenlast Trondheim pakket i fisketønner og tønner merket «revemat».

Natten mellom 6. og 7. oktober 1943 deltok Pevik i et mislykket forsøk på å likvidere Henry Oliver Rinnan.

Den 10. november 1943 ble Pevik arrestert av Gestapo etter en tragisk misforståelse. Da han på et oppdrag sammen med Knut Brodtkorb Danielsen tok kontakt med hjemmefronten i Harran, fattet disse mistanke om at Pevik og Danielsen kunne være Rinnans provokatører. Identiteten deres ble sjekket ut mot hjemmefrontens kontakt ved den norske legasjonen i Stockholm, som ikke var tilstrekkelig informert og feilaktig opplyste at det ikke skulle være noen SOE-agenter i området. De to ble dermed angitt til Gestapo av sine egne, som nå var overbevist at de var tysk-kontrollerte provokatører. Danielsen klarte å komme

unna og senere over til Sverige, mens Pevik ble tatt og ført til Trondheim.

Pevik ble utsatt for grov tortur på Gestapo-hovedkvarteret Misjonshotellet i Trondheim. I følge senere opplysninger fra Henry Oliver Rinnan ble han særlig stygt mishandlet, men ga ingen opplysninger.

Den 19. november 1944 ble Johnny Pevik i hemmelighet hengt på Misjonshotellet etter ordre av Gestapo-sjef Gerhard Flesch, i Trondheim. I følge tyske vitner i den senere rettssaken mot Flesch ble Pevik henrettet uten dom. Flesch skal ha gitt ordre om at fangen måtte «forsvinne» i henhold til Hitlers Nacht und Nebel Erlass.

En veg ved Havstein kirke i Trondheim er oppkalt etter Johnny Pevik.

Arthur Pevik

Arthur Henry Pevik (født 20. september 1915 i Oregon, USA, død 1974) var en norsk motstandsmann under andre verdenskrig og medlem av Kompani Linge.

Arthur Pevik tok teknisk skole og handelsskole, og arbeidet som tekniker. Etter den tyske invasjonen av

Norge våren 1940 deltok han i kampene ved Narvik. Via Odd Sørli ble han trukket med i motstandsarbeidet i Trøndelag og kom i kontakt med SOE.

Den 10. september 1941 ble Sørli, Arthur Pevik og åtte andre hentet over til Storbritannia med fiskebåten «Vita» for militær opplæring i kompani Linge. De returnerte 8. februar 1942 med Shetlandsgjengens fiskeskøyte MK «Arthur» til Nord-Dyrøy utenfor Frøya, med oppdrag å etablere motstandsorganisasjonen Lark i Trondheim.

Lark ble opprinnelig opprettet for å trene lokale motstandsmenn i sabotasje og geriljateknikk, for å støtte en mulig alliert invasjon i trøndelagsområdet. I mars 1942 reiste Pevik sammen med Herluf Nygaard igjen tilbake til England, via Sverige. Under oppholdet i London utarbeidet Pevik en detaljert rapport over hvilken assistanse motstandsorganisasjonene i Trøndelag kunne yte, og hvilke mål de kunne angripe, i tilfelle invasjonen kom.

Vinteren 1942–43 var Pevik uttatt til å delta i den planlagte operasjon Pullover mot Ofotbanen sammen med kanadiske kommandosoldater. Etter at transportflyene i lengre tid forgjeves hadde ventet på godt vær, ble operasjonen avblåst.

I april 1944 kom Pevik sammen med Andrew Gade Torp via Sverige tilbake til Trøndelag for å forberede etableringen av en ny motstandsgruppe med kodenavn Robin, og for å utføre en likvidasjon. Likvidasjonen ble aldri utført da målet viste seg å være reist, men Robin var operativ fra september samme år. Pevik returnerte til England i oktober.

I november 1944 ble Pevik rekruttert til Oslogjengen av Gunnar Sønsteby. Sammen med Viggo Axelssen skulle han hoppe ut i fallskjerm utenfor Oslo i

Arthur på fiskeskøyta «Arthur» sammen med Shetlandsgjengen

desember, men flyet måtte snu på grunn av dårlig vær. De ble i stedet droppet sammen med 50 containere våpen og eksplosiver den 22. februar 1945.

I Oslo ble Pevik først engasjert som instruktør for Politiorg. Den 14. mars 1945 deltok han i sprengningen av NSBs administrasjonsbygning ved Jernbanetorget. Sprengningen var en del av operasjon Betongblanding, et koordinert angrep mot jernbanen over hele landet for å vanskeliggjøre overføring av tyske styrker til kontinentet.

Den 2. mai deltok han i raidet mot Politi-departementet, hvor 700 kilo dokumenter ble bragt i sikkerhet etter at nazi-myndighetene hadde begynt å destruere sine arkiver.

Etter verdenskrigen reiste Pevik tilbake til sitt fødested, Oregon i USA, der han døde i 1974.

- # -

Da kronprins Olav vendte tilbake til Norge 13. mai 1945 og kjørte gjennom Oslo i åpen bil med medlemmer av Oslogjengen som livvakt, var Pevik sjåfør for kronprinsens bil.

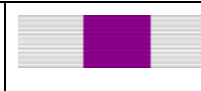
Kronprins Olav var i Trondheim sommeren 1945 og også da var Arthur Pevik med som sjåfør

For denne innsatsen ble Arthur Pevik, sammen med atten andre livvakter, i 1946 tildelt H.M. Kongens Erindringsmedalje med spenne «1940–1945». For sin store krigsinnsats ble Pevik også tildelt St. Olavsmedaljen med ekegren og den britiske utmerkelsen Military Cross.

Kronprins Olav med Sønsteby som vakt og Arthur Pevik som sjåfør

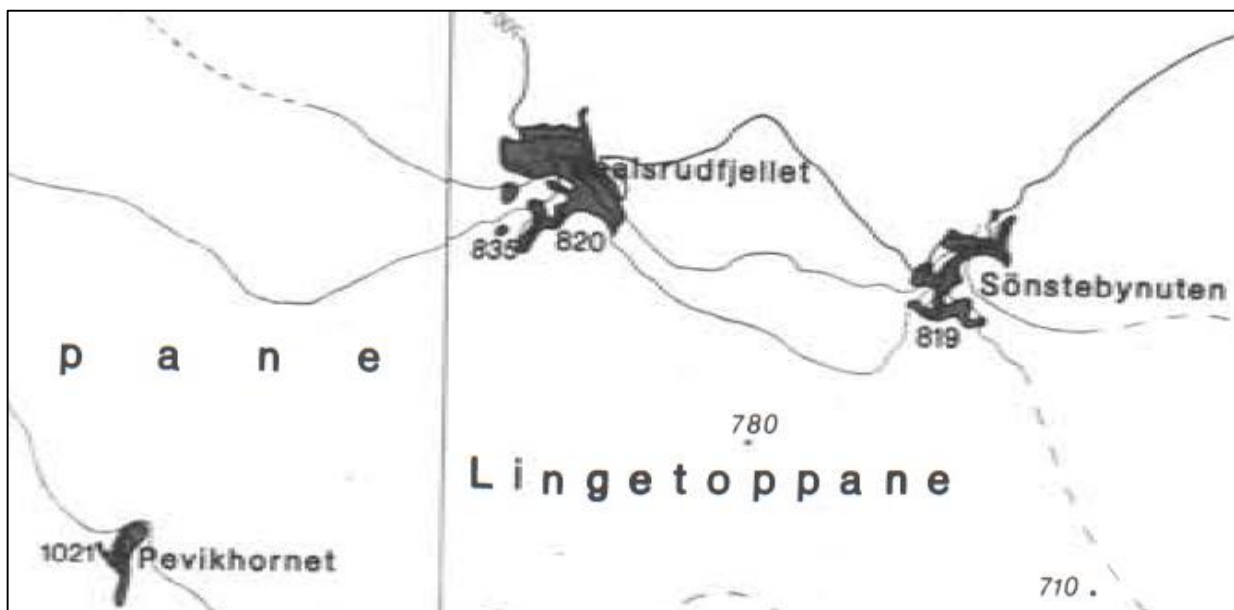
Utmerkelser

		
St. Olavsmedaljen med ekegren	H.M. Kongens Erindringsmedalje	Military Cross

Pevikhornet på Sørpolen

For å hedre norske motstandsfolk har Norsk Polarinstitutt gitt navn på den delen av Sørpolen som tilhører Norge. På kartet ser en Lingetoppene med Baalsrudfjellet, Sønstebynuten og nede til venstre Pevikhornet.

PEVIKHORNET (70°57.7'S - 11°50.5'E)

Noen minner fra krigen

Det er i år 70 år siden freden kom

Av Bjarne J. M. Selnes

Under krigen hadde vi flere ganger besøk hjemme i Sørlund i Gangstøa av en norsk ungdom, som var i tysk uniform. Han var på en tysk båt som lå ved Frengen Slip i Hafella. Min eldste bror Håkon fortalte meg engang at hans navn var Hans Irgens, og var sønn til kapteinen på Stavangerfjord. At han var tysk militær beror vel på at hans far var på tyskernes side under krigen.

Restene av en «basemur» ved Høggammen med utsikt mot Frengen Slip. Ved muren ser vi fra venstre: Ragnbild, Johan og Magnar. Den store båten er muligens M/S Svanur, byggenr. 37. Foto: Bj. S. 1986.

De gangene han kom hjem til oss, rodde han fra Slipen og plasserte robåten i Gangstøfjæra ved Sørlhaugen, i støa til min onkel og bestefar. Steinene til denne støa ble fjernet i 1970-årene. Han tok alltid med seg årene opp, og satte dem ved uthuset hjemme!

Min eldste bror husket at han fortalte at han var lei hele krigen. En dag han besøkte oss, lånte han et barberblad og sprettet av den tyske ørn og hakekorset på sin uniform, og kastet de i ovnen! Heldigvis brant det ikke i ovnen, og da han hadde dratt, tok vi ut sakene fra ovnen og gjemte dem. Men med årene ble de borte. Vi lurte på hvordan han forklarte dette, da han kom tilbake til Slipen. Etter noen dager besøkte han oss igjen, og da fortalte han at på hjemveien sist, hadde han kastet jakken på sjøen. Han sa til tyskerne at han hadde mistet den, og dette godtok tyskerne tydeligvis. På den ene armen hadde han tatovert en skipbrudden skute, med det norske flagget bak på skuten! -

En dag under krigen kom det to russere hjem til oss, antagelig rømt fra Austrått. Husker at min far fant fram et stort verdenskart og la det på kjøkkengulvet, og russerne pekte på hvor de kom fra i Russland. Husker at far fikk en sigarett av den ene, og de lurte på om vi hadde egg. - Har senere hørt at den ene ble tatt i Rissa, mens den andre ble skutt der.

Skjoldet ble funnet på leiret i Gangstøfjæra. Foto: Bj. S.

På leiret i Gangstøfjæra fant vi under krigen et «pynteskjold» med årer og livbelte. Det er malt med den typiske tyske gråmalingen, så det har sikkert hengt på en tysk båt. Muligens et arbeide laget av russiske krigsfanger? I fjæra var det mye rart å finne under krigen. Vi fant bl.a. et splintret bord med et messingskilt. Det er litt mindre enn en fyrstikkeske. På skiltet står det: «Frøya T. P. V.». Kan det være fra mineleggeren som ble kjørt på land i Søtvika og senere sprengt? På Fosenbåten Frøya, sto det vel T. M. V. Ellers fant vi mange trehåndtak til håndgranater i fjæra. De var ca. 25-30 cm. lange.

«Basemuren» sett fra vest. Foto: Bj. S. 2015.

Ved Høggammen i Refsnesmarka hadde tyskerne «base». Etter krigen fant vi flere radiobatterier, telefonbatterier og patronhylser der. De hadde også et par andre «utkiksposter» ved Høggammen. En lå slik til at de hadde utsikt mot Frengen Slip. I forsamlingshuset Åsvang, bodde en «Kobynasky», som var «sjef» for Frengen Slip under krigen, sammen med Solveig Bardal.

Bortafør Åsvang, og ovenfor «Markusstua», hadde tyskerne skytefelt, og det ble funnet mange tomhylser der.

På Frengsbukta ankret det opp et stort krigsskip. Min eldste bror fortalte meg at vi sammen med far var på sjøen og «hilde» etter storseien, mens krigsskipet lå der. I ettertid har vi tenkt at det var jo risikabelt å ligge så nær denne store båten, i tilfelle de allierte bombet den. Kanskje det var slagskipet Tirpitz som tyskerne forsøkte å gjemme bort? Er det noen av leserne som vet hvilket krigsskip dette var?

Edvind Larsen (1902-1984) fortalte meg en gang at en kule traff deres hus under krigen. Nå har jeg kontaktet Sverre Hårberg, som i dag eier Edvind-stua. Han hadde også hørt historien, og forteller at et tysk marinefartøy hadde skyteøvelse på Frengsbukta, og en kule traff huset til Edvind. Kula gikk gjennom veggen og traff en kurv som sto på gulvet i stua, tilhørende Dora, mor til Edvind. De var heldige tross alt, og ingen ble skadd.

Edvindstua, hvor kula gikk gjennom veggen. Foto: Bj. S. 1953.

Rasjoneringkort var det stort sett på alt under krigen. En gang jeg var med far på butikken til O. H. Stallvik for å handle, var det også noen tyskere i uniform der. Plutselig bøyde den ene tyskeren seg ned til meg, og jeg fikk sjokolade av ham. Sjokolade hadde jeg ikke sett på lang tid, så jeg tok imot og takket.

Brødene som en kjøpte var brune og så ut som de var bakt av barkemel. Min bror, Harald, forteller at vår tante Mathilde på Røstad hadde bakt «kveitkak», og hennes mann Johan Arnt rodde fra Røstad til Fevåg. Derfra syklet han til Gangstøa, med en sykkel han hadde med i båten! Til oss hadde han med en eske med «kveitkak». Vi fikk opp matlysten, og spiste med velbehag. Husker vi måtte flere ganger ta en tur i spiskammerset og se på disse kvite kakene.

En dag mens vi guttene var på haugen og lekte med båter i en dam, kalt «Seggeldammen», kom et fly ganske lavt over Gangstøa og fortsatte videre østover mot selve bygda Selnes, før det forsvant. Husker at vi faktisk så piloten i flyet, som hadde noe som lignet en skinnlue på hodet. Vi ble så redde at vi sprang ned fra haugen og

hjem i full fart. Omtrent like redd ble vi også når det dukket opp en øyestikker ved «Seggeldammen».

På høsten 1941 bestemte tyskerne at radioene skulle innleveres til lensmann eller politi. Alle skulle levere inn radioene, bortsett fra de som sto i partiet NS. (Se hefte nr. 9.)

Husker en gang vi satt utafør uthuset hjemme, da vi så en armada med fly høyt oppe, som kom inn fra havet og i retning Trondheim. Dette var allierte fly som skulle bombe ubåthavna; «Dora». Om en stund kom flyene tilbake. Dette var vel i 1943.

Ellers kan jeg nevne at et tysk Heinkel bombefly krasjet 18. april 1940 ved Storsalen. De omkomne var Oberleutnant Zur See, Heinz Witt og Feldwebel Otto Arnold. Den tredje overlevde og kom seg ned til Hasselvika.

Vest for Sandøya ble et alliert fly skutt ned 13. juni 1940 av tyske jagerfly. Flygeren, løytnant Richard Thomas Partridge hoppet ut i fallskjerm og berget livet, mens navigatøren, Robin Bostock omkom. På vårparten i 1954, mens jeg var dreng på gården Refsnes, var jeg med Ola B. Refsnes på sjøen. Han visste hvor flyet lå, og vi så faktisk konturene av flyet på sjøbunnen.

I Stjørna var det flere som ble arrestert, og havnet på Grini. Heldigvis kom alle tilbake.

Tiden gikk, og omsider var disse 5 krigsårene heldigvis forbi. Vi tre guttene, sammen med andre, var oppe i haugen hjemme, da vi plutselig så at det norske flagget ble heist i Frengen. Det ble ropt hurra, og vår far kom i full fart ut på trappa og ropte at han hadde hørt i telefonen at krigen var over!

Det ble fortalt at noen av tyskerne kastet forskjellige ting, også gevær i sjøen på Frengsbukta etter krigen. Så de fleste tyskere var nok vel fornøyd de også.

Fredsmarsjnåla fra 1945. Foto: Bj. S.

Etter krigen skulle hele landet gå fredsmarsj i 1945. Johannes Selnes forteller at han også gikk, og det skulle gås 1 mil. På Selnes gikk de fra Åsvang til Sagasvingene og tilbake. Det ble vel omlag 1 mil. Alle fra bygda gikk, såfremt de hadde anledning og kunne gå. Min bror, Harald, husker at O. H. Stallvik og Einar Selnes gikk først i toget. Som et minne, fikk alle som deltok i fredsmarsjen en nål, med innskriften «Fredsmarsjen 1945».

Hverdagshistorier fra krigstida

Personer som opplevde krigen fortalt sin historie til skoleelever i 1985 om hvordan det var og hva de husket om forholdene i krigsåra. Intervjuene er mangfoldiggjort og delvis trykt. Vi tar med 4 av historiene her fordi de fortjener å bli kjent for mange.

Hverdagen under krigen.

Petter Dypvik forteller til Morten Antonsen:

Petter Dypvik var 11 år da krigen brøt ut. Han har hele livet bodd i Råkvåg. Her forteller han litt om hverdagen under krigen.

- *Var du redd da krigen brøt ut?*
- Nei jeg var ikke så redd da jeg fikk høre at det var blitt krig, fordi det var ikke noen tegn til militær opptreden her i bygda. Og jeg var ikke gammel nok til å forstå alvoret i det, før jeg fikk oppleve det med egne øyne.
- Mitt første møte med tyskerne, var da den norske minesveiperen «Frøya» kom inn fjorden. Da var vi veldig spente på hvor det var blitt av den, men vi fant ut at den gjemte seg inne i Svartvika i Nordfjorden.
- Og et par dager senere kom tyskerne med en hel del biler. Noen kjørte opp på Verhaugen, og gjorde seg klare til å skyte da båten kom ut fjorden. I mellomtiden hadde noen andre tyskere greid å finne minesveiperen, og jagd den ut av Svartvika og ut fjorden igjen. Da «Frøya» kom ut fjorden, satte den ut alle minene, og den hengte på to store bøyer av jern, for å kunne finne minene siden. Men tyskerne som lå oppå Vorphaugen, begynte å skyte på jernbøyene med mitraljøre, så de sank.
- Det var en opplevelse som gikk inn på oss, og vi ungene sprang og gjemte oss. Det var det første møte vi hadde med krigen.
- *Hvordan var det på skolen, var den preget av at det var krig, eller var det som vanlig?*
- Det var som normalt en liten stund, vi hadde de vanlige lærerne og alt slikt. Men etter en stund ble lærerne avsatt, og vi fikk nazistiske lærere. Og jeg havnet i klassen til en som het Mjølkali, han var nazistisk leder. Han drev skolen militært, og hver morgen måtte vi stille opp ute i skolegården. Vi måtte ha oppstilling og marsjering før vi begynte undervisningen. Undervisningen gikk ut på nazismen og det store riket. Han var veldig streng. Jeg ble jaget hjem tre ganger. Den første gangen måtte jeg være borte i tre dager fordi jeg hadde dalket på et hakekors. Den andre gangen dalket min søster, Mary, på et solkors. Hun ble jaget hjem, og etter som hun var min søster jaget han hjem meg også. Den tredje gangen var da han ikke fikk kjøpe fisk på en søndag. Jeg fisket og solgte fisken levende. Mjølkali brukte alltid å kjøpe av meg. Han kom og ville

kjøpe fisk på søndag, men faren min fortalte at vi solgte ikke fisk på søndager. Mjølkali ble sur, og sa at dette skulle han og jeg snakkes om på skolen neste dag. Det som skjedde da jeg kom på skolen neste dag, var at jeg ble hjemsendt.

- *Hadde du eller noen andre i familien arbeid for å skaffe penger til mat, eller dyrket dere selv?*

- Ja, nei, det vil si, far min hadde arbeid på Ny-Jord i Varghiet. Broren min og jeg hjalp til. Fordi vi fikk lønn etter hvor mye vi jobbet, arbeidet broren min og jeg annenhver uke. Mens broren min jobbet, gikk jeg på skolen og omvendt. Vi hogde ved og props, noe tyskerne brukte til krigsmateriale. Vi var en ni, ti stykker fra Råkvåg som rodde over til Dueskaret, så gikk vi over til Varghiet, og videre til Fiskløysa. Der var det ei tømmerhytte som vi sov og spiste i. Vi dyrket ingenting selv, men vi fisket – så vi levde jo også på fiske. Vi kokte noe av fiskeleveren, som heter «levermølje», og det brukte vi som smør på kaka. Og det var mangel på klær og sånt.

- Litt lengre ut i krigen skyssset broren min og jeg folk over fjorden, fra Dueskar til Råkvåg, og det tjente vi penger på. Dette drev vi med i mange år. Ofte kom det folk etter at det hadde blitt mørkt.

- Og da det led lengre ut i krigen, da det hadde kommet serbere til Austrått, begynte de å rømme for å komme seg over til Sverige. Jeg husker en kveld vi hadde skyssset to karer over til Dueskar. Vi var på vei tilbake da vi plutselig hørte noe veldig til bråk fra den nedlagte butikken i Dueskar. Det var noen serbere som hadde søkt ly i butikken. De var kledd i striesekker. De kom ned i fjæra til oss og begynte å snakke. Vi skjønnte ikke hva de sa, men de ville visst være med over, men trakk seg i siste øyeblikk.

Serberhytta

Daniel Rødsjø forteller til Trine Aakvik:

Daniel Rødsjø og kona Audhild bor i ei lita, trivelig bygd i Rissa som heter Rødsjø.

Daniel var en av de som hjalp jugoslaviske fanger som rømte fra fangeleirene Austrått og Hovde under 2. verdenskrig. Han var 22 år og hadde nettopp avtjent militærtjenesten da han hørte om krigen og elendigheten

som herjet nede i Europa. Tross dette hadde han ingen anelser om at den snart ville komme til lille Norge. Men tidlig om morgenen den 9. april var det akkurat det de fikk beskjed om over radioen, krigen hadde nådd Norge, til og med Trondheim.

Daniel forteller:

- Det første året var det forholdsvis rolig i Rødsjøgrenda, selv om vi selvfølgelig merket at det var uroligheter på forskjellige vis. Så begynte disse jugoslaviske fangene å komme farende fra Ørlandet. De kom til fots og de hadde nesten ikke klær på kroppen, selv på kaldeste vinteren.

Mange av dem var forslått og torturert og de hadde nesten ikke smakt mat i løpet av den tiden de hadde vært i fangeleiren. En nabo til leiren kan fortelle at fangene noen ganger gikk gjennom gården deres.

En dag lå det et råttent, veldig gammelt kalvehode fullt av mark ved siden av veien. Da fangene kom gående, hoppet en av dem til sides og glefset i seg kalvehodet! Det forteller vel litt om hvor sultne de var.

Den første vinteren døde 60 fanger av sult i leiren, så vi kan vel trygt si at det ikke var idylliske forhold disse serberne rømte fra.

Da fangene kom hit til Rødsjø, fikk de straks hjelp av innbyggerne. De fikk overnatte i hjemmene våre og mat og klær til reisen som lå foran dem.

Dette pågikk en stund, men så begynte det å gå rykter på Ørlandet blant tyskerne om at folk i Rødsjøgrenda hjalp fangene som hadde rømt. Kåre Nesset, en sentral person i motstandsbevegelsen på Ørlandet, kom til Rødsjø og advarte grendafolket.

Det var da vi ble enige om å bygge ei hytte som kunne fungere som skjulested for jugoslaviske fanger på flukt. Planene ble straks satt i verk, og i alt var ti menn fra Rødsjø med på å bygge opp tømmerhytta på tre ganger fire meter, som lå en halvtimes gåtur fra bygda.

I begynnelsen av 1943 stod hytta ferdig.

Det største problemet nå var mat til serberne, siden det var rasjoneringskort og umulig å kjøpe mer enn akkurat det vi trengte selv. Men også her hadde vi råd. Det ble gjort avtale med Bernhard Berg, eier av matvarebutikken i nabobygda, om at han skulle gi mat til serberne og at prisene skulle skrives ned og betales tilbake etter krigen. Men det må også understrekes at Berg og kona brente hele boka etter krigen uten å legge sammen summene engang.

Så var det bare for fangene å komme. De kom som regel én eller to i gangen, og de kunne ikke gå på veien, for de ville de bli oppdaget av nazistene. Noen fikk skyss av bøndene, gjemt inne i høyllass og lignende, men de fleste måtte gå. Når de rømte, visste de bare retningen der Sverige lå, og gikk for det meste på måfå.”

Daniel forteller videre at han og de andre som var engasjert, var jevnlig oppe i hytta med forsyninger med mat, klær og andre nyttige ting. De fleste fangene var der opptil en uke, men noen var der enda lenger. Enkelte ganger var det så fullt at noen av dem måtte legge av gårde, selv om forholdene ikke tillot det. De fangene

som var der lengst var de tre jugoslavene Miladin, Vidojic og Petsovic som var der i to måneder. Det er også disse tre Daniel har hatt kontakt med i ettertid.

Den ene av dem, Miladin, var dødsdømt tre ganger. Den første gangen var i Jugoslavia i 1942, hvor han skulle skytes. Det fortelles at da tyskerne hadde talt til tre, begynte automatgeværene å skyte. I det samme skytingen startet, lot Miladin seg falle bakover og havnet i bunnen av graven. I neste sekund ramlet døde kamerater over ham og grov ham ned. Miladin greide på denne måten å rømme, men ble tatt til fange igjen og sendt til Norge.

En annen gang skulle han henges for ulydighet, men greide igjen å rømme.

Daniel kan fortelle at tyskerne flere ganger prøvde å avsløre dem, men de greide det aldri. De hadde forskjellige knep. For eksempel lot de som om de var serbere på flukt, og spurte etter mat til turen over til Sverige, og på denne måten ville de avsløre dem som ga noe. Det var nære på noen ganger, men i ei lita bygd som Rødsjø sprer ryktene seg raskt, og de greide å plukke ut de som var serbere og de som var tyskere. Det hendte også at serberne ble mistenkelige overfor nordmennene, spesielt om de har våpen. De var redde for at de kunne være nazister og melde fra om at de hadde rømt. Men det skjedde ikke noe dramatisk.

På spørsmålet om de noen ganger var redd svarer Daniel: Det eneste vi tenkte på var om vi kunne hjelpe, og det var også det eneste som betydde noe.

Forståelsen mellom nordmennene og serberne skulle vel egentlig ha vært lik null, men merkelig nok greide de ved hjelp av kroppsspråk og forskjellige tegn å forstå hverandre. Etter hvert lærte begge partene seg et og annet ord av den andre partens språk.

Etter oppholdet i «Serberhytta», gikk turen videre over fjellene over til Sverige. Også her var rødsjøfolket behjelpelig. Fangene ble fulgt et stykke av et par nordmenn, så de ikke skulle gå seg vill. Hele turen over til Sverige var 20 mil, og det var med livet som innsats de satte av gårde.

Vi vet at det var 72 fanger som rømte fra Ørlandet, og av dem ble 56 tatt og henrettet på Falstad, og bare 16 nådde Sverige.

«Det var som å komme til himmelen», skrev en av fangene fra Sverige.

Alle de 72 fangene som rømte fra Hovde og Austrått var innom Rødsjøgrenda, og vi forstår da at de virkelig har stått på og virkelig ofret det som ofres kan.

«Serberhytta» ble i 1992 grundig restaurert, delvis fordi den begynte å bli forfallen, og delvis på grunn av at det skulle komme jugoslaver for å gå «Serbermarsjen» og minnes alle de fangene som rømte under 2. verdenskrig. Samtidig fikk alle de i Rødsjøen som hjalp serberne, i alt 33 stykker, den jugoslaviske stjernen og en hedersdiplom som takk fra det jugoslaviske folket. Hytta står i dag en halvtimes gåtur fra hovedveien, akkurat slik den stod da den ble oppbygd for jugoslaviske fanger som under krigen prøvde å berge livet ved å rømme.

Livet i fangeleir.

Ola E. Refsnes forteller til Olav Hårberg:

Ola var innkalt til militærtjeneste da krigen startet. Han satt i forskjellige fangeleirer under 2. verdenskrig. Han var også med i en motstandsbevegelse.

- *Var du i militæret da krigen brøt ut?*
- Ja, da var jeg innkalt til verneplikt på Steinkjer. Vi måtte dra ut til Røra for å prøve å stoppe tyskerne.
- *Hvordan gikk sammenstøtet?*
- Vi trakk oss tilbake til Kvam. I Kvam avvæpnet tyskerne oss, og vi havnet i fangeleir på Steinkjer.
- *Hvor lenge satt du på Steinkjer?*
- Jeg satt på Steinkjer i ca 2 måneder, før jeg slapp ut.
- *Hva slags våpen brukte dere da dere møtte tyskerne på Røra?*
- Vi hadde en god del feltkanoner, men de var sendt til Trondheim for oppussing. Ellers var det bare mitraljøser, håndgranater og kragere. Jeg hadde bare kragere med bajonett.
- *Hvor store var feltkanonene dere hadde?*
- Feltkanonene var 15 centimeter i diameter.
- *Hvordan ville sammenstøtet på Røra ha gått, hvis dere hadde hatt feltkanonene ferdig oppusset?*
- Det er vanskelig å si, men det har i hvert fall gått betydelig bedre. Hvorfor det er så vanskelig å si, er fordi tyskerne hadde så mange fly. Vi fikk også hjelp av engelskmenn, men de var uten våpen. Vi fikk også hjelp av franskmenn som hadde våpen, men de var der bare i ett døgn. Engelskmennene dro hjem og deretter til Midtøsten i treningsleir. Franskmennene dro videre til østfronten på russisk side.
- *Ble du med i en motstandsbevegelse?*
- Ja, jeg ble med i motstandsbevegelse Oliasaka rett etter at jeg slapp ut av fangeleiren.
- *Hva drev Oliasaka med?*
- Grupper drev med å lytte på radio, sabotasjeaksjoner, hjelp flyktninger og fanger over til Sverige og litt våpensmugling. Vi holdt til i Trøndelag.
- *Hvor stort parti våpen fikk dere smuglet?*
- Jeg vet ikke jeg, men det var iallfall stort. Partiet bestod av minst 50 maskinpistoler med ammunisjon, og godt og vel over 100 kg dynamitt. Vi måtte dumpe det meste.
- *Hvor mange aksjoner fikk dere gjort før dere ble arrestert?*
- Det var ikke så veldig mange, men vi fikk til iallfall noen. Vi fikk iallfall sprengt et norsk ammunisjonslager, som var tatt av tyskerne. Vi fikk også skutt ned et tysk fly.
- *Hvor fikk dere sprengt det ammunisjonslageret?*
- Det lå i Trondheimstraktene. Flyet ble skutt ned over Bestdalen, tror jeg.
- *Hva skjedde etter at dere ble overrasket pinseaften 1944 klokken 4 om morgenen?*
- Etter at vi ble tatt, var neste stoppested Falstad. Der satt vi på celler i ca en uke. Så ble vi flyttet over i brakker. På Falstad var jeg i ca en måned. Deretter var det meningen at vi skulle til Auschwitz i Tyskland, men

båten som skulle frakte oss var senket. Da ble ruten endret til Grini. På Grini satt jeg i åtte måneder på en brakke. Etter de åtte månedene ble jeg overført til en arbeidsleir i Orkdal, og der ble vi til krigen sluttet. Vi ble fraktet med tog mellom Falstad og Grini. Reisen tok to dager.

- *Hvordan var forholdene i leirene?*
- På Falstad var forholdene ok. Da jeg kom til Grini var jeg dødsdømt og forholdene var noen hakk verre, men vi fikk iallfall mat, som bestod av tynn grønnsakssuppe. I Orkdal var forholdene omtrent det samme.
- *Prøvde du å rømme?*
- Nei, men de som prøvde på det, ble skutt, men noen klarte det. På Grini var rømmingsmetoden at man først kastet noe på piggråden og klatret fort over. I Orkdal var det en som klarte å rømme, pga. at det var få vakter akkurat da.
- *Hvordan var tyskerne på slutten av krigen?*
- Tyskerne var normale, men derimot nazistene var som dyr, særlig Gestapo.
- *Gikk det rykter om frigjøring?*
- Jeg fikk ikke høre noe om at vi skulle frigjøres, før 8. mai 1945.
- *Hvordan var reaksjonene den 8. mai 1945?*
- Vi var iallfall glade.

Tysk krigsfangenskap.

Martin Salbubæk forteller til Linn Engvik

Min bestefar, Martin Salbubæk, satt i tysk fangenskap under 2. verdenskrig. Min historie er basert på intervju med han. Bestefar er født 24. mai 1921 i Fevåg. Her vokste han opp sammen med foreldre (Hanna og Adolf Martin) og fire søsken. Familien levde stort sett av det havet og jorda gav dem.

Bestefar og oldefar ble som de eneste i Fevåg tatt av tyskerne. Oldefar ble tatt i 1943, mens bestefar ble hentet av fienden i pinsen i 1944. Han var da 23 år gammel. Telefonsentralen i bygda ble tatt om natta før Gestapo banket på døra hos bestefar og tok han med seg. Begge overlevde fangenskapet. Oldefar døde like etter krigen. Helsen og arbeidsevnen hos bestefar var da sterkt svekket. Påkjennningene under fangeoppholdet hadde vært store. Smertefulle år hadde satt sine spor, og livet var ødelagt. Oldefar var totalt innom 17 forskjellige konsentrasjonsleirer. Elendigheten i konsentrasjonsleirene kan ikke beskrives.

- *Hvordan startet krigen ber i Fevåg, og hvorfor ble akkurat du satt i fangenskap, bestefar, kan du fortelle litt om det?*
- Husker at «Frøya» kom inn gjennom fjorden. Båten kjørte på grunn i Stallvika, dette for å slippe å bli senket av fienden. Folket om bord rømte. Tror at dette måtte være rundt 9. april 1940.
- Festningen ble tatt, og bygda ble evakuert. Det var bare tre mennesker igjen i Fevåg. Husker godt at jeg kjørte bestemor og søskena mine til kaia ved Fevågsjøen,

de skulle være med båten «Skarven» til Nordfjord. Far var ennå på Stortinget og mor var sammen med han i Oslo. Jeg dro omkring på gårdene rundt her og melket kyr, slik at dyrene ikke skulle lide unødvendig.

- Den 11. april 1940 kom to franske krigsskip inn fjorden og begynte å skyte. Granatene eksploderte og slo ned blant annet i murpipa på huset her. Lenge etterpå fant jeg rester av granatene rundt om på jordene. Disse har jeg ennå. Krigsskipene snudde, og jeg kan huske at det ble helt røyklagt rundt båten. Tyskerne, som allerede hadde tatt festningen, hadde ikke lært seg å bruke kanonene der oppe, og kunne derfor ikke skyte mot den franske jageren.

- Jeg ble vel tatt for at jeg var tyskfiendtlig, ble også beskyldt for å ha våpen og radio. Tyskerne fant ingenting av dette. Jeg husker at jeg sov med geværet i senga.

- Min far satt på Stortinget, og da dette ble oppløst på Elverum i 1940, kom han hjem til Fevåg. Han hadde vært med på å utarbeide en detaljert plan for hvordan Agdenes festning skulle gjenerobres. Far ble arrestert sommeren 1943, dette som en følge av angiveri. Siste krigsåret satt vi begge inne, min far i Sachsenhausen og jeg på Grini.

- *Kan du fortelle noe fra den tiden du satt i fangenskap?*

- Jeg ble først sendt til Falstad leir ved Levanger. Dette var i 1944. Falstad var gjerne en forløper til senere opphold på Grini eller konsentrasjonsleirer i Tyskland. Falstad var et skolehjem som var blitt til et politisk fengsel. Falstad Polizeihafthlager ble opprettet høsten 1941. Stedet ble kjent for sin grusomhet og råhet i behandlingen av fanger i begynnelsen av krigen. Det ble sagt at miljøet ble noe mildere de siste krigsårene. På Falstad satt jeg sammen med mange jugoslaviske og russiske krigsfanger. Mange dystre minner sitter i etter oppholdet på Falstad, men jeg husker også kameratskapet og samholdet blant oss fanger. Retterstedet var i en mørk skog, ca 1 km fra leiren.

- Etter oppholdet på Falstad var det meningen at jeg skulle sendes til Tyskland. Tysklandsturen ble det heldigvis ikke noe av. Vi ble først transportert til Oslo. Fangeskipet «Westphalen» skulle ta oss med til Tyskland. Dette skipet ble imidlertid minesprengt, og skipet forliste i stormen.

- Vi ble i stedet sendt til Grini fangeleir som lå i Bærum, like ved Oslo. Dette var et sted som var kjent og beryktet. Grini var en konsentrasjonsleir etter tysk mønster, med piggrådsperringer, vaktårn og brakker. Det var tungt arbeid, lite og dårlig mat. Vi fangene prøvde allikevel å holde motet oppe så godt vi kunne.

- På Grini ble jeg kjent med mange. En del av disse har jeg også møtt etter krigen. En mann ved navn Hans Ryggen ble jeg kjent med på Falstad. Han ble også sendt til Grini. Hans bodde på Ørlandet. Der han var gift med den svenske billedveversken Hannah Ryggen. Hans Ryggen var flink til å tegne og male. Han var også kjent for å skrive speilvendt. Husker at han tegnet en hel kortstokk som fangene brukte til kortspill for å få tiden

til å gå. Jeg hadde også fra tid til annen kontakt med dette ekteparet etter krigen.

- På Grini var vi ille plaget med lus. Jeg fikk tak i noe hvit kamferolje som jeg smurte meg med overalt. Jeg skal si deg at det luktet, - og at lusa forsvant!

- I køya over meg lå det en hyggelig unggutt. Vi la merke til at han satt og skrev hver kveld. Han sa at han skrev til kjæresten sin. En natt lurte jeg meg til å ta det han hadde skrevet. Denne gutten viste seg å være en angiver som var plassert der for å høre hva vi snakket om.

- Jeg husker også straffeeksersisen om nettene – huff, det er lite trivelige minner!

- Julen i 1944 fikk jeg brev fra «oss 12 på sal 1». De var alle sammen rammet av mangelsykdommen Beri – beri, og de lå på sykesalen. Kostholdet hadde vært for ensidig over for lang tid.

- *Fortalte oldefar deg noe fra sine opplevelser under krigen, og vil du dele noen av dem med meg?*

- Ja, far fortalte om sine opplevelser. Han var dessuten flink til å skrive, så det finnes mange notater som forteller om de grufulle opplevelsene han hadde. For alle oss som var så uheldige å havne i tyskernes klør, var oppholdet en kamp om verdighet, menneskeverd og selvspekt. Vi hadde vel alle viljen til å overleve og tro at det vi gikk igjennom, hadde en mening. Far ble først sendt til Misjonshotellet, som var tyskernes torturkammer i Trondheim. Derfra gikk turen til Vollan. Der ble han satt til tvangsarbeid. Arbeidet bestod i å bygge bunkerser på Nyhavna og ved Lade.

- Fra Vollan ble far sendt til fangeleiren ved Bodø, derfra til en annen leir ved Saltenfjorden, og til kretsfengslet i Bodø. I kretsfengslet hadde han det bra, for fangevokterne var gode patrioter. De andre leirene var forferdelige, med lus, skitt og lite mat og klær. Han måtte arbeide ute i all slags vær. Det var tungt arbeide med jord, stein og sement. Maten bestod av poteter og en liten brødsalk.

- Falstad ble neste oppholdssted. Han fortalte at forholdene ikke var så verst der. Det neste stedet ble Grini, som var en beryktet leir. Matforholdene var elendige. Potetskall var en luksus som det ikke var på tale å kaste. Man «bestilte» potetskall av de som ikke ville ha det, dagen i forveien. Far arbeidet i gartneriet og lurte seg til å spise sammen med grisene utav grisebrya. Mat opptok tankene til alle døgnets tider.

- En dag var det opprop av fanger som skulle til Tyskland, og der ble dessverre far med. Det var en regel om at man måtte være under 50 år for å bli sendt dit. Far var 53 år, så her ble det gjort et unntak. Det var alltid stor oppstandelse når noen skulle sendes til Tyskland. De ble liksom allerede betraktet som døde da. 102 fanger ble sendt denne gangen, via Akershus. Ferden gikk så med båt til Stettin.

- Stemningen blant fangene var god. De prøvde alle å holde motet oppe, selv jødene som var med den samme båten. Sachsenhausen eller Oranienburg er en gammel, beryktet fangeleir. Dit ble min far sendt sammen med

flere andre. Dette var en stor leir, omgitt av et høyt, elektrisk gjerde og med mange vaktårn. Opplevelsen i en tysk fangeleir kan ikke beskrives eller forstås av noen som selv ikke har opplevd redslene. Først ble de snuklippet og avluset. Alt ble tatt fra fangene: ur, penner, penger, klær og sko. Alt, til og med giftingen, og den så han aldri igjen. Det var vel ca 2.000 nordmenn i denne leiren sammen med 50-60.000 fanger fra andre nasjoner. Tortur og mishandling til alle døgnets timer var dagligdags. Straffemetodene var henging, tortur og sult.

- Arbeidsdagen var på opptil 14 timer, og man kan vel bare tenke seg hvordan det var med måltider som bestod av vann, potet og to tynne skiver brød pr. døgn.

Nordmenn og dansker fikk pakker, og det var disse som reddet livet til mange av fangene. Far fortalte at russerne var de mest omgjengelige. De tok alltid enhver situasjon på beste måte. Gjorde du en russer en tjeneste, glemte han det aldri, og han var alltid villig til å yte deg en tjeneste igjen.

- For hver dag som gikk i leiren, forsvant håpet om å komme levende ut. Begeistringen og gleden var derfor ubeskrivelig da Sveriges Røde Kors, med grev Folke Bernadotte i spissen, kom og hentet fangene som var igjen. Det var i siste liten, for like etter ble leiren bombet. Fangene ble brakt til Neuengamme, en annen beryktet leir i nærheten av Hamburg. Til denne leiren hadde det tidligere kommet en hele masse med matpakker fra Amerika, men tro ikke at de hadde blitt delt ut. Pakkene hadde ligget så lenge at marken krøp i dem. Imens døde fanger av sult.

- Far fortalte også at de en gang så at det var en person som rørte seg i en likhaug. Det viste seg å være en nordmann. De forsøkte forgiwes å få vaktsejfen til å

redde han ut av haugen. Dette ble først ordnet etter at tyskeren hadde fått sardiner og sigaretter som byttmiddel. Fangene på sin side måtte love å skaffe et nytt lik, slik at antallet på de som skulle brennes, stemte.

- En annen historie han også fortalte, var at fanger med mange tatoveringer på kroppen, ble drept og flådd. Skinnet ble bearbejdet, slik at det kunne brukes til damevesker, sko og lampeskjermer. Det var ikke mangel på tyske kvinner som ville ha dette.

- Fangene skjønte at Hitler-regimet nærmet seg slutten. En dag fikk de se at buss etter buss kjørte opp foran samleplatsen i Neuengamme. Fra Neuengamme ble nå fangene tatt hånd om av Sveriges Røde Kors og transportert gjennom Danmark. I Danmark ble de møtt med jubel fra det danske folket. De møtte opp der bilene passerte, og ropte hurra og vinket med norske og danske flagg. De kastet egg, melk og sjokolade inn i bilene – det var en festrus over alt. Da de kom til Sverige, gjentok velkomsten seg. Her ble også fangene mottatt på beste måte. Alle de hjemvendte måtte være en stund i Sverige, dette fordi de kom fra en leir der det hadde vært en fryktelig tyfus-epidemi.

- Vi unge i dag vet for lite om de redslene våre forfedre var utsatt for. Vi vet for lite om blodslitet, motet og utholdenheten. Vi skjønner ikke den psykiske belastningen og nervekrigen dette må ha vært. Vi har for lite kjennskap til motstandskampen – og forfølgelsen av jødene. Vi må lytte til de som er igjen, de som gjorde sin plikt og forsvarte landet vårt. Vi må lytte til dem som har betalt for vår frihet.

- Til slutt må jeg fortelle at samtalene med bestefar, om de opplevelser han og hans far hadde under krigen, gjorde et sterkt inntrykk på meg.

Tysklandsbrigaden

Per Husby

Bakgrunnen

Tysklandsbrigaden var den norske hærens bidrag til den allierte okkupasjonsstyrken i Tyskland etter den andre verdenskrig. Brigaden var utstasjonert i Vest-Tyskland under britisk kommando fra 1947 til 1953.

Mot slutten av krigen forhandlet London-regjeringen med britene om våpenleveranser til det norske etterkrigsforsvaret. Britene satte som betingelse at norske styrker måtte delta i okkupasjonen av Tyskland. Den britiske regjeringen krevde opprinnelig 12.000 norske soldater, mens Stortinget i 1946 bare ville akseptere 4000 mann.

Tysklandsbrigaden sto under norsk administrasjon og jurisdiksjon, men under britisk operativ kommando. Den var utstyrt med britisk utstyr, og ble i januar 1947 utstasjonert i Harz, underlagt britenes 5. divisjon. De norske soldatene hadde britiske uniformer merket med et lite norsk flagg på ermet, oppe ved skulderen. Hver kontingent tjenestegjorde i seks måneder.

Bataljonen var godt utstyrt og hadde vanlig oppløring

I 1948 økte den internasjonale spenningen, og norske myndigheter krevde at brigaden ble flyttet nordover til Schleswig-Holstein, slik at den lettere kunne trekkes tilbake til Norge i en krisesituasjon.

I tillegg til selve brigaden ble det etablert et permanent kommandoelement under en norsk general, Tysklandskommandoen, som også skulle håndtere forbindelsen mellom norske myndigheter og det britiske okkupasjonsstyret.

På grunn av den kalde krigens begynnelse, og grunnleggelsen av NATO, endret den norske styrken karakter fra å være okkupasjonsstyrke til å være en del av en britisk-dansk-norsk NATO-styrke.

Innkvarteringen til soldatene hadde god standard

Våren 1953 ble brigaden trukket hjem og ble omdannet til Brigaden i Nord-Norge som følge av NATOs fokusering på forsvaret av Nord-Norge mot Sovjet. Her ble en rekke høytstående tyske offiserer med erfaring fra krigen invitert som rådgivere.

Nær 40 nordmenn i Tysklandsbrigaden omkom i årene fra 1947 til 1953. På Akershus festning er reist en minnebygning med navnene på de norske som falt i tjeneste.

Det var store øvelser der soldatene fra flere land deltok

Deltakere

De som kunne bli sendt til tjeneste i Tyskland var de som skulle avtjene verneplikten i årene 1947 til 1953. Fra Stjørna har vi funnet følgende 18 deltakere:

Fra Fevåg: Reidar Øvergård, Johan Larsen, Birger Johansen Gjerde, Kristian Pettersen, Petter Pettersen, Gunnar Sjøbakk, Arvid Sjøbakk, Ludvik Halset.

Fra Selnes: Harald Selnes, Johannes Selnes.

Fra Sørfjorden: Ernolf Sagli, Oddvar Stormo, Johan Fenstad, Leif Rødsjø, Arvid Fiksdal.

Fra Råkvåg: Svein Sagmyr, Magnar Sagmyr, William Rabben.

Fra Nord-Stjørna: Gudmund Eide, Terje Hegvik, Olav Eidsaune, Jakob Søraker

Det var populært å smake på det tyske ølet

For mange var det spennende å dra til et annet land, så derfor var det populært å en del av militærtjenesten i Tysklandsbrigaden var.

Det norske fotballaget med Johan Larsen i 1. rekke

De som kom tilbake hadde mange opplevelser å fortelle. Tyskland hadde kommet i gang med gjenreisningen etter krigen, men mye av landet lå i ruiner og sivilbefolkningen hadde det fremdeles vanskelig.

Det ble også knyttet forbindelser med befolkningen og flere tyske kvinner ble gift med norske soldater. For andre fikk de tyske venner som knyttet folk sammen og gjorde at de fikk en mer positiv holdning til tyskere.

Johan Larsen sammen med kamerater ved brakka

Bildene til denne artikkelen har jeg fått låne av Irene Dybvik, datteren til Johan Larsen.

Fra Erindringer

Av Matias Sommerseth

Sildefisket ble også i 1935 omkring Nordmøre og Trøndelag. Om sommeren lå vi ved Uthaug og kastet ved Juledagene og Granvika, senere ble det Stjørna. Denne høst hadde vi leid en M/K Harry som Gotliebs bror eide til slepebåt. De var tre brødre Gotlieb, Alfred og Arne som var med oss, det var meget hyggelige karer alle tre og det var ingen vanskeligheter ombord.

De fleste av mannskapet var ungdommer fra Stjørna. Fortjenesten var jo ikke så stor i den tiden, men der var ikke mye annet å ta seg til. I land var det nødsarbeid til 2.50 pr. dag og det var forbeholdt familieforsørgere. Når ungdommene holdt seg med klær og anstendig utstyr og kunne delta i dansefestene på de forskjellige steder vi anløpte så var de tilfreds. Kosten ombord var nokså rimelig. Det var kjøtt torsdag og søndag, de andre dager fisk og sild, det ble særlig om sommeren brukt mye klippfisk.

Om høsten fikk vi adskillig fisk i noten. Den fisk vi ikke brukte ombord, solgte mannskapet for egen

regning. Det var en skikk som opprinnelig var fra den tid man under storsildfisket dro sei, mens man lå i garnlenken, det ble også praktisert da snurpenoten ble tatt i bruk under storsildfisket og jeg fant det rimelig at vi under feitsildfisket praktiserte det på samme måte. Det ble en liten oppmuntring til mannskapet, og jeg kan nok si at den samme praksis etter vårt forbilde ble gjennomført blant snurperne i Trøndelag.

Dette er utdrag fra boka «Erindringer» som heimbygdslaget fikk retten til å utgi av Matias sine etterkommere. Boka er trykt i 500 eksemplar og hele overskuddet går til heimbygdslaget.

Boka er å få kjøpt på butikker i Stjørna og på bokhandel i Rissa og Åfjord og på bibliotekene i Rissa kommune. Den kan bestilles fra Elin Worpvik, tlf. 99403821 og epost eworpvik@online.no. Boka er på 225 sider og koster kr. 285,-. Vi håper mange kjøper den til årets julegave til slekt og venner.

Andre verdenskrig fra USA

Av Marvin Nelson

Per Husby:

Marvin Nelson er pensjonert lærer og bor i nærheten av Seattle i Washington i USA. Jeg ble kjent med han gjennom slektsgransking og traff han og datteren da de var her på besøk i 2014. Han er medlem av heimbygdslaget og meget interessert i Norge. Jeg ba han om å skrive en liten historie om hvordan de norskættede i USA opplevde krigen.

Marvin Nelsons farfar er Nils Korneliussen som ble født på Turbekkmoen i Sørfjorden i 1866. Foreldrene til Nils er Kornelius Nilsen Turbekkmo og Anna Olsdatter. De emigrerte i 1869 til Sioux City i Iowa sammen barna Nils, Ole og Anna. Ole døde på reisen over. Kornelius og Anna etablert seg i Sør-Dakota som farmere og de fikk 9 barn der.

Teksten er oversatt fra engelsk av meg.

Marvin er flink kokk og øser opp kjøttboller

Jeg var 7 til 11 år under det meste av krigsårene. Siden min farfars og farmors nærmeste familie hadde

kommet til USA eller de var døde i Norge, hadde ikke invasjonen og okkupasjonen av Norge noe direkte påvirkning på oss slik det hadde med dem som hadde nære slektninger i Norge. Min farfar var født på Turbekkmoen i Stjørna og min farmor var født på Dalsløkken i Melhus.

Jeg husker at farfar var bekymret over den tyske invasjonen i Norge. Det var flere år før jeg forstod hvorfor han var bekymret. Det måtte være omkring 1942 at mitt eldste søskenbarn hadde fått en kort permisjon fra hæren før han skulle sendes i krigen. Vi hadde en familiesamling mens han var hjemme. Han fortalt at han skulle sendes til Norge fordi hans gruppe hadde blitt utstyrt med solide vinterklær. Jeg husker tydelig at min farfar som vanligvis var en rolig mann med fin oppførsel, ble så glad over at han skulle dra for å hjelpe hans folk i Norge.

Vi fant ut flere måneder senere at mitt søskenbarn var sendt til Nord-Afrika i stedet. De solide vinterklær var et knep for å narre spioner som fikk kjennskap til saken.

Tre til fire ganger i året hadde vår familie et møte i min mors søsters hjem for å pakke bokser med klær som vi barn hadde vokst fra for å sende dem til familien til min tantes ektemann på Nesna. Han hadde kommet til Amerika bare noen få år før den tyske invasjonen.

Som pensjonert voksen har jeg fått stor interesse for krigsårene 1940 til 1945 i Norge med særlig interesse for arbeidet til motstandsnettverket som er beskrevet i mange bøker. Å gå stiene overfor Rjukan der motstandskjemperne gikk natten de ødela tungtvannsfabrikken i Vemork, er en opplevelse som ikke er lett beskrive.

Kongen går på Stjørnastein

Nidaros tirsdag 4.10.1949

Stjørna leverer fine steinheller til Slottsparken. Fiksdalsbruddet har store bestillinger. Endog Nederland er interessert.

Nå skal kongen gå på Stjørnastein. Steinbruddet i Fiksdalen har nemlig fått en bestilling på tusen kvadratmeter bruddheller som skal brukes til å legge halvmeterbrede stier i Slottsparken i Oslo, og en del av hellene er allerede sendt

Stjørna-steinen er en tanke mørkere enn de foreløpig mer kjente Oppdalshellene, og det er mer glimmer i dem, slik at det blir mer liv og glans over steinflatene. Lars Fiksdal, som står for den daglige ledelse i bruddet, forteller at bestillingene strømmer inn så det kan bli

vanskelig å effektivere alle ordrene. Heller skal leveres både til Nederland og Sverige; og videre er det kommet bestillinger både fra Oslo, Bodø, Tønsberg Kristiansund og Nøtterøy og mange andre steder i Norge.

Steinen er særlig nyttig til hellelagte ganger og fasadestein, men den nyttes også til innendørs gulvlegging og til peishyller og lignende. Steinen er delvis polert, og har da en særlig glansfull overflate.

Steinbruddet i Fiksdalen drives av Hans Flaten, Engan, som også har stor leveranse av Oppdalsheller. I Fiksdalsbruddet arbeider det tjue mann, men hvis det hadde vært mulig å skaffe boliger til arbeiderne, ville arbeidsstyrken blitt betydelig utvidet.

Et fredsbrev

Bjørn Schjetne

Bjørn Schjetne (f. 1920) var de siste krigsåra elektriker i Stjorna i forbindelse med installeringen av elektrisk lys 1944-45. Han arbeidet hos Fjeldseth. Jeg husker så vidt at han var i Vorpvikan og bodde visst der også. Da jeg bladde i private papirer, fant jeg noen brev han skrev til mine foreldre. Ett av dem er skrevet da freden kom. EB.

Trondhjem den 6/5-45.

Hallo! Råkvåg.

Takk for brevet! Det er en stund siden jeg fikk det nu – men nu skal jeg prøve å «plate i hop noe». Jeg får ta alt i tur og orden. Det var fint at lampen passet. Angående bryderiet så var nå ikke det så svært – bare at en kunde ta sig tid til å få tak i det. Så det skal jeg ikke ha noe gjengjeld for. Kaffebrenningen koster heller ikke noe. Det var bra at den var deilig.

Hvorledes smaker maten «elektrisk» da. Det var stor begivenhet hører jeg, og nu når dere har fått måler så blir det vel bare måneskinn til belysning, hvis ikke det er gjort foranstaltninger for bedre spenning. Men det skal jeg ikke legge meg noe borti, bare at hu Olaug (eller kanskje Odlaug) fikk sotet av kasserollene den dagen begivenheten var. Det ble vel sen middag på Arne den dagen eller kanskje hu stod opp ekstra tidlig den morran.

Nok med det – nu har jeg omsider fått av gårde det blyet jeg lovet å sende. For det første så var det så meget sabotasje der nede ved Oslo og mot Halden da, at jeg ville vente – og nu måtte jeg skynde meg å sende før engelskmennene kom. Om det er kommet frem vet jeg ikke – men jeg sendte med et brev hvor jeg skrev at de måtte underrette enten Arne eller meg når de fikk det. Det er sendt som fraktgods så det passerer vel Oslo samtidig med at kongen holder sitt inntog der.

Nok med det – det er nu 1 eller 2 uker siden jeg sendte det. Jeg fikk de karene hos Fjeldseth til å ta det med når de kjørte likevel og dem betalte ikke noe frakt – hvilket dem skulde ha gjort da det er kjøperen som skal betale frakten. Så det blir vel avtrekt på blyprisen om vi får den god. Prisen får vi bli enig om siden det haster ikke så. Du kommer vel til byen engang.

Den kabelen eller rettere sagt stumpene som jeg skulde sende tror jeg heller får være da du ikke blir hjulpen med dem likevel. Vil du jo ha dem så skal du få dem sendt, jeg har nesten ikke hatt tid til det heller.

Jeg har forresten nå fått høre fra «andre sia» at gen Böhme har tilbudt de all betingelsesløs overgivelse, og at Terboven har trådt tilbake. Det går vel i orden der antar jeg. Jeg har forresten trodd at det måtte makt til for å få ut tyskeren. Det blir nå vel kanskje en annen råd med kabel snart antar jeg så det er nå vel best å vente.

1. mai tok dem forresten freden på forskudd her i byen. Det var stor ståhei med 1000ener av mennesker i byen. Forresten så har det vært slik spenning at folk har ikke tenkt på annet enn nyheter. 1. mai så gjorde dem seg klar til å gå hjem og feire freden med fynn og klem. En hel del drakk nå opp brennevinet sitt da så dem har nå vel intet å feire befrielsen av Norge med. Det blir vel stor stas ut i uken her antar jeg. Men det kommer vel ikke til å gå helt smertefritt. Det har vært nokså mye motstand i Danmark og Holland under befrielsen selv om det var undertegnet våpenstillstand. Det var mange ofre.

Han er nå vel helt «nokka» ut av spenning og venting alle sammen når det endelig kommer til at dem ikke er i stand til noe. For ikke å snakke om 17. mai, da når det vel klimaks alt sammen. Det må være bittert å være N.S. i dag.

Tirsdag 8 mai 1945

Gratulerer med friheten!! Stor jubel i byen. Tyskerne pakker og brenner og kjører grassat i gatene. Det kom fortere enn ventet. Vi venter nu på politisoldatene fra Sverige!

Hilsen Schjetne.

Hils alle sammen! Eilert også!

Fra Indre Stjorna songlags møtebok fredsdagene

7.5.1945:

Fredsdagen 7. mai 1945. Mandag 7. mai kl. 4 ble Norge frigitt tyskerne og vi er nå et fritt folk igjen etter 5 års kamp for vårt kjære fedreland. 5 lange år i angst og mørke tider har ruget over Norge. Ingen har kunnet tale eller skrevet fritt. Ingen har kunnet foreta seg noen ting uten frykt, alt med tvang terror og påtrykk av nazismens trussel om arrestasjoner og fengsling. Men endelig opprant den lenge ventede dag, og nå har vi lot til å snakke, skrive og synge som før. Alle er vi nå enige om å gå inn for den store oppgave å bygge opp alt som har

vært forsømt disse år. Vi venter våre kjære hjem fra fangenskapet og gleder oss til å få hilse dem velkommen tilbake. Øvelse i sangkoret ble holdt i RK onsdag 9. mai.

9.5.1945:

Sangøvelse i RK, med henblikk på mottakelse av fangene i Råkvåg. 21 sangere møtte kl 7. Program og sanger ble uttatt for anledningen. Norge, Norge, blidt eller hårdt, Du er vårt, Du er vårt, Du er framtidens land. E. Aune.

12.5.1945:

Lørdag kl 5 samles songlaget med ca 2000! mennesker på Råkvåg for å ta imot fangene fra Grini

Rabarbradyrking på Frengen

Per Husby

Rabarbraplanten var populær etter krigen. Den ble dyrket i de fleste hager, og rabarbrasuppe, rabarbragrøt og rabarbrasyltetøy var på bordet hos de fleste. Ja til og med for å sette smak på brennevin eller for å lage vin, ble den brukt.

I ukeblad og på Internett kan en finne mange oppskrifter på bruken av rabarbra. For eksempel tilslørte bondepiker med epler, rabarbra og yoghurt høres da bra ut.

Den sure smaken av rabarbra skyldes hovedsakelig eplesyre, men stilkene inneholder også endel oksalsyre som kan gi økt risiko for nyrestein. Melk kan forhindre dette til en viss grad. Rabarbra kan også virke som avføringsmiddel.

Avhengig av landsdelen, høstes rabarbraen vanligvis mellom St. Hans og slutten av juli. Planten er hardfør og lett å få til, men krever godt med gjødsel for å gi stor og fin avling. Botanisk er rabarbra en staude som kommer fra rota hvert år. Det fins også sorter som brukes som pryddplanter

Fin rabarbrasort med fine røde stengler

Julian Frengen i Fevåg var en pioner på dyrking av rabarbra. Jeg husker da jeg gikk på Skjetlein landbruksskole at lærer i hagebruk, Olav Benberg omtalte Julian Frengen i rosende ordelag. Det var Julians fortjeneste at det ble dyrket rabarbra med røde fine stengler og bedre smak.

Julian Frengen (1890 – 1976) var født på Nord-Frøya og foreldrene var Oline og Halvor Vågø. De kom til Frengen omkring 1900, fikk kjøpt jord og bygde opp småbruket Nyjord på Frengsmyrene.

Julian reiste til Amerika i 1929 og der ble han kjent med nye måter og sorter for å dyrke rabarbra. Kunnskapen og planter tok han med heim. I 1949

overtok han småbruket og startet med rabarbradyrking. Han utviklet rabarbradyrkingen til å bli en betydelig del av inntekta på bruket.

Nå var det ikke stor avsetning lokalt, de fleste dyrket sin egen rabarbra. Men i Trondheim var det mange som kjøpte alt av grønnsaker og bær. Derfor ble rabarbraen buntet og sendt med båten til Trondheim.

Alt har sin slutt og etter hvert gikk bruken av rabarbra ut av moten. Folk fikk tilgang til nye grønnsaker og bær og markedet ble for lite til at det lønte seg å sende den forholdsvis billige varen som rabarbraen var, til Trondheim. Julian drev ei tid med planteskole og var en av de første i Fosen som solgte stauder, busker og trær fra egen produksjon. Da han døde i 1976 ble det slutten for drifta på bruket.

Inga Serine Frengen, Sigrid Solberg og Julian Frengen pakker rabarbra for forsendelse til Trondheim. Ca.:1956. Foto Sverre Bøgseth

Julian Frengen laster rabarbra (McDonald) på tilbengeren til 2 hjuls traktoren. Ca.:1956

Konsert på Nasjonalbiblioteket i Oslo

Av Bjarne J. M. Selnes

I april i år fikk jeg telefon fra musikkavdelingen i Nasjonalbiblioteket i Oslo. Vedkommende som ringte fortalte at det var funnet en eske med gamle komposisjoner i Amerika, komponert av en norsk-amerikansk komponist. Blant komposisjonene var det også en komposisjon, hvor det var satt musikk til et dikt av min far, Johan Selnes. Han fortalte videre at det skulle holdes en konsert i Nasjonalbiblioteket, og at jeg ville få en innbydelse.

En tid senere fikk jeg en skriftlig invitasjon til konserten, som skulle være torsdag 28. mai kl. 14.00. Det skulle presenteres komposisjoner av komponisten og musikkforleggeren Theodora Cormontan (1840-1922) i Store auditorium på Nasjonalbiblioteket. Cormontan utvandret til USA i 1887, hvor hun livnærte seg som organist og musikk lærer.

I brevet står det videre at i 2011 ble det funnet en kasse på et loft i en dagligvarebutikk i St. Peter, Minnesota, med omlag 150 håndskrevne komposisjoner, signert Cormontan. - Professor i musikk ved Gustavus Adolphus College, Michael Jorgensen, ble kontaktet og han har siden tatt hånd om materialet. Dette skal nå overleveres Nasjonalbiblioteket, og professor Jorgensen og hans følge vil i den anledning holde en konsert der. Theodora Cormontan tonesatte Johan Selnes' dikt "O, hadde jeg Fuglen sin Vinge", og denne vil bli fremført på konserten. Så langt brevet.

Johan A. N. Selnes i Gangstoa

Jeg var tilstede på konserten, hvor det var flere innbudte, og det ble fremført et utvalg av de 150 komposisjonene, som ble funnet. Deriblant også "O, hadde jeg Fuglen sin Vinge", med sang av baryton Michael Jorgensen, (som hadde oversatt teksten til

engelsk: "Oh, Had I the Wings of a Sparrow"), med pianoakkompagnement av hans kone Bonnie. Det var en opplevelse. Det ble også solgt en CD med 24 melodier, deriblant også "O, hadde jeg Fuglen sin Vinge", innspilt i Amerika. (En av komposisjonene på CD-en, finnes i Norsk koralbok). Videre salg av trykte noter av de melodiene som ble fremført. Jeg fikk både CD-en og noten til sangen av Michael og Bonnie.

Min far skrev dette diktet like før han reiste til Amerika våren 1906, og satte det inn i "Norsk Ungdomsblad" 17. mars 1906. I Amerika ble diktet trykket 15. august 1909 i "Ungdommens Ven", som kom ut i Minneapolis. Han tok også med diktet i sin bok "Lyng", Kristiania 1912, som også ble solgt i Amerika. Cormontan har antagelig lest diktet i "Ungdommens Ven" eller i boken "Lyng", og det må ha grepet hennes sinn, siden hun skrev musikk til diktet.

Foruten originalene som Cormontan skrev og som ble overlevert Nasjonalbiblioteket, finnes digitale kopier av komposisjonene som ble funnet i 2011, hos Aust-Agder museum og arkiv i Arendal.

Theodora Nicoline Meldal var født i Beitstad (Solberg), Nord-Trøndelag 9. juni 1840. Hennes foreldre var sogneprest Even Meldal Schelderup Cormontan og hustru Lovisa Augusta, f. Hirsch. Ved folketellingen 1885 er hun allerede musikkhandler i Arendal. Senere utvandret hun til Amerika i 1887. Hun døde 10. februar 1922 i Decorah, Iowa, og er gravlagt der.

O, hadde jeg Fuglen sin Vinge!

(For „Ungdommens Ven“.)

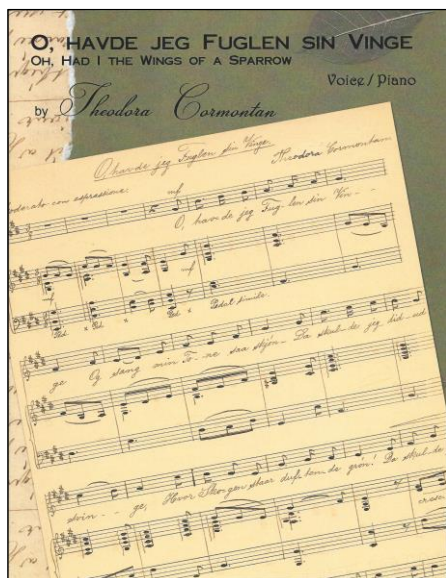
O, hadde jeg Fuglen sin Vinge
Og sang jeg min Tone saa skjøn —
Da skulde jeg didud mig svinge,
Svor Skogen staar duftende grøn!

Da skulde jeg Sommerbud bringe
Sver Vinterdag mørk og lang —
Da skulde min Vaarsang klinge
Som deiligste Klokkklang!

Da skulde mig intet tvinge
Sørnede paa jordiff Vis. —
O! hadde jeg Fuglen sin Vinge,
Da fløi jeg til Paradis!

Johan Selnes.

Diktet i "Ungdommens Ven", 15. aug. 1909

O, havde jeg Fuglen sin Vinge
Oh, Had I the Wings of a Sparrow

Original Norwegian text by Johan Selnes
English text by Michael Jørgensen

Theodora Carmontan
(1840-1922)
adapted by Dennis Jørgensen

Moderato con espressione ♩ = 40

Voice

Piano

2015
JørgensenNotes.com

Oh, Had I the Wings of a Sparrow

Oh, had I the wings of a sparrow
And sang with beauty and grace,
I'd fly to the woods like an arrow
And pour out my heart in that place.

I'd serenade summer uncaring;
In winter I still would sing.
My voice, in the spring increasing,
Like beautiful bells would ring.

My dreams, this world could not name,
Oh, had I them as in a dream,
Oh, had I the wings of a sparrow
I'd fly home to Paradise!

Amerikabrev

Pettersvik den 23/11-1918

Kjære sønn!

Da jeg har hatt brev i fra deg nettopp så vil jeg forsøke å sende deg noen ord så du kan få se at vi er bra frisk alle sammen. Ludvik har vært dårlig i lang tid, Spanskesyken har vært så slem her inne, For resten har den herjet over hele landet, men den er ikke så ille som mange andre steder.

Helmer Sagli er død så det ble ikke så lenge de fikk være sammen, Petra og han heller. Ja, det går så mangsles i denne verden.

Jeg må fortelle deg at jeg har vært i byen og turet bryllupet hennes Karoline Wahl og John Enebakk. Ja, det gikk da bare godt det.

Nei, forrige søndag var Johan Olausen og Olise Markussen brufolk, så no skynde dem seg å gifte seg. Og snart skal han Ove og Oline Harbak i vei. Du må sannelig kom heim snart skal det bli nå bryllup på deg for kanskje så veit du ikke av før «langen» ramle i vei han også.

Ja, du ser vel hvem det er som skriver. Du kan skjøne «gamla» har vel ikke skrevet så meget om sådant ravel. Jeg ser at du tenker på å komme hjem. Kan hende du kommer no når det blir stilt med denne all verdens krigen. Ja det blir vel stilt til no og det er vel ikke for tidlig om dem kan stanse en gang.

Du må si til Rikard at han må skrive til meg. Det er så lenge siden jeg fikk noe brev fra han. Ja, du må skrive til meg igjen. Du må hilse Rasmus og til sist er du hilset fra din Moder.

Du er hilset fra meg og Marta.

Kommentar ved Eilert Bjørkvik:

Dette brevet er skrevet til Gustav Eidsaune fra mora Gunnhild Rasmusdatter Eidsaune (1853-1944), enke etter Johan Ræder Larsen Eidsaune (1840-1902). Gunnhild var fra Innerråk og Johan Ræder fra Småvikern. De hadde barna Rasmus (f 1877, død før 1944), Ludvik (1879-1955), Marta (1882-1959), Gustav (1885-1972) og Rikard (f 1889). Gustav Eidsaune utvandret til Everett i staten Washington i 1909, men kom tilbake. Brødrene Rasmus utvandret til Seattle 1900 og Rikard til Everett i 1914.

Helmer Edwardsen Sagli, f 1887, døde 20.10.1918 av lungebetennelse. Han var blitt gift på Ørlandet med Petra Birgitte Hagen 7.9.1917. Eter Helmers død ble Petra gift i Bakke kirke 24.2.1920 med Bernhard Edwardsen Sagli.

John Olai Antonsen Val (f 1887 i Stokksund) og Matilde Karoline Bertramsdtr Val (f 1895 i Nes) ble viet i Nidaros domkirke 29.10.1918. Karoline Wahl var datter av Gunnhilds halvsøster Beret Andersdatter Innerråk som var gift med Bertram Wahl.

Johan Peder Olausen Innerråk og Olise Marie Ovesdatter Våbenøy ble viet 27.11.1918.

Ove Gunerius Ovesen Tokstad og Engarda Oline Petersdtr Harbak ble viet 10.12.1918.

Det er sannsynligvis sønnen Ludvik som i brevet omtales som «langen». Som det framgår av brevet, er det helst skrevet av Gunnhilds datter Marta.

Stjørna – ei bygd i rik utvikling

Fra Nidaros lørdag 12.7.1947

Og det er og ei bygd med eit allsidig næringsliv. Jordbruk, fiskeri og industri.

Rutebilar susar nedgjennom Fevågskaret, og bygda opnar seg på begge sider av fjorden. Kløveren står fullvakse og ventar på avkapping bortpå marka. Jorda er djup og grøderik, det ser ut til at berrfrosten har vore lite ti mein.

I Fevåg er hamnespørsmålet på tale over alt. Folk ser fram mot den dagen da bukta blir oppgrave og molo blir bygd eit stykke utafør kaia.

Flyfoto av Fevåg hamn 1 1960

Same gode jordsmonnet heile fjorden innerter. På Frengen driv folk og tynnar kraftig nepekål. Elles driv bøndene og køyrer lysstolpar oppi ulendet der lina skal gå. Sør-Stjørna er lova ljøs og kraft i nær framtid.

Frengen Slip- og Motorverksted driv med full arbeidsstyrke – 16 mann i alt.

Ein glytt oppi ”stamsædgarden” for laks i Refsneshagen – det er store ruggar som ser ut til å ha det bra og trivs godt.

På denne vakre staden har 280 speidarjenter frå Trondheim slege leir for ei veker tid – attmed minnesteinen over dei som fall i krigen 1808-1814. Steinen står høgst på haugen og syner seg som ein varde utover fjorden.

Inni Tøndervika har det grodd opp eit nytt tiltak: K. Enebakk Slip & Motorverksted. Det ser ut til å ha dagane framfor seg; karane heng i med sveising og dreiging og monterer maskiner i fiskarbåtar.

Saga Sildoljefabrikk, der Fiksdalen glir uti fjorden, er ei saga for seg sjølv. Den har reist seg omlag 100 meter unna den førre fabrikk som brann. Eit bygg i to høgder – og lyse trivelege arbeidsrom. Fabrikk er nett

ferdig frå moderniseringa. Det er montert eit lysaggregat til 75 kW., som driv separator, i staden for at det for vart nytta presse. Fabrikk er såleis godt budd til å ta i mot silda når ho kjem.

Oppi Fiksdalen er eit steinbrot med ein arbeidsstyrke på 20 mann. Det er kråksølvliknande hellestein som blir brote ut. Mykje av steinen går til utlandet til isolering inni hus. No tek Kristiansund mykje til tropper og murar – eit ledd i atterreisinga.

No deler fjorden seg i to småfjorder – Sørfjorden og Nordfjorden. I Sørfjorden kring Husbysjøen er det vakre gardar. Her er meieri som dei no driv og utvider, handelslag, bakeri, sagbruk og snekkarfabrikkar.

Austdalsvegen til Nordseter blir no gruskøyrt.

Stjørnværingane vil gjera det dei har teke til med vel ifrå seg.

Ein liten prat med ordførar Bromstad. Han kjem nett frå torvmyrane og tek straks til å mjølke kyrne utpå beita. Attåt ordførarombodet er Bromstad formann i sparebanken og meieriet og er såleis ein mykje oppteken mann. Den vakre garden hans ligg vent til i hellinga attmed fjorden.

Ikkje langt unna bur

stjørnværingen som har vore mest frami når det gjeld styre og stell, kjøpmann K. J. Ramsvik på ein godt oppdyrka og veldreven gard. Det har alltid vore dei nyaste driftsmåtar der i garden. Som vi veit har Ramsvik drege seg attende både som ordførar og stortingsmann. Han har elles så mange jarn i elden. Men enno har han ei leiande hand med både i kommune og fylke – og i landssaker.

Råkvåg – attmed Nordfjorden – er den mest sentrale staden i bygda. Hus og brygger står tett samanstuve kring vågen. Handel, bakeri, slakteri og flott skulebygg. Nøtene heng i tørken. Her er ei mengd med notbruk.

Stjørnfjorden er vel ein av landets rikaste sildfjorder. Bruka har alt vore utpå og merket silda. Og når sildetida tek til for alvor er firma som A/S Ramsvik & Eidsaune og fleire klare til å hente silda frå lås.

På andre sida av fjorden ligg Høybakken, som ikkje for lang tid sia fekk molo og såleis ei god hamn mot sørausten. Stallvik lenger inne med Gjølga og Ny Jordfeltet innanfor er reine turiststrok.

Ny Jord er ei heil bygd med eit nytt oppbygd skulehus. Her ligg Varghiet med store skogar og eit stort sagbruk. Stutt sagt: Ei mangslungen bygd.

Det spøker i Juvika

Eilert Bjørkvik

Som guttungen husker jeg at mor mi nevnte noe om at da hun var lita, i 1920-åra, var det litt skummelt å gå fra Vorpvikan til Ner-Juvika for å besøke venninnene Anna og Alma Foss fordi det ble sagt at det spøkte et sted ved veien til Juvika. Noe mer husker jeg ikke ble fortalt.

Så gikk det mange år, og jeg begynte å lese i de gamle tingbøkene for sorenskriveren i Fosen. Der fant jeg ei grufull hending i Vågen fra tidlig på 1700-tallet som kanskje var utgangspunkt for fortellinga om spøkeriet, men jeg gjorde ikke mer med det.

Åra gikk, og jeg kom over de notatene jeg gjorde om hendinga. Da måtte jeg spørre Torvald Sund om han hadde hørt noe om spøkeri. Han fortalte at han og Helge Aune i barneskolealder en kveld rak langs veien til Ner-Juvika, og da de kom heim til Helge og fortalte hvor de hadde vært, sa mor til Helge at der måtte de holde seg unna, for der nede spøkte det. Torvald har seinere trodd at dette var en skremselsteknikk som foreldre kunne bruke, og la ikke noe mer i det. Nå i høst spurte jeg John Arthur Winsjansen om han hadde hørt om noe sånt, og han sa at Ivar Pevik hadde nevnt det en gang, uten å gå nærmere inn på det.

Kanskje har den hendinga vi nå skal høre ha gjort slikt inntrykk på folk at den uhyggestemminga de må ha følt levde videre som en oppfatning om at det spøkte.

John Arthur Winsjansen fotograferte Juvikdalen nå i høst. Veien til Nedre Juvika skimtes fra nederste høyre hjørne på bildet. Fra Pevika var det vei fram til Solheimen ved dyrkaområdet øverst til høyre, og så gikk de ned til Juvika. Det var også en «snarvei» over til Råk. Først på 1700-tallet var det ikke mye dyrkajord i området, og den bøybua det fortelles om, lå ikke ved den vanlige veien og tilhørte Nils Råk.

Omsorg for fattige

Men før vi ser mer på selve saken kan det være av interesse å se hvordan fattigomsorgen var organisert. Først på 1700-tallet var det Kong Kristian den Femtes Norske Lov fra 1687 som fastsatte grunnprinsippene for fattigomsorg på landet. I paragrafene 24-28 i tredje boks

tolvte kapittel i Norske Lov fra 1687 finnes det bestemmelser som fikk betydning for den saken vi nå skal høre om. I sitatet her er det innviklede språket forsøkt normalisert.

§ 24. Fattigfolk i et hvert prestegjeld som ikke klarer seg selv, og deres skyldfolk heller ikke formår å fø dem, og de ikke er så føre at de selv kunne komme seg fra gård til gård, de skal alle bøndene i prestegjeldet flytte på samme måte og i samme rekkefølge som det skjer med budstikka. Den som ikke på denne måte flytter den fattige vanføre fra seg til den nærmeste gård, bøter et halvt lodd sølv til kongen, likeså mye om han flytter dem ut av prestegjeldet hvor de hører hjemme. Dersom han ikke flytter dem til folks bolig, men avsides i ødemarka, så den fattige dør på grunn av slike forsømmelse, eller og noen viser fattige folk fra seg og ikke vil gi dem husby, slik at de dør, bites av hunder eller rives av dyr, bøter han til kongen 60 lodd sølv.

§ 25. Om den som står for tur, ikke vil vedta eller eller ta inn den fattige, da skal den som fører den fattige dit, tilkalle vitner og være sakesløs, mens den andre gjøres ansvarlig.

§ 26. Ingen skal flytte fattigfolk etter solnedgang om sommeren og etter at det er mørket om vinteren.

§ 27. De fattige som selv kunne flytte seg, skulle ha hus om vinteren mot aften, når feet føres. Den som nekter, bøter 1 lodd sølv. Dør den fattige utenfor hans hus den samme natt, da står han til rette etter sakens art.

§ 28. Blir noen fattig syk og ber om presten, da skal bonden fare etter presten og ikke føre ham ut av huset før presten kommer, eller bøte 2 lodd sølv dersom han ikke hadde lovlig forfall. Vil presten ikke komme til ham, da beviser bonden det som var etter ham.

I innviklede vendinger går det fram at bøndene hadde ansvar for at de fattige og hjelpeløse ble hjulpet og tatt vare på.

En langvarig rettergang

Den 24. juli 1720 ble det holdt sommerting på Moldtua i Agdenes for Ørland tinglag. Fogd Niels Cimber hadde ved lensmann Mikkel Torbersen Fevåg innkalt en rekke vågabygger for å gi forklaring om Marit Ballufsdatter som var bortkommet. De som var innkalt, var enka Inger Andersdatter Pevika, Lars Jakobsen Pevika, Lars Iversen Høvågen, Ole Pedersen Høvågen, Nils Pedersen Ytterråk, Nils Klemetsen Høvågen, Siri Henriksdatter Ytterråk og Inger Sofia Juel. Av disse møtte bare Nils Pedersen Ytterråk. Av stevnevitnene møtte bare Gabriel Jakobsen Selnes, men ikke Jens Enoksen, slik at stevningen formelt ikke kunne bekreftes lovlig forkynt. Jens Enoksen måtte betale 2 ort i bot til Austrått gods, og vitnene måtte stevnes på nytt.

Neste forsøk på å få rede på hva som hadde foregått, ble gjort på høsttinget for Ørlandet på Brekstad 18.

november 1720. Da møtte bare Inger Andersdatter Pevika som vitne, og fogden måtte be om at saken ble utsatt til et ekstraordinært ting eller til vårtinget i 1721. Lensmannen ble beordret til å innstevne disse til neste ting: Inger Andersdatter Pevika, Anna Andersdatter Pevika, Nils Pedersen Ytterråk, Siri Henriksdatter Ytterråk, Brynhild Pedersdatter Høvågen, Ole Pedersen Høvågen og Nils Klemetsen Høvågen.

Den 18. mars 1721 sendte fogd Nils Cimber ei framstilling av saken til stiftamtmann Iver von Ahnen. Det var nå halvannet år siden Marit Ballufsdatter kom bort, og om sommeren ble hodeskallen og noen beinrester funnet, og det ble sagt at resten var fortært av ville dyr. Grunnen til at Marit kom bort skulle være at bygdefolket som skulle ha tilsyn med slike stakkarer ved at de skulle føres fra gård til gård, ikke hadde gjort sin plikt.

På dette rektangelkartet fra 1879 vises veien mellom Råk og Sørkjosen på den tid. Fra Pevika gikk de vel fram til der Solbeimen er i dag og så ned til Juvika.

Fra Pevika skulle Marit være fulgt av ei tause til Råk. Da de var kommet et stykke, ble Marit trett og kunne ikke gå lenger. Hun var blitt stående ved ei høybu, og tause skulle ha gått til Råk og bedt bonden Nils om å hjelpe henne med hest, noe han skulle ha nektet. Hun hadde også fortalt flere andre om det som var hendt, men ingen hadde brydd seg om det hun fortalte. Tause gikk tilbake til Pevika igjen etter en annen vei og hadde ikke sagt mer om det.

Fogden hadde nå til tre ting stevnet saken uten å komme videre. Han ba i brev 18. mars 1721 stiftamtmannen om å påby at det ble holdt et ekstrating i Pevika for å bringe saken til en slutt og få skyldige straffet. Stiftamtmannen befalte 31. mars 1721 sorenskriver Claus Borre å holde et ekstrating så snart som mulig, slik at alt ble grundig opplyst og saken kunne pådømmes.

Også forvalteren over Austrått, Jochum Barner, begynte å bli utålmodig. Saken berørte jo leilendinger og strandsittere under Austråttgodset, og en langvarig sak ville gjerne unngås. Barner var oppgitt over at folk ikke møtte og foreslo i brev til stiftamtmannen 22. mai 1721 at saken måtte tas opp på sommertinget for Ørland tinglag den 22. juli og at dette tinget skulle holdes på Råk slik at de berørte personene ikke kunne unnså seg fra å møte på grunn av lange avstander og dårlig vær. Forslaget synes ikke å ha vunnet gehør, for det skulle gå nesten 5 måneder før saken kom opp igjen. Den 19. august 1721 ble det satt ekstrarett på Råk. Nå var vitnene stevnet på nytt. Det var dem vi allerede har hørt om samt Ingeborg Ballufsdatter som var søster av Marit, Lars Andersen Høvågen, Berit Hansdatter Høvågen, Brynhild Olsdatter Høvågen, Brynhild Julsdatter og Inger Sofia Juel på Råk.

Den første som forklarte seg, var Inger Andersdatter som var gårdkone i Pevika. Hun sa at Marit kom til Pevika omkring durmålstid kort etter sankthans i 1719, men gikk kort tid deretter sammen med tause tilbake til Råk. Da de var kommet til ei høybu i Juvika som Nils Råk hadde der, ville ikke Marit gå lenger. Høybua lå ikke ved den vanlige veien til Råk. Tause fikk ikke med seg Marit videre til Råk. Hun forlot henne derfor der og gikk og meldte fra til Nils Råk og ba ham om hjelp, men der var ingen hjelp å få. Retten spurte Inger om hun trodde at Marit var ved «sine fulde sandser» og om hun hadde merket noen «u-Vittighed» av henne. Inger hadde ikke merket noe slikt, men hun hadde hørt at Marit innimellom var vanvittig og ikke så riktig som hun ellers var.

Tause i Pevika, Anne Andersdatter, forklarte at hun hadde fulgt det bortkomne mennesket til høybua i Juvika, men at hun ikke fikk henne med seg lenger. Hun fikk heller ikke hjelp på Råk til å få Marit med dit.

Nils Pedersen Råk kunne ikke nekte for at han var gjort kjent med at Marit var i høybua hans i Juvika. Han og kona var skrale, og han hadde ikke folk å sende for å hjelpe og hente Marit. Han ble spurt om hvorfor han ikke sendte bud ned til Vågen der det bodde mye folk, men det ville han ikke svare noe på. Nils ble av retten neste dag spurt om det samme, men han hadde ikke gjort noe for å se etter Marit eller bekymre seg for henne. Han visste ikke at Siri Henriksdatter hadde funnet Marit seinere på året og hvilken tilstand hun var i før lensmannen stevnet i saken.

Så ble et ømtålig tema trukket fram, og Nils sa at det aldri hadde vært i hans tanker, og han hadde heller ikke hatt «legemlig omgjengelse med samme bortkomne Menniske i henseende at avle barn med hende». Til slutt ble han spurt om han kunne si seg fri for selv eller fått andre til å skade eller «omkomme» Marit Ballufsdatter, men slike tanker var aldri kommet i hans hjerte. Han hadde heller ikke tilskyndet noen til å skade Marit.

Neste vitne var søstera til Marit, Ingeborg Ballufsdatter, som dagen etter at Marit gikk fra Pevika fikk vite at hun var bortkommet. Det hadde skyskaffereren

Lars Andersen fortalt henne, og hun sendte Lars av sted for å leite etter Marit. Hun var ikke med selv på grunn av sin store bekymring og sorg. At søstera var funnet fikk hun vite av Lars skysskaffers kone, Brynhild Olsdatter i mai 1720. De hadde funnet bein sør i Juvika på veien til Ramsvika. Hun kunne ikke nekte for at Marit hadde sagt at hun skulle ha barn med Nils Råk. Ingeborg hadde ikke vært til stede ved noen fødsel, men hun hadde hørt et alminnelig bygderykte om at søstera skulle ha barn med Nils Pedersen Råk.

Skysskaffer Lars Andersen Høvågen fortalte at han først fikk vite om det bortkomne mennesket av kona til Nils Råk, Marit Olsdatter, som kom til ham i døra med en stav i handa som hun støtta seg på. Hun spurte om Lars hadde hørt noe til Marit Ballufsdatter og om hun var kommet til Vågen. Hun ba Lars gå til søstera til Marit, Ingeborg, og fortelle henne at Marit var i høybua i Juvika. Dette gjorde han. Lars gikk også til Juvika, og i skottet til høybua fant han en gammel skinnfell, ei rund eske og en pose, men han visste ikke hva som var i dem. Han leita ikke mye etter den bortkomne, men gikk i skogen og tok noe skav der han før hadde hogd.

Da Lars kom heim, fortalte han Ingeborg Ballufsdatter hva han hadde hørt og sett, men hun ba ham ikke leite mer. Han forklarte også at tausa til Inger Sofie Juel, Siri Henriksdatter, var den første som fant den bortkomne, men bare hodet. Lars kunne ikke si om Nils Råk visste at Marit var i høybua, og han visste ikke om Nils hadde gjort noe for å leite etter henne, bortsett fra at kona til Nils hadde fortalt Lars Andersen om Marit. Lars hadde hørt Marit Ballufsdatter offentlig si at hun var besvangret av Nils Pedersen, men han visste ikke om hun hadde født noe barn.

Ole Pedersen Høvågen fortalte at Lars Andersen hadde sagt til kona han Ole at Marit var bortkommet. Ole var da på sjøen «etter sin næring», men hun fortalte det da han kom heim. Så var det bededagen [fredag 5. mai] da han sammen med andre dro til kirka, og den dagen ble det ikke leita etter den bortkomne. Lørdag var både Ole og kona Ingeborg, søster til Marit, ute på leiting, både i Juvika og andre steder hvor det kunne tenkes at Marit hadde passert.

Søndag ettermiddag dro Ole til Austrått for å slå der, men hans kone og Berit Hansdatter var ute på leiting etter Marit. Da Ole kom heim fra Austrått lørdag, var han og Anne Pedersdatter og søstera hennes Brynhild igjen ute på leiting. De fant ingen ting, heller ikke noe tøy. Berit Pedersdatter[?], som tjente hos Nils Pedersen på Råk, hadde fortalt til Ole at hun etter skurdonna hadde funnet noe av Marits ting i en vidjebusk på veien til Ramsvika, nemlig en pose med mjøl og ei tom eske. De hadde leita videre, men fant ingen ting.

Ole Pedersen kunne ikke nekte for at Marit Ballufsdatter hadde sagt at hun hadde avlet et barn med Sogne-Nils, som var Nils Pedersen Råk, men Ole aldri sett eller hørt om noe barn. Nå trodde Ole lite på det

som Marit sa, da hun var vanvittig. Berit Hansdatter kom også med et liknende utsagn.

Brynhild Olsdatter fant beina til den bortkomne våren 1720 da hun gikk og gjette krøttera sine. I en haug sør for Juvika fant hun hodeskallen, ryggbeinet og andre små bein. Dette hadde hun straks fortalt mannen Lars Andersen og søstera til Marit. Brynhild hadde hørt av Inger Sofie Juel som var matmora til Siri Henriksdatter, at Siri hadde funnet hodet om høsten.

Nils Klemetsen og Ole Pedersen Høvågen hadde tidlig om våren i plogonna hadde hørt at Brynhild Olsdatter hadde funnet beina av Marit. Ole, Brynhild Olsdatter og hennes mann Lars Andersen gikk til stedet og fant hodet, ryggbein, ribbein og lår eller lendbein. De samla beina på ett sted og la på bar. Ole Pedersen dro så til lensmann Mikkell Torbersen Fevåg som straks om natta kom til Høvågen og ba Nils Klemetsen og Ole Pedersen bli med ut i marka for å ta vare på beina.

Nils Klemetsen forklarte at han hadde hørt at tausa hans Peder Nilsen, Siri Henriksdatter, høsten før hadde funnet hodet, men i hvilken tilstand det var kunne hun ikke si. Vitnene kunne ikke «fornemme» at hodet var hogd eller skåret av. Nils forklarte at da Marit Ballufsdatter var «rasende» hadde hun sagt at hun hadde «eiet» et barn og at Nils Råk var faren, men Nils visste ikke at hun hadde hatt noe barn, langt mindre hvor det var blitt av det.

På rettens tredje dag den 21. august 1721 forklarte Lars Andersen skysskaffer og kona Brynhild Olsdatter at Inger Sofie Juel hadde fortalt at tausa hennes, Siri Henriksdatter, var den første som fant hodet, og at det av nesen og munnen manglet noe og at det ennå fantes hår på hodet. Om hodet var bitt av eller hogd av, sa hun ikke. Funnet var gjort ei tid før jul, men de kunne ikke si når. De visste heller ikke om Siri Henriksdatter hadde funnet mer av legemet. De fikk ikke vite om funnet før om våren. Inger Sofia Juel hadde aldri forbudt dem å fortelle om det funnet Siri hadde gjort.

Siri Henriksdatter fortalte at hun fant hodet 3 uker før jul, og hun ga det straks til kjenne for matmora, Inger Sofie Juel. Hun rørte ikke ved hodet hun fant, da hun var et enfoldig kvinnemenneske og ikke torde det. Hun fant ikke annet enn hodet, og hun torde heller ikke leite etter mer. På grunn av sin store redsel så hun ikke så nøye etter hvilken tilstand hodet var i, men det var hår på det. Hun forklarte at funnet var gjort i en haug som lå straks ovenfor «Ramsvigen eller Dybvig høeboe». Hun var aldri blitt bedt om å leite mer etter det bortkomne mennesket. Hun hadde hørt at Brynhild Olsdatter hadde funnet den dødes bein i Kleiva som er forbi veien til Ramsvika og heller ned til Husby. Siri kunne ikke si om hodet var hogd av eller avrevet av ville dyr. Hun sa til slutt at ikke var blitt forbudt å fortelle om funnet.

Inger Sofie Juel forklarte at Siri Henriksdatter fant hodet av Marit Ballufsdatter etter hennes bryllup som sto 3 uker før jul [Peder Nilsen Råk og Inger Sofie Juel ble gift 2. desember 1719]. Inger Sofie hadde ikke fortalt

noen om funnet før om våren. Da hadde hun sagt det til Lars Andersen og kona Brynhild Olsdatter. Hun ble spurt om hvorfor hun hadde ventet så lenge med å fortelle det, sa hun at hun ikke «kjærte» seg om det siden Marits søster og hennes mann hadde leita etter Marit før. Inger Sofie hadde ikke sett hodet, og det hadde heller ikke hennes eller hennes værfars folk som hadde leita etter det. Hun hadde aldri hørt at Marit Ballufsdatter skulle ha hatt barn med Nils Pedersen Råk, og hun hadde ikke pålagt tausa å tie om det hun hadde funnet.

Lensmannen viste så fram hodeskallen, et avbrutt lårbein, to bein av lendene, to ribbein, noen små stykker av armbein, et stykke av et akselblad og noen ryggbein.

Forvalteren over Austrått gods, Bernt Røst, framsto til slutt og klaga over at uvedkommende hadde stevnet saken og over at saken hadde blitt så uthalt. Han nevnte særlig at lagrettemennene var blitt hefta i onna og ba til slutt om å få utskrift av forretningen til sitt herskap.

Jakob Mikkelsen Fevåg krevde 4 riksdaler på farens vegne, lensmann Mikkjel Torbersen Fevåg som betaling for 7 ting han hadde stevnet til med menn som han hadde hatt med seg. Det ble også krevd godtgjørelse til lagrettemennene for den tida de hadde brukt i travle onnetider. Nils Pedersen Råk påsto godtgjort de omkostningene han hadde hatt ved avviklingen av ekstratinget, en godtgjørelse han satte til minst 3 riksdaler, og forvalteren på Austrått, Bernt Røst krevde 3 daler for reise og for bortheft av tid.

Dommen

Saken ble tatt opp til doms på Austrått 2. oktober 1721 der partene og lagrettemennene skulle møte. I dommen gis det en oppsummering av saken. Retten fant at det var kommet klart fram hvordan det bortkomne mennesket var behandlet. Nils Pedersen Råk hadde vært den som har mest skyld, noe som retten mente var belyst ved Anne Andersdatters vitnemål. Hun skulle ledsage Marit Ballufsdatter fra Pevika til Råk. Nils Pedersen nektet ikke for at Anne hadde bedt om hjelp, men han hadde sagt at han var for svak til å hjelpe. Dette fant retten å legge liten eller ingen vekt på, for om Nils og kona var så svakelige at de ikke kunne gå selv, så hadde han folk som han kunne sendt ut for å leite. Og hadde han ikke folk, kunne han ha bedt sønnen Peder Nilsen, som bodde «dør om dør» med ham på samme gård, om å gå og berge og bringe «dette Menniske» i hus. Etter eget utsagn hadde heller ikke Peder etter den tid spurt etter eller ettersøkt den bortkomne.

Retten fant at Nils Pedersen Råk hadde forbrutt seg mot Lovens 3-12-24 (se ovenfor) og at han skulle bøte 60 lodd sølv eller 30 riksdaler til herskapet på Austrått samt betale 12 riksdaler for kostnadene til å holde ekstrarettssaken. Når det gjaldt det som vitnene hadde fortalt om at Marit Ballufsdatter hadde hatt barn med Nils Pedersen, fant ikke retten å kunne dømme Nils for dette.

Ole Pedersen og hans kone Ingeborg Ballufsdatter, avdødes søster, ville retten heller ikke finne uskyldig, for hvis de hadde observert Marit, som de visste var vankelmodig, så hadde det ikke gått så ille med henne. De ble derfor dømt etter samme paragraf som Nils Pedersen til å bøte 30 riksdaler til Austråtts herskap samt betale 4 riksdaler i saksomkostninger. For å få et begrep om størrelsen på bøtene og omkostningene, kan det nevnes at taksten på ei ku var 3-4 riksdaler.

Når det gjaldt Inger Sofie Juel, hadde hun ikke fortalt til noen at tausa Siri Henriksdatter hadde funnet hodet av avdøde 3 uker før jul før utpå våren. Det ble lagt vekt på at da Marit allerede var død, hadde det ikke hjulpet noe om hun fortalte det med en gang. Inger Sofie skulle nok egentlig vært bøtelagt, men da retten mente at hun hadde handlet av enfoldighet og ikke med forsett, ble hun frikjent, men hun måtte betale andel i sakens omkostninger med 4 riksdaler.

De øvrige vitnene, som ikke var pårørende til Marit Ballufsdatter eller i slekt med henne, men som alltid hadde hjulpet til med leiting når det ble bedt om det, kunne ikke lastes for noe og ble frikjent.

Det er ikke funnet noe i kirkeboka om hva som skjedde med levningene etter Marit Ballufsdatter, men noe merkelig er det at Ørland kirkebok forteller at Marit Ballufsdatter Høvågen ble begravet 26. mars 1719, altså om lag 3 måneder før hun forsvant. Det ser ikke ut til at det er noe feil med datering, men det er merkelig at det skulle være to personer med samme navn i Råkvågen på denne tida.

Dette ble ei dramatisk fortelling. Men ut over det dramatiske inneholder et slikt rettsreferat en god del kulisseriebeskrivelser om vi kan bruke et slikt uttrykk. Vi har fått et glimt inn i et lite lokalsamfunn først på 1700-tallet, og vi kan ane at det var visse sosiale forskjeller; mellom gårdbrukere og husmenn og mellom rike og fattige. Nederst på stigen sto den vanvittige Marit Ballufsdatter som ikke var i stand til å greie seg selv, men som ble sendt fra gård til gård for at bygda skulle ta seg av henne. At hun kom bort på veien mellom Pevika og Råk synes ikke å ha bekymret dem som skulle ha ansvaret. Og så spør det om det er minnet om denne tragiske hendinga som har ført til at man så seint som i forrige århundre hadde en oppfatning om at det spøkte i Juvika. Og rent praktisk kunne det være nyttig å ha noe å skremme unger med.

Tyveri i Fosen fogderi

Brev til lensmennene i fogderiet 6.8.1813: Om innbrudd hos Jens Nilsen Olsøya hvor det blant annet er stjålet 600 rd i sølvpenge, klær, 1 rifle med kruttøy. Fra setra i Haugsdalen var det tatt 10 geitoster, 1 stor eske smør og rømme. Det er mistanke til de rømte tyvsforbrytere og slaver Jens Amundsen Fenstad og Guttorm Kullien.

Utflukt til Gjølga

Odlaug Bedin

Odlaug Bedin Bjørkvik

Søndag den 23. juni 1940 opprant med sol og tunge skydotter som truet med kraftige regnskurer. Det ble ringt hit og dit, og telefonen kimet uoppholdelig og til sist ble det bestemt å trosse de tunge skyene og legge kursen til Gjølga. Nisten ble pakket i fart for kl 10 skulle sangerne møte på kaien i Råkvågen hvorfra Johan

Johansen skulle bringe oss over til Dueskaret i god behold. Alle sangere var møtt opp foruten 1 halvt dusin som ikke nettopp er så tidlig på'n kom padlende etter og humøret så ut til å være ok.

Vi stusset litt da vi så oppover den bratte Duskarbakken, og tenkte på den lange marsjen vi hadde foran oss, men det gikk fint. Da vi kom opp bakken, tok vi en pust og lettet litt på tøyen, så bar det videre langs Duskartjønna, forbi Varghiet, og vi kom til det endelause Gjølgevannet hvor veien slynger seg ved. Solen stekte oss i nakken, og det så ut som alle våre bønner var hørt, foreløpig i iallfall, trærne speilet seg i vannet og det var deilig å være ute i Guds frie natur, hvor fuglene kvitret fra lysegrønne bjørkelunder. Landskapet skiftet fort fra ljer til kleiver hvor vi så opp i bratte fjellveggen. Veien ble ikke så lang som vi først hadde forestilt oss. Bredesen underholdt med skrøner og gamle sagn fra fordums fedre på Gjølga og vekselvis med sang kom vi frem til gården hvor vi skulle ha en hyggelig dag.

Sangerne fra Bjugn var alt kommet på pletten, og en rykende kaffekjel ønsket oss velkommen. Nistekoppen kom frem i dagens lys, og det var bra den ikke var så mager, det ble servert kaffe både høyt og lavt, den smakte godt og fikk humøret opp noen grader, noen sanger under måltidet ble servert, «Pål på haugen» og «Alle fuglen» var svært populære. Dirigentene hadde funnet seg et lunt hjørne og pratet fortrolig over kaffekoppen.

Da alle var forsynt, samlet sangerne seg og marsjerte til en slette som lå lunt bortenfor gården, der var det festlig pyntet med norske farger og en æresport av bjørkeløv. Vår formann Lunde holdt en liten tale til sangerne og håpet på god samklang mellom kora. Stjørna Songlag sang så «Nu lokker det i skogen», og den klang godt i løvbølgebruset. Så sang Bjugn sangkor «Alveland»,

etterpå sang begge kor «Stjernesangen» og «Lysnet i skogen», vi pratet og sang en stund til det ble litt kjølig, da gikk vi tilbake til gården igjen og fikk en kopp kaffe, rømgrøten ble vi lurt på, men enhver er seg sjøl nærmest, og jeg tviler på at de tenkte på oss de som var så heldig å få tak i en porsjon.

Sangerne samlet seg i gruppevis og underholdt seg så godt som mulig. En liten klikk var samlet i et telt og så ut til å ha det riktig kjekt, de sang av hjertens lyst, trestemt og firstemt: «Valdresvisa», «Kjerringa med staven» og mange av de gode gamle stubber. Fra en liten hytte inne i skogen lød trekkspilletts lokkende toner, og mange følte seg fristet til en liten svingom i det fri, alle fikk ordne seg etter beste evne en stund, og forsøke å more seg så godt som mulig.

Deler av koret med Ellev Anne i midten, Odlaug Bedin lengst til høyre

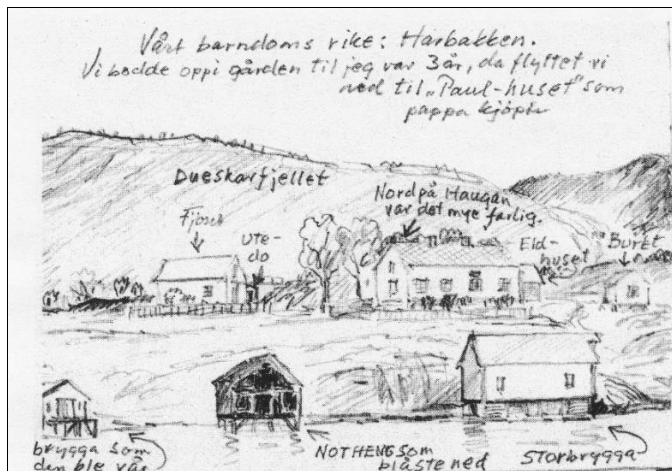
Etter denne pause samlet sangerne seg og sang av full hals: Bjugnkoret sang blant annet «Jeg så en ny himmel», «Rett som ørnen stiger» og mange flere, de hadde en fin sopran, så sang vi «Gjeterguttens sang» og «Brudeferden», det gikk slag i slag en stund utover kvelden, men da det var tidlig på sommeren og overskyet var det kjølig kveldsluft, så vi begynte tidlig å tenke på heimtur.

Den første patrulje drog fra gården omkring åtte mens noen gikk inn for å få litt varm kaffe før de drog. Det blev da sunget mange gamle sanger sammen med bjugningene og det var riktig koselig. De siste toner som klang igjen da vi drog fra gården var «Vi vandrer med freidig mot», så var det stille på Gjølgagården. Sangerne var reist og med dem sangens toner.

Alle sangere kom seg hjem i god behold, da det var mange loser på Gjølga. Atter hadde Indre Stjørna sangkor hatt sin årlige utflukt, og var et minne rikere. Skjønt det ikke så lovende ut fra våren av, er vi fremdeles i vigør og kan synge når vi vil. Håper vi får flere turer når det lakker på sommeren, for sang hører vår og sommer til, derfor og i ungdoms år, som det så smukt står i en av våre sanger.

Fra barndommens rike

Tegneserie av Kristian Winsjansen

Det var mye som var færlig ute på Harbakken.
Det færligste var f. var ulven. Den fantes i flere
utgaver: Franskulven, Bandsagulven, Ulven på
Storbrygge og pottulven. Dem var det flere av.
Som en god nr. 3 kom oppa, for den kunne
haunger og fluge bort med dem.

1. Franskulven

Den var kjempstor: →

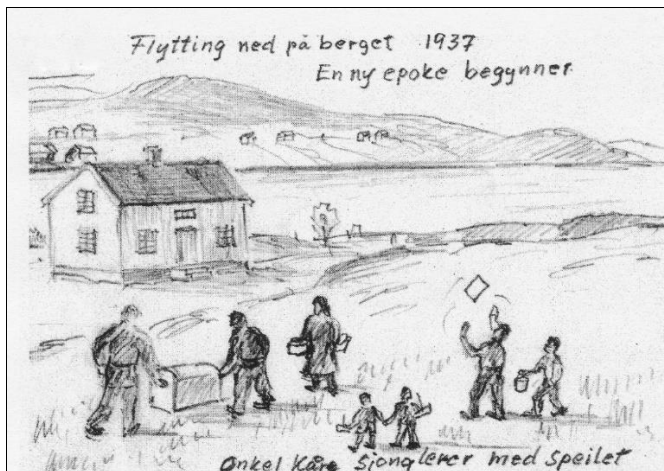
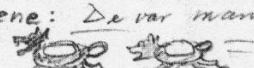
2 →

Storbryggulven kunne seg
ut garnd på brygge. Den var heller ikke til å spøke med!

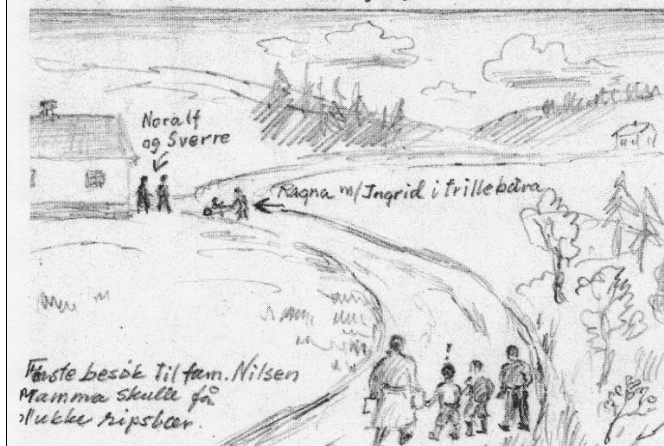
3. Pottulvene: De var mange, men ikke
så færlige →

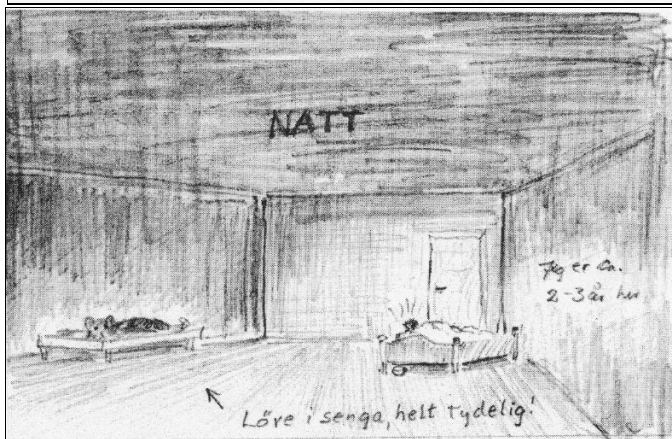
Like stor som
kua til bestemor!

Onkel Kåre sjonglerer med Speilet

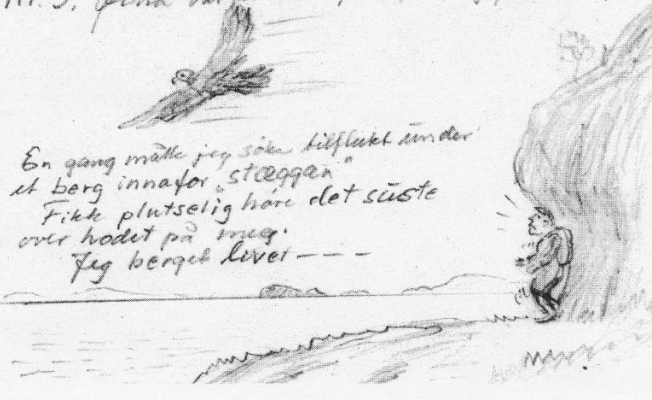
Første besøk til fam. Nilsen
Mamma skulle gå
ikke ripsbar.

Løve i senga, helt tydelig!

Fjer er ca.
2-3 år her

Nr. 3. Perna var en stor fare, særlig for små barn

En gang måtte jeg søke tilflukt under
et berg innafør "steggen"
Fikk plutselig høre det siste
over hodet på meg.
Fjer berget livet!

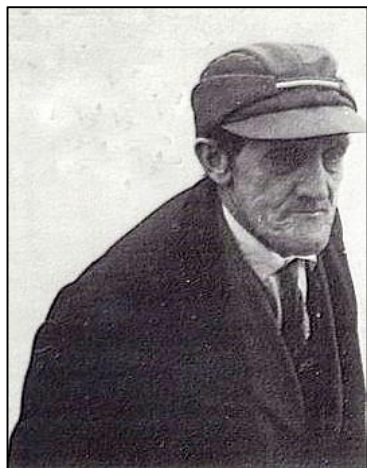
Første julaften i "ny-huset"!

Seggetjønna som jeg
ramlet ned i og ble
gjennombløt. Mamma
møtte lam en underpukse
av Ragna til meg!

Johan Arnevik

Per Husby

Morten Fenstad sendte meg et bilde av en kar som mange av oss kjente fra vi vaks opp. Johan Arnevik var mye i Sørfjorden og ofte å se på veien mellom Åfjord og Stjørna. Johan var en original og levde et spesielt liv, men gjorde så visst ingen fortredd.

Han bodde i ei hytte øst for veien ved Arnevika, men var mye på besøk rundt i bygdene. Han gikk gjerne og du traff han ofte gående langs veien med plastposer i handa eller hengende på en stav over skuldra. Han hadde også trillevogn ei tid og var ikke umakredd for å frakte varene sine om det trengtes. Det er fortalt at han lånte ei trillebår en gang for å frakte varer heim til Arnevika i Åfjord. Da varene var på plass tok han trillebåra og gikk tilbake til Sørfjorden med den.

Hytta hans på østsida av veien i Arnevika ble bygd av karene som arbeidet for Hulvandskog. Johan syntes det manglet er vindu og malte like godt ett på veggen så det ble balanse. Noen damer i Åfjord hadde skaffet han utstyr og sengeklær, men Johan var mistenksom og overtroisk så han kastet mye av dette.

Han fikk nok ikke noe fast arbeid, tok gjerne noe småjobber i onnene eller gjorde små tjenester. I krigsåra var han blant annet i Ramsvika og var der da tyskerne hadde rassa i pinsa 1944. Han var i mange år hos Hans Bromstad og hjalp til i slåttonna.

Han var begeistret for unge damer og det kunne bli plagsomt for noen. Det kunne også gå ut over frierne til damene for Johan var sjalu så da var han ikke helt lett å ha med å gjøre.

Ei tid var han også feier i kommunen. Morten Fenstad forteller at han husker en regning han fikk se hos Johannes Mælan for feing. Det stod: «Fægd to mura a kr. 15,- total 30,- krona».

I Åfjord og andre steder var nok Johan et mobbeoffer selv om ikke ordet var særlig brukt på den tida. Johan Arnevik ble mer godtatt i Sørfjorden og kanskje var det derfor han ofte var der. Det var også vanlig at bussjåførene og andre var grei og lot han sitte på når det var vinter eller dårlig vær. Mange lurte nok på hva han hadde i «pakkenellikan» sine når han reiste med bussen, ofte til byen.

Johan hadde sendt brev til kong Olav og klagd på at folk plaget ham. Morten Fenstad fikk se svarbrevet som var signert av kongen. Om det gjorde noe fra eller til er vel mer usikkert.

Johan døde på trappa til samvirkelaget i Åfjord. Johan Gunerius Arnevik var født 15. januar 1908 og døde 5. august 1991. Han er gravlagt på Åfjord kirkegård.

Det var en gang

K. J. Ramsvik

Frå Fosen Blad torsdag 6. juni 1918

Det var en gang et herred som rettmessig skulle skrives *Skjørn*. Det har Kirkedepartementet imidlertid foranlediget at navnet blir forandret der hen at det rettelig skulle skrives *Stjørna*, hvilken skrivemåte herredet nå har gått over til.

Imidlertid bruker så vel amtet, som en rekke andre å skrive *Skjørna*.

Direktør Garmo har funnet en ny form - *Stjørn* (se Fosens D S selskaps vinterrute).

Kirkedepartementet ynder fremdeles å skrive *Skjørn* (Se st.prp. nr. 91 av april i år, hvor navnet er gjentatt flere ganger).

Å for et virvar! - Når offentlige kontorer, for ikke å tale om andre som utgir massedokumenter eller skrifter, ikke respekterer den fastsatte skriveform for herredets navn, hvorledes vil og kan så allmenheten kunne skrive navnet rett.

Kommentar:

At Kristian Ramsvik var irritert er lett å forså. Da *Stjørna* ble eget herred 1. januar 1899 skulle navnet være *Skjørn* etter Nordelva.

Det gamle navnet på elva er nemlig ifølge O. Ryghs Norske Gaardnavne «*Stiørnen*». Så fant en ut at det kanskje var bedre å skrive *Stjørna* som var mer i samsvar med elvenavnet.

Denne usikkerheten om skrivemåten og endringene førte til mange rare skrivemåter. I registret over de som utvandret til USA for 1900 er brukt *Skjørna*, *Sjørnen*, *Skjørn*, *Skjørnen* (mest brukt), *Sjøren*. Etter 1900 ble *Skjørn*, *Skjørna* og *Skjørnen* brukt om hverandre, men fra 1920 ble *Stjørna* enerådende.

Begravelse på Selnes

Per Husby

Jeg fikk låne fotoalbumet etter Johan Larsen av datteren Irene Dypvik for å skanne gamle bilder. Der var det en serie fine bilder fra begravelsen til Johan Jensen Selnes. Han døde i 1939 og bildene gir et fint inntrykk av hvordan begravelsen ble ordnet på den tid.

Johan Jensen Selnes var født 17. juli 1855 og døde 16. juli 1939, 84 år gammel. Johan ble gift

med Maren Johanna Jensdatter født 1842 fra Fevåg i 1879. Hun døde i 1886 og Johan ble oppattgift med Anne Marie Berntsdatter født 1867 fra Lensvik. Johan var flere ganger i Amerika og den eldste datteren Betsy, var født der. Til sammen hadde de 7 barn.

Gården Selnes gnr 147, bnr. 1 ble overtatt etter Johan av sønnen Jens Selnes som forpaktet den bort. Jorda er i dag fradelte og husa med tomt eies av Hallvard Berget.

Gravfølget er samlet ved kista ute på tunet

Enka Anne Marie Berntsdatter ved kista

Begravelsestalen holdes heime fø de drar til gravplassen

Det siste farvel på Frengen gravplass

Bildene viser at huset var pyntet og over døra står et skilt med «FARVEL». Det var vanlig å pynte med granbar og det ble gjerne strødd granbar på bakken. Kista hadde gjerne stått på låven og kista var åpen så alle kunne se liket.

Etter seremonien i heimen ble kista kjørt til gravplassen. Johan J. Selnes er gravlagt på Frengen gravplass og kisten ble lagt i grava samme dag. På

denne tiden var det vanlig at den kirkelige handlingen forgikk når det var gudstjeneste.

Denne ble kalt jordfestelse og den var det presten som foretok. For Johan J. Selnes var jordfestelsen så sent som 12. november 1939.

Før begravelsen stod kista på låven og på begravelsesdagen var kista åpen slik at alle, både store og små fikk se liket.

Når folket kom tilbake etter at kista var kommet i jorda var skikken å samles til mat. Her var det nok forskjeller etter lokale tradisjoner og hva folk hadde utkomme til. Når det mest sorgtunge var over, lettet stemningen og folk fikk snakke sammen. Praten gikk nok om den som var gått bort og historier ble fortalt om episoder folk husket. Det ble nok også tid til å spre nyheter om det som var skjedd i slekta og bygda.

Et annet navn på begravelse er gravøl og i noen tilfeller kunne det bli vel mye av det sterke, slik at det kunne utarte med fyll og slåsskamp for å benytte anledningen til å gjøre opp om uvennskap.

Dette var nok en sjeldenhet i Stjørna og helst langt tilbake i tid.

Mange som leser dette har opplevd lignende begravelser. Skikkene kunne variere, men langt ut i 1950 tallet foregikk mange begravelser på denne måte. Bildene viser en begravelse slik den foregikk i 1939. Dette er på sommeren slik at folk kunne være ute. Her står kista ute og begravelsestalen kunne foregå der med folket rundt slik bildene viser. På denne tiden var det vanlig at klokkeren eller en annen stod for ritualet og alt foregikk i heimen. Begravelsen til Johan foregikk 22. juli, 5 dager etter han døde.

Sanitetsforeninga på utflukt til Marie og Kornelius Rødsjø i Lillelia i 1956-57

De første åra etter krigen var det populært for lag og foreninger med turer. Her er sanitetsforeninga i Sørfjorden på besøk til Marie og Kornelius Rødsjø i Lia. På denne tiden var det ikke vei til gårds så det ble en rotur over Rødsjøvatnet og fottur fram til gården. Det ser ikke ut til å ha dempet noe på humøret. Noen av navna er usikre.

Foran fra venstre: Torill Rødsjøsæter Lien, Eva Irene Strand Johansen, Ukjent, Elisabeth Strand, Arild Hammern, Jarl Hammern, Ulf Hammern, Erna Strand Bjerke, Ildrid Hammern, Ingolf Hammern, Toril Aune, Magne Rødsjø.

2. rekke: Johanne Rødsjøsæter med Kjell, Lovise Aune, Kornelius A. Rødsjø, Laura Lillemo, Beate Aune, Anna Aune, Kasbara Enebakk, Grete Sagen, Oline Tokstad, Laura Husby.

3. rekke: Anna Strand med Randi, Olav Rødsjø med Lisa, Ingrid Rødsjø, Klara Stormo, ukjent, Solveig Mælan, Edit Rødsjø, Anne Gjølga, Olga Jansen, Anna Husby, Lovise Husby, Anna Bromstad, Klara Sagli, Marie Rødsjø, Ine Husby, Kato Fiksdal.

4. rekke: Karen Rødsjø, Klara Husby, Johanna Aune, Anna Enebakk, Hjalmar Jansen, Klara Fiksdal, Klara Stormo, Borghild Husby, Asbjørg Husby, Hjerdis Børli, Arnljot Hammern, Kåre Strand.

Indergård

Eilert Bjørkvik

For noen år tilbake ble jeg spurt om jeg kjente til en Indergård som i 1950-åra var på turne i Stjørna og malte bilder av hus og landskap. Han hadde jeg ikke hørt om. For ikke lenge siden kom spørsmålet opp på ny. Jeg tror det var Lars Bromstad som nevnte det. Så begynte snøballen å rulle.

Det viste seg at det var flere som hadde et bilde av Indergård på veggen eller kjente til bilder han hadde malt. Etter hvert dukket det opp flere bilder, og det ble nok til at heimbygdslaget fikk laga ei lita utstilling under Råkvåg anno 1930 av noen av de bildene vi hadde sporet opp. Utstillinga kunne hatt flere besøkende, men det kom flere som hadde kjennskap til Indergård og som kunne gi utfyllende opplysninger om ham.

Indergård var i Sørfjorden i 1952 og 1953, og mange husker ham som en lettliva og spretten kar som spilte trekkspill. Og så sa han ikke nei takk til en dram.

Hvem var så denne Indergård? Han skulle være fra Lensvika, og han var konfirmert i Lensvika i 1931. Han var født 25. august 1916 og døpt i Bakke kirke 11. februar 1917 der han fikk navnet Arthur Rikard.

Foreldra var lossearbeider ved dampskipskai Petter Rikard Pettersen og kona Anna født Olsen Indergård, og de bodde i Lillegårdsbakken 1. Petter Rikhard var født i Nedre Stjørdal 9.2.1883, og foreldrene var trelstarbeider Petter Olaus Olausen og Randi Jakobsdatter. De var da bosatt i Hommelvika. Mor til Arthur, Anne, var født i Lensvika 3.10.1896 som datter av Ole Benjaminsen og Anne Olsdatter Indergård, som bodde på plassen Granåsen. I bygdeboka sies det at hun var gift med Petter Rikard Prestmo i Trondheim.

Fra Lensvika huskes Arthur Indergård som en sprek ungdom som var god på ski, at han skulle ha opptrådt på sirkus var mer tvilsomt, men det ble framhevet at han hadde et gummiansikt og at han var glad i å gjøre grimaser. Åsmund Hammervold på Frøya fortalte at Arthur hadde hoppa i Gråkallen, og i en historikk om Lensvik idrettslag forteller Edvard Landrø i 1982 om skihoppere på 30-tallet – «Og de va ein som hette Artur sju, innme Granåsen, - hainn ha så fin ein stil, - hainn»

I 1935 vant Arthur Indergård Fosen-pokalrennet i hopp for tremannslag sammen med Jens Indergård og Ole K Tøndel. I Fosenpokalrennet i hopp som ble arrangert på Stadsbygda i 1936 kom Arthur Indergård på 4. plass i klasse A med 2 hopp på 45 meter – Arne Sterten satte bakkerekord med 49,5 m og vant rennet.

Arthur Indergård bodde i Lensvika i alle fall fra konfirmasjonsalderen og fram til midten av 1950-tallet da han flytta til Frøya. Han ble gift med Hjørdis Grøtnes (1931-1988), datter av Ingeborg og Arne Grøtnes på Frøya. Huset der han bodde, i Notvika, står ennå. Etter at huset ble stående tomt, hadde ungene tro på at det spøkte der. Det fortelles at den siste tida Arthur bodde der kunne han rive av panel og bruke til brensel.

Sine siste år bodde han på sykeheimen i Hamarvika, og Solveig og Johan Stormo som besøkte ham der en gang på 1990-tallet, forteller at han hadde hammondorgel og trekkspill på rommet. Han døde på Frøya 7.12.2004. På Frøya ble det i år holdt ei jubileumsutstilling siden det var 99 år siden han ble født, og det gis ut en jubileumskalender for 2016.

Arthur Indergård hadde et mangslungent livsløp. Han skal ha vært sirkusartist i unge år, han var fisker og veiarbeider og drev med mye annet. De som husker Arthur Indergård fra Stjørna, husker spesielt trekkspilleren og det gode humøret. I Sørfjorden var han på malerferd både i 1952 og 1953, og trekkspillet var med. Hvordan han fikk med seg alle effektene på sykkel er ikke lett å skjønne, for han hadde med seg en samling hardplater som han malte på. Alle de bildene, som er kjent til nå, er malt på hardplater.

Det er spesielt nevnt at han ikke var glad i å male det samme motivet flere ganger, dersom det var flere som ønsket bilde av samme hus. Det er et par eksempel på gårdsanlegg som er malt fra forskjellige vinkler, men om dette er eksempel på bilder han ikke likte å male, skal være usagt.

I tillegg til bildene fra Stjørna vet vi om bilder fra Rissa, Vanvikan, Lensvika, Byneset og Frøya, men noen samlet oversikt over produksjonen finnes ikke. Han slo seg ikke opp på malerkunsten. Ofte malte han bilder for kost og losji. De fleste av bildene hans er det vi kan kalle bestillingsverk der han malte landskap og bygninger, men det finnes også mange eksempel på bilder med ukjent motiv eller rene fantasibilder i retning av «elg i solnedgang». Det finnes også noen humoristiske bilder.

Fra Stjørna er det til nå kjent Indergårdbilder fra Sørfjorden, Selnes og Stavneset. Han har ikke vært i Råkvågen, og det er heller ikke kjent bilder fra Nord-Stjørna. De fleste av bildene som hittil er kjent fra Stjørna, vises på disse sidene.

Så må jeg fortelle litt om hvordan snøballer begynner å rulle, nærmest på slump. Jeg hadde jo fått god hjelp fra lokale krefter. På Rissa bibliotek spurte jeg Sissel Mandal om hun hadde hørt om en maler som het Arthur Indergård. Jo da, hun husket ham godt, han var nabo på Frøya, og han og kona kunne spille til dans, han på trekkspill og hun på gitar. Det var nok Arthur som var mest dreven som musiker, for når Hjørdis skulle skifte grep på gitaren, ga han grei beskjed ved f.eks. å si «A». Åsmund Hammervold (f. 1925) på Frøya forteller om en litt annen metode for å grepskifte, nemlig at Arthur ga Hjørdis et lite spark på leggen.

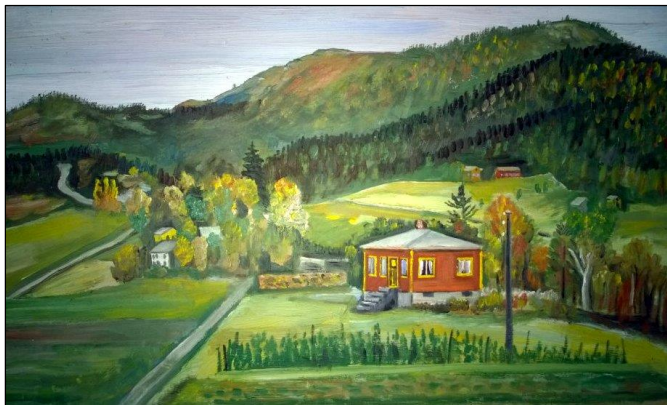
Etterlysning i Fosen historielags meldingsblad førte også til nyttige reaksjoner, blant annet fra Vanvikan og Frøya. I Vanvikan finnes ei samling på 7 bilder, 2 gårdsbilder og resten mer fantasibilder, ett av dem et vinterbilde. På Frøya har Indergård malt et stort veggilde i sanitetshuset i

Ervika. I september ble det holdt ei minneutstilling på Frøya for å markere at det var 99 år siden han ble født, det utgis en minnekalender for 2016.

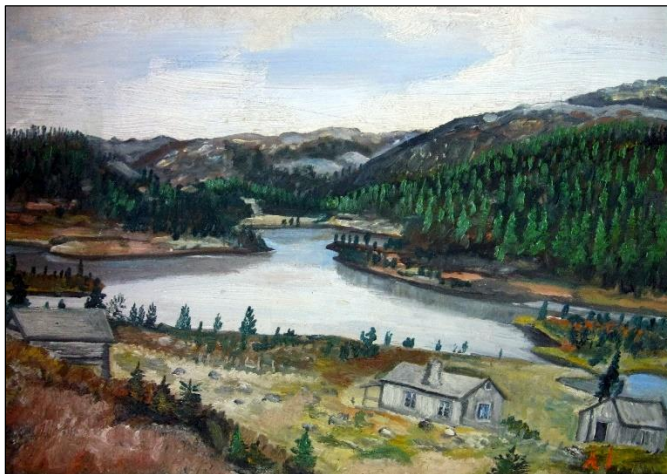
En dag jeg var innom servicekontoret i Rissa kommune, nevnte jeg Indergård for Hildegunn Sand i resepsjonen. Navnet virket kjent, og hun trodde mannen, Bjørn Sand, hadde bilder som Indergård hadde malt, og det viste det seg at han hadde. Bakgrunnen var ganske artig. Da Brit og Petter Kjeldsli på Stadsbygda feiret bryllup i 1964, var Indergård i Rissa, og han ble engasjert til å spille i bryllupet. Han ville da ha med seg 16-åringen Bjørn Sand til å spille gitar, og som «lønn» ga Indergård 2 bilder til Bjørn, det ene med motiv fra Trysil, det andre fra Setesdalen. Petter Kjeldsli fylte 50 år i 1988, og da fikk han et maleri fra Arthur Indergård. Når han var i Rissa, bodde Indergård oftest hos Svein Bredesen. Rune Bredesen har flere bilder som Indergård har malt, også bilder malt på mur.

Dette ble bare noen glimt fra livet til en bokstavelig talt fargerik person, som kanskje hadde kommet langt dersom han hadde fått ofret seg for malerkunsten. Om han var borte på forskjellig arbeid hadde han malersakene med. Da han var på fiske ved Kya, hadde han malerutstyr med og malte bilde av Kya sett fra sjøen. Og han hadde så godt som alltid med trekkspillet og sin gode sangstemme og framfor alt det gode humør.

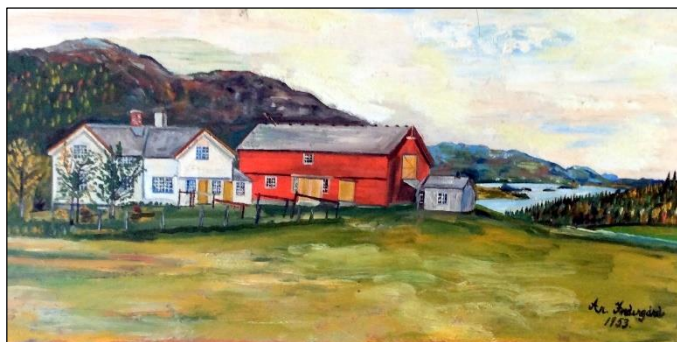
Her er bare tatt med bilder med motiv fra Stjørna, og så spør det om det finnes flere bilder ette ham med motiv fra Stjørna. Stjørna heimbygdslag vil gjerne ha foto av bilder som dukker opp. Han var påpasselig med å signere bildene som stort sett var malt på hardplater, så det er lett å kjenne dem igjen.

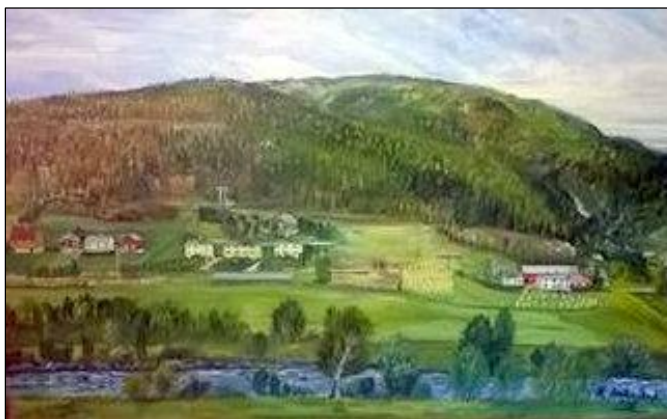
Ospbaugen i Sørfjorden

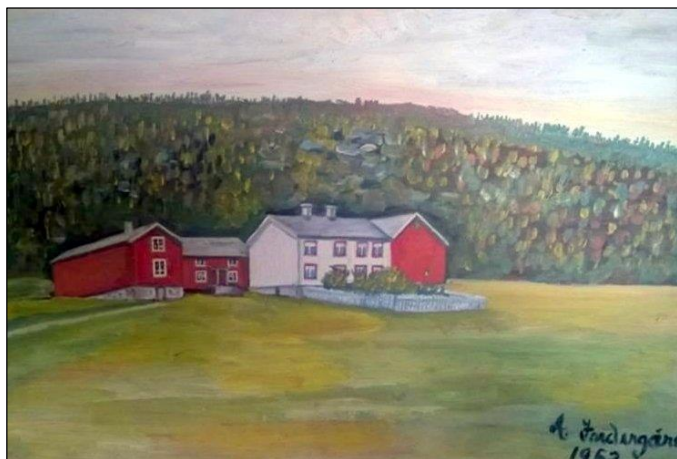
Moasetra

Fjellheimen i Sørfjorden

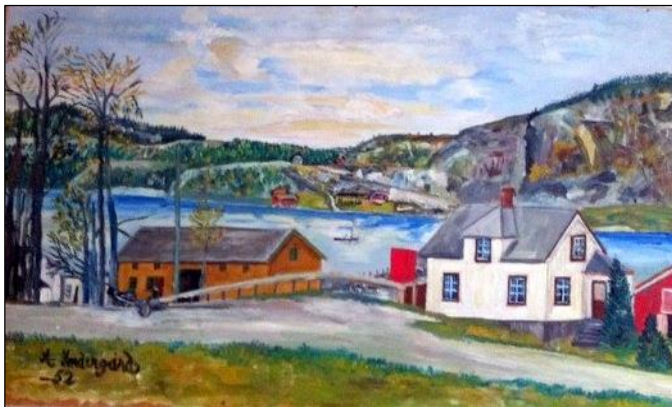
Stormoen

Nylandet i Sørfjorden

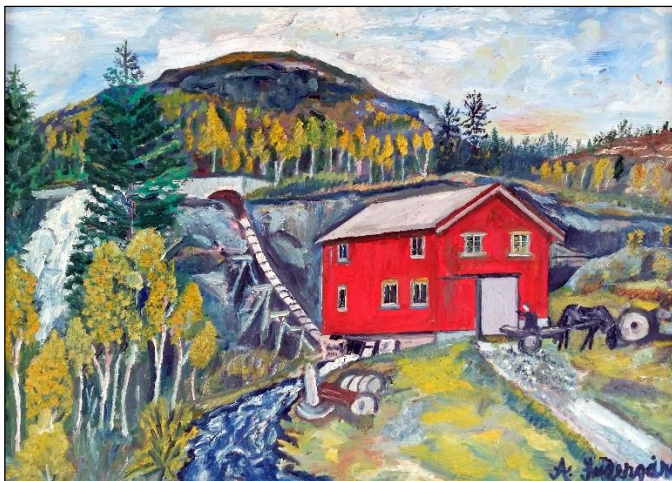
Bernhard Berg

Husby

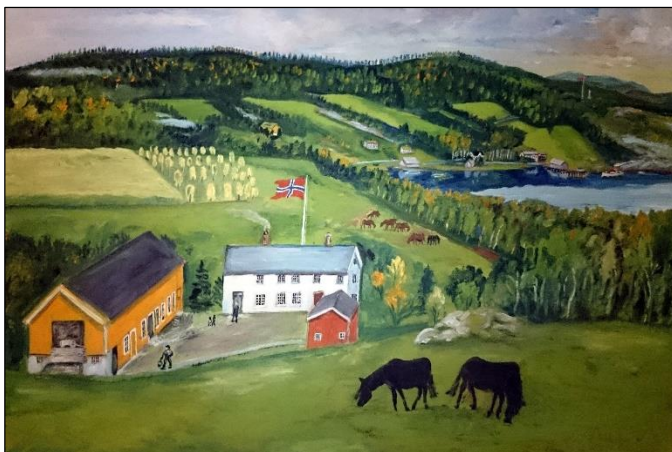
O H Stallvik på Selnes

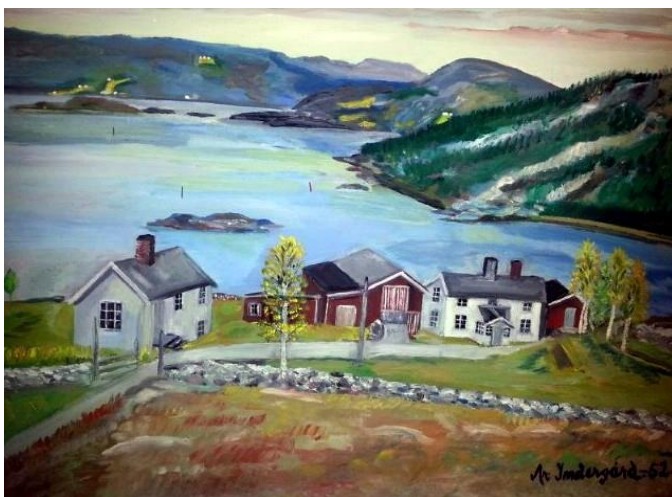
Kvenna i Kvernbusdalen

Selnes 147/7

Kvernbusdalen

Starneset

Stjørna herredstyre i 1915

Disse var de valgte medlemmer til herredstyret:

Formannskap:

Lars Bromstad - ordfører, K. J. Ramsvik - viseordfører, Ole O. Hosten – formannskapsmedlem.

Suppleanter (varamedlemmer) til formannskapet: Lars Enoksen, Helmer Eide, Jakob Frengen,

Øvrige herredstyremedlemmer: Ola O. Vollan, Ove Hagen, Tomas Nilsen, Odin Foss, Johan Andersen Selnes (død 1914), G. R. Johansen.

Suppleanter til herredstyret: Peter J. Indreraak, Hans Hegvik, J. A. Mollan, Einar Jenssen, Sivert Frengen, Hans Bakken, Anton J. Selnes, Simon Fisdal.

Livet på Brattlandsetra

Gunnar Husby

Navnet til setra.

Setra var tilhørende garden «Husby Indre» går under to navn nemlig «Nysetra» og «Brattlandsetra». Navnet «Nysetra» hører man fortsatt bli brukt, men ikke så ofte. Det skyldes nok alderen på setra. Det var naturlig å kalle den «Nysetra» da den ble bygd og de nærmeste årene etterpå. Personlig synes jeg at Brattlandsetra er et mer passende navn. Man sier f.eks. Brattlandheia og Brattlandvatnet.

Brattlandssetra

Setra er blitt flytta to ganger.

Ifølge det jeg har hørt så lå setra til å begynne med helt oppe ved Brattlandheia, altså øverst oppe på setervollen. Så ble den flytta nedover til omtrent midt på setervollen. Den første tida jeg var på setra (under krigen) så var fjøset til setra fortsatt der.

Andre gangen seterstua ble flytta, var til der den står i dag. Når det skjedde vet vi ikke. Imidlertid fant Paul Aakvik årstallet 1914 innskrevet på den da han drev med restaurering av setra. Kan 1914 ha vært året da setra ble flytta siste gangen? Det er en mulighet.

Hvor gammelt er seterlivet i Brattland?

Vi har ingen eksakt dato å vise til i så måte. Men en historie tyder på at det har vært seterdrift her fra gammelt av. Det er en trist historie som går på at en Edvard Husby f. 1839 og bror til min oldefar Hans Husby f. 1826. Denne Edvard fant på at han skulle skremme setertausa ved rulle en stein ned Brattlandheia. Steinen lå imidlertid på en steinhylle og idet Edvard skyver steinen blir Edvard kasta foran steinen, og den ruller over Edvard som blir drept. Min far, Alfred, fortalte denne historien og han mente at historien var sann.

Min første sommer på setra.

Det var i 1943. Da var jeg 6 år. Jeg var der sammen med min bror Johannes som var 3 år eldre enn meg, og vår mor Gudrun. Hun passet på oss og gav oss noen oppdrag å gjøre om dagene. At jeg vet at året var 1943 henger sammen med en hendelse.

En dag kom far vår, Alfred, opp på setra. Vanligvis var

det stas med besøk fra bygda. Men det var ikke noen gladmelding han kom med. Han fortalte at tante Grethe var død. Hun bodde på garden vår og var egentlig tante til min mor, men alle på garden kalte henne tante. På gravsteinen hennes står det at hun døde i 1943.

Bygningene på setra.

I min tid på setra bestod bygningene av selve seterstua, et fjøs og et naust (høybu) pluss en utedo.

Dette fjøset ble bygd av min far i nærheten av der setra står i dag. Fjøset var nytt da jeg var på setra. Siden har tidens tann tæret på fjøset, så i dag eksisterer det ikke lenger. Den bygningen som vi kalte naustet, stod like ved vatnet. Nå er det revet. Tidligere tjente naustet som høybu. Om vinteren ble høyet kjørt på snøføre ned til bygda. Utedoen som stod i nærheten av seterstua, var surret fast til en stor stein for at ikke vinden skulle ta den.

Eierne av Brattlandsetra

De naturlig nok skifta med eierne av garden Husby Indre. Da jeg vokste opp, var det min far, Alfred Husby, som var eier. Deretter var det min bror Arvid som stod som eier. Nåværende eier er hans datter Grethe Kari Aakvik.

Flyttedag til setra.

Det var vanligvis i juni måned at ferden gikk opp til setra både for folk og fe. Tidspunktet kunne variere noe fra år til år, alt ettersom værforholdene hadde vært. Ferden med kyrne gikk på seterveien via Litjmoen.

Vi gikk til fots og måtte passe på at kuflokken holdt seg på veien. Den var langt nær så god som den er i dag. Vanskelige strekninger var myra ved Luna og ved Langvatnet. Der var det dårlig stelt med veien. Likevel hendte det at far vår (Alfred) kjørte med hest og vogn opp til setra. Han kunne da frakte med seg forskjellige bruksting til setra. Oppholdet på setra pleide å vare til august.

Daglige gjøremål.

Det var bra at vi hadde noen oppgaver å gjøre om dagene, for iblant kunne de bli lange.

Det var ofte noe å gjøre med kyrne. Etter at de var blitt melket om morgenen, skulle de på beite, og det utafør setervollen. Det var ikke alltid lett å finne beite, men vi hadde noen faste plasser i nærheten av setra med gode beiteforhold. Om kvelden var det om å gjøre at kyrne kom tilbake til fjøset i rett tid til melking. Iblant måtte vi lete etter kyrne for å finne dem. Spesielt måtte vi lete etter dem dersom det var skodde i terrenget. Men det pleide å gå bra. Ei av kuene var bjellekua, det var lederkua. Lyden av bjella gjorde det lettere å finne dem.

Det var ikke stort jeg kunne gjøre som gjeter de

første årene. Det var Johannes som var gjeteren. Andre gjøremål var å hjelpe til innendørs som det å dra veiva til separatoren for å separere melka, eller å dreie veiva til kjerna for å lage smør. Mor pleide også å lage ost. Til å lage ost ble det brukt kjese til osteløype. Jeg husker kjesen pleide å henge i en loftbjelke på kjøkkenet. Til dagens plikter var det å sørge for at det var nok ved å legge i ovnen på kjøkkenet. Videre skulle vi sørge for at det var nok vatn til gjøremålene på kjøkkenet. Vi henta vatn fra vatnet nedafor setra. Det kunne være strevsomt å bære ei bønne med vatn opp bakken til setra. Det var et oppkomme av vatn like ved setra, men det var ikke nok til behovet.

Slåttonn på setra.

Den besto i å slå graset på setervollen. Det ble gjort med ljå. Jeg husker spesielt at min far pleide syngne kristne sanger mens han holdt på med ljåslåtten. Jeg ser for meg at dette arbeidet ble gjort på kveldstid. Kanskje det var fordi sola ikke varmet så da. Det var en spesiell glad stemning over dette arbeidet. I tidligere tider ble det også drevet med slått på flere steder i utmarka. Navnet «Ytterslåtten» tyder på at det var et slåttested. Det la i nærheten av Langårevatnet. Det er sannsynlig at her har graset blitt slått og så lagret i en høystakk. En høystakk er slik beskrevet i et leksikon: «En kjegleformet haug av høy for lagring under åpen himmel.» Høyet pleide å bli fraktet til bygda på vinterføre.

Spennende hendelser.

a) Lærepenge: «Alt med måte, også med en delikatesse».

Det var et kjellerrom i seterstua. Der stod det ei tønne med salta sild. Det var nok en delikatesse for salthungrige kyr. Vi stengte porten til kjellerrommet. Likevel var det ei ku som klarte å komme seg inn i rommet og fant silda i tønna. Det var nok ikke bare et par silder kua fikk i seg, og det fikk følger. Det varte ikke lenge for kua ble veldig syk og døde. Det syntes vi var veldig trist. Kua var jo en del av livet på setra som vi var sammen om hver dag. Men livet måtte gå videre — også dagene på setra med ei ku mindre i kuflokken.

b) Torvtaking mot tannverk.

Jeg antar at jeg var ca. 8-10 år da dette hendte. Jeg var på setra sammen med min far, min bror Arvid og en arbeider til. Det skulle gjøres arbeid på eller ved setra.

Jeg fikk dessverre tannpine mens jeg var der. I nærheten av setra var det et myrlendt terreng, og der ble det tatt tory. Jeg hadde også en liten torvdam, og jeg sysselsatte meg selv med å ta torv. Mens jeg holdt på med torvarbeidet forsvant tannpina og glad var jeg.

Men om kvelden da vi skulle sove, kom tannpina tilbake og for meg var det ikke mulig å få sove. Så kom jeg til å tenke på at dagen før hadde den forsvunnet da jeg var opptatt med å ta tory. Derfor ba jeg om lov til å gå ut

om natta og ta torv. Det fikk jeg lov til. Jeg må innrømme at det var litt skummelt å gå ut om natta, men det var jo sommer og natta var ganske lys. Så var det å sette i gang med å ta torv. Men akk, tannverken forsvant ikke slik som den hadde gjort dagen før. Det endte med at dagen etter tok Arvid meg med til bygda og til dr. Sauer for å trekke tanna. Endelig var jeg kvitt tannverken!

Variasjon i seterlivet.

Tida på setra kunne lett bli litt monoton iblant. Jeg var jo vant med å leike meg med gutter på min alder i bygda. Johannes og jeg var ikke så opptatt med å fiske i vatnet ved setra. Det hendte jo, og en gang fikk vi en ganske stor ørret.

Vår bror Arvid foreslo for oss at vi kunne lage visper av bjørkeris som vokste ved setra, og det gjorde vi.

Sommeren 1948 fikk vi en stor overraskelse. Det var det året det ble arrangert olympiade i London. En dag kom var. bror Ole opp til setra med en batteriradio til oss for at vi skulle få høre fra OL i London. Vi var ganske spente på om den virket. Radioen ble skrudd på, men den var helt taus ei god stund, men så plutselig kom tidssignalet på ettermiddagen. Radioen virket!

Så kunne vi følge med hva som skjedde i verdensbyen London. Jeg husker at Norge fikk en sølvmedalje i høydehopp, og det var mye spenning med konkurransene, så det var en fin avveksling. Det store navnet var tsjekkeren Emil Zatopek som vant gull på langdistansene.

Hoppbakke.

Det er bratt terreng ved setra. Om vinteren var det ofte mye snø og på Brattlandvatnet pleide det å være sikker is. Angell Husby fortalte meg at da han var ung så ble det arrangert hopprenn der. Han var blant dem som deltok. Som jeg forstod så var det ganske mange ungdommer fra Sørfjorden som deltok.

Setra på utlån.

I flere år lånte familien Tokstad setra. Det var geiter de drev med. Det var før krigen. I begynnelsen av 1950-åra var det to samekvinner som lånte setra til reindrift. Jeg husker at en dag jeg kom heim fra skolen så var de kommet på besøk hos oss. De gikk på ski, men hadde bare en skistav hver. Det var interessant å høre dem fortelle om sitt liv, spesielt deres møte med ulven.

Et naturskjønt område.

Setra er omkranset av fjell, men mot sør i retning av Langårevatnet er det et åpent terreng. Det er flere fiskevatn som ligger i nærheten. I tillegg til Brattlandvatnet og Langårevatnet ligger Fiskløysa og Langvatnet ganske nær.

I Langvatnet trives vannliljer veldig godt. Det var en skikk at når noen kom fra bygda, så skulle man ta med seg vannliljer fra Langvatnet som en hilsen til setra. Selv om jeg ikke var store gutten da jeg var på setra, så er jeg i dag takknemlig for å ha opplevd livet på setra og i fjellheimen.

Ulykke med kniv.

Av Bjarne J. M. Selnes.

Sangeren og musikeren John Kongshaug og hans kone Bjørg er nå gått over til free lancer-virksomheten. De mottar bestillinger på opptreden ved forskjellige arrangementer enten alene eller sammen med «Tipp-Topp-Trioen». Kongshaug og hans fru Bjørg er som kjent noen av våre mest populære kabaretkunstnere, og dagens annonse vil sikkert føre til at de får mange engasjementer i dagene som kommer.

Aviskopi fra Adressa 19/11-1955

Småbruket til Emil Wingan i Gangstøa, ble bortforpaktet i årene 1946-1951 til Jane og Nils Teigen. Nils hadde en datter fra sitt første ekteskap som het Bjørg Alise, født i 1924.

Hun ble gift med musikeren John Kongshaug. De fikk en sønn i 1944, som fikk navnet Jan Erik. Han ble også musiker.

En sommer var familien Kongshaug på besøk i Gangstøa. Mens de var der, var Jan Erik uheldig og skjærte seg ganske mye i låret med en kniv mens han spikket på et trestykke. Jeg var i nærheten og fikk i oppgave å hente sykesøsteren, Agnes Hafell. Jeg fikk tak i sykkelen, og tok "utrykning" og hentet

sykesøsteren, som kom og forbandt såret, og alle roet seg ned.

Jan Erik fortalte meg forleden, at familien hadde vært på Oslotur i 1950. På tilbaketuren besøkte de Jane og Nils i Gangstøa, men han hadde bare et svakt minne om turen og at han hadde vært der. At han skjærte seg hadde gått helt i glemmeboken, men syntes det var artig å høre om det nå. Han var jo bare 6 år den gangen, sier han.

Hans foreldre var kjente musikere i sin tid, og så sent som i 1991, var Bjørg med og sang i programmet "DaCapo" på TV.

Jan Eriks bestefar Nils var også musikalsk og spilte trekkspill. Likedan bror til Nils. Jan Erik forteller videre at han fikk et trekkspill da han var 7 år gammel. Senere spilte han til dans i Trondheim, bl. a. "Ørlendingen" av Johan Bakken. Han spilte også sammen med Asbjørn Bjørken, før han flyttet til Oslo i 1967. Der spilte han på "Kroa" og "Rondo". I dag driver musiker og lydtekniker Jan Erik Kongshaug et musikkstudio i Oslo, og har spilt inn hundrevis av plater.

Avisnytt fra Stjørna i 1915

Dagsposten tirsdag 7.9.1915:

Geitekrig i Stjørna.

Fra Stjørna skrives til oss: Endel av Stjørnas innbyggere hadde i forrige uke en flokk geiter på en avsidesliggende seter i «drott». Disse geiter hadde en dag tatt seg en liten avstikker inn på naboseteren, hvis eier mottok dem med åpne armer som velkommen hittegods.

Da imidlertid de opprinnelige geiteeiere fikk nyss om at deres dyr var blitt internert, gikk en del av dem bort på interneringsområdet og tok ut sine geiter, uten at gjøre opp med setereieren for den ulovlige beiting, mens de øvrige, som på lovlig måte ville betale for seg, møtte frem for å forhandle.

Det lyktes dem dog ikke å bli enig om en passende erstatning for hva de lovstridige geiter hadde anrettet av skade, og setereieren gikk simpelthen av sted og brøt ned adkomstbroen, som fører over elven til hans seter. Geiteierne måtte således svømme over elven, hvis de ikke ville betale den pris setereieren forlangte. Men da således krigstilstand var inntrådt fant geiteierne det best at oppta kampen med en gang, og det utartet seg til en regulær batalje, hvor setereieren var den absolutt underlegne. Han måtte da også gå inn på en ydmykende fred, og finne seg

i å gjøre broen i stand igjen. Han måtte også gi avkall på erstatningen for geiteoppholdet.

Dagsposten onsdag 22.10.1915:

A/S Stjørna sildolje- og kraftfabrikk

har anmeldt til firmaregistret i Fosen at selskapets navn er forandret til «Northern Packing Co». Selskapets kapital nedskrives med 50 prosent fra 31.000 kroner til 15.500 kroner. Selskapets virksomhet endres til også å omfatte tilvirkning og salg av hermetikk.

Aksjekapitalen søkes utvidet ved nytegnning av aksjer a 250 kroner til minimumskapital på 30.000 kroner, maksimum 100.00 kroner. Det er fastsatt at den nye aksjekapital, skal være preferansekapital med rett til 7 prosent utbytte før de eldre aksjer tillegges dividende. Ved generalforsamlingsbeslutning av 31te august ble kapitalen utvidet med nytegnnet kapital av kr. 80.000,00 fullt innbetalt.

Til nytt styre er valgt Einar Jakobsen, Olav Tryggvassons gate 40, Anders Refsnes, Refsneshagen, Stjørna, og Edv. Østerlie, Prinsens gate 34, den siste som formann.

Hva fiskeren må merke seg

Samlet og oppskrevet i Stjørna av lærer Edvard Hov

Edvard Hov var lærer i Gjølga krets fra 1895 til 1933 da han gikk av som pensjonist 70-år gammel. Han ble født i 1863 på Ørland og ble ferdig utdannet lærer fra Klæbo lærerskole i 1886. Han reiste til USA 1887, men kom tilbake og begynte som lærer i daværende Bjugn herred i 1895. Han var gift med lærerinnen Olava Dyrkorn og de fikk 6 barn.

Edvard Hov var interessert på mange områder og gjorde en stor innsats med å samle opplysning om historie, planter og fortellinger. Heimbygdslaget har flere ganger brukt stoff som han hadde samlet i årsheftene.

Dette er et fint eksempel på en samling om gamle sagn med tilknytning til fiske:

1. Når man vender (snur) en båt, må det aldri gjøres mot solen.
2. Når man ber om agnsild, må det aldri takkes, da får man ingen fisk. Men derimot skal man når det skal være ordentlig gjort, si: «Kjyss mæ i ræva».
3. Man må aldri telle fisken mens den er i båten; først etter at den er kommet på land, kan det gjøres.
4. Man skal bestandig gå i båten på babords side, og ut av den på styrbords side.
5. Dersom man kan få smugle (lure) grisebust innflettet i snøret til fiskeren, blir det ikke fisk at få på det snøret mer.
6. Vil man for stedse få ødelagt en fiskegrunn, skal man kaste ut en hund der, og fisk vil aldri bli å få der mer. Og følgende uttrykk brukes ennå når man ikke får fisk et sted: «De e vel søkt en hoinn her!» eller: «De legg no vel en hoinn begråve her».
7. Å møte en kvinne når man skal på fiske, er et dårlig varsel. Rent slemt er det dersom vedkommende har forklær på; da kan man likeså godt snu om med det samme. Ja, i slikt tilfelle kunne man og ta forkleet fra vedkommende. Slemt var det også om kvinnen trår på fiskeredskapene eller skritter over, ønsker til lykke med fiskeriet osv.
8. Vil man ha god bør, skal man kløne i masten eller også slå en sølpenge inn i den.
9. Gulv burde ikke sopes når mannen reiste på sjøen på fiske.
10. Ordet gutt burde ikke nevnes når man reiste på sjøen; for da var all slags ulykke ute.
11. Dersom det smeller (klasker) godt i dubbel eller kagger idet de kastes ut, når man setter sild- eller fiskegarn, da betyr dette god fiskelykke.
12. En utskåret eller malt sild (fisk) på et dubbel eller kagger bringer fiskelykke.
13. Når man er på sjøen etter fisk og ikke får den første fisk som napper, vil det bli lite fisk at få den gangen.
14. Stort bedre er det heller ikke om man er så (u)heldig at få en fisk straks man får snøret på passende dybde – for «nasafisken» er ingen heldig fisk.
15. Juleaften skal man ta en flatbundet skål (kopp) og slå i brennevin. Juledagsmorgen skal man så se etter om der finnes luftblærer på skålens bunn og for å se hvor de fleste blærer finnes. Dette skal være et fingerpek hvor man skal reise på fiske, for den retningen skal det beste fiske foregå.
16. Et hamlebånd skal ikke stikkes i keipen fra den indre side, men fra den ytre. - Dog er det mulig at det er praktiske grunner for at det må gjøres slik.
17. Når man arbeidet med fiskeredskap, måtte man nevne hverken bust eller horn - for det ville bringe ulykke.
18. Dersom man drømmer om god fiskelykke (på sjøen) så vil det betyde det rent motsatte.
19. I visse tilfeller skal det ikke være så værst at møte en kvinne når man skal på fiske. Møter man en kvinne som har hatt mange barn, er det et godt merke. Det motsatte dersom man møter en kvinne som ingen barn har hatt; da kan man like godt vende hjem med det samme.
20. Dersom en kråke innfinder seg, når man steller med sine fiskeredskaper og samtidig skal på sjøen, og den ingenting sier eller graver - da betyr det god fiskelykke, men dess mer den graver dess mindre håp om fisk eller sild er det.

Bilde fra Johan A. N. Selnes

Vadmestampen i Dansefossen

Per Husby

Sjelden innretning i Fessdalen

Øverst i Fessdalen, ovafor gårdene, deler elva seg, ei arm vestover mot Fessdalsvatnet og ei arm østover som svinger mot Storårevatnet. Rett ned for det gamle steinbruddet i Dansefosslia ligger Dansefossen.

I Dansefossen lå det i gamle dager både kvern, sagbruk og vadmestamper. I dag er det bare rester av fundament med videre, som viser at det hadde vært virksomhet der. Kverner og sagbruk finner en mange steder, men vadmestamper er sjelden. I Rissa er det bare en til som er kjent og den lå i Rørvika.

Klær lagde en sjøl

I gamle dager måtte en klare seg selv. Klær ble sydd av vadmest som var vevd av saueull. Sauer var det på omtrent alle plasser og mange spant garn og hadde vev. For å få godt vadmestøy måtte det tøves og det var tungt arbeid. Da kom vadmestamperer til nytte.

Hjemmevevde tekstiler av ull ble stampet før farging. Ved stamping ble trådene tøvd sammen slik at stoffet ble tettere, mykere og mer slitesterkt. Det kunne brukes til bunader, kåper, frakker, dresser m.m. Kleder av halvull ble brukt til underklær og kjoler.

Produksjon av vadmest

Vadmest er et ullstoff som er tovet for at det skulle bli tett og varmt. I gamle dager var det utrolig mye arbeid som ble lagt ned i hvert klesplagg. Det var konene som sto for det meste av arbeidet. Ull var det vanligste materialet, men også lin og strie ble brukt.

Sauene ble klippet to ganger om året, vår og høst. Før de ble klippet måtte de vaskes. De ble badet i en stamp. Ulla inneholder et fett som heter lanolin, det virker som såpe. For hver sau som ble puttet i badet ble vannet svartere, mens sauene som ble vasket sist ble renere og renere enn de første. Da var det blitt mye lanolinsåpe i vannet.

Karding av ull

Deretter ble sauene klippet og ulla sortert etter hva den skulle brukes til. vinnene og barna tok kardene fatt og greide ulla. En bruker to karder med lett bøyde ståtagger på. Ulla ble spredd ut over den ene karden så tok en den andre og gredde ulla med. Det tok litt tid før ulla var fint gredd slik at alle fibre lå samme vei. Når alt ulla var karded til små ruller begynte spinningen.

Før folk fikk røkker ble garnet spunnet på håndtein. Det er funnet håndteiner fra steinalderen. En god del av garnet ble brukt til å strikke sokker og andre klær. Av garnet som skulle brukes i veven, ble renningen spunnet tettere enn innslaget. Meter for meter vokste stoffet i vevstolen. Det var arbeid som ble gjort vinterstid. Ennå var ikke prosessen fram til vadmest ferdig. Ville en ha tykt varmt stoff som holdt vannet ute og varmen inne måtte det stampes, valkes eller toves som vi kaller det i dag.

Stamping av tøy

Hvis det vevde tøy skulle bearbeides i stampen, måtte en vite hvor mye det ville krype. For tøy til finklær trengte en ikke så mye stamping, mens til tykt vadmest måtte en bruke lang tid. En regnet med at tykt vadmest som skulle brukes til arbeidstøy krympet 30 til 50 %.

Selve stampeprosessen var hardt arbeid. Før det ble bygd stamper måtte det gjøres for hånd. Da la en det i en stamp og helte varmt vann over det og trødde med beina til det tovet seg.

Etter hvert ble det bygd noen bondestamper der en hadde et lite vannfall. Stampene virket slik at ved hjelp av vannkraft var det flere stokker side om side som løftet seg og ble sluppet ned, om og om igjen.

Tøyet ble lagt på bunnen brettet i fine folder. Så helte en på varmt vann med såpe og startet stampingen. En måtte passe godt på slik at tøy ble jevnt stampet. Det kunne gå tre-fire timer før det var ferdig.

Rekonstruksjon av en eldre vadmestamper

Vadmestampen

Stampen var konstruert slik at en aksel av treverk forsynt med kraftige knagger løftet flere vertikale stempler – også

disse av tre. Når ett stempel gikk opp, gikk det andre ned. Under stempelen var det en uthulet stokk som vadmelet ble lagt i. Vadmelstampingen krevde nok fortsatt sin mann, men stampen representerte en liten revolusjon i forhold til hvordan vadmel måtte stemples hjemme på den enkelte gården. Der ble vadmelet lagt i en tønne eller en avskjæring, og så sto en/ei og tråkket (stampet) på det til det var ferdig.

Denne stampa er en kopi av ei som ble satt opp på midten av 1800-tallet. Den ble drevet av et overvasshjul og var i bruk fram til århundreskiftet. Stampa som ble rekonstruert i 2004, er en tro kopi og har fire stampestokker.

Her ser en to ruller med tøy lagt i fine bretter. Over er det tre rekker med fire stokker - hammere i hver. De faller tungt ned og treffer, banker stoffet om og om igjen. Det er vannkraften som løfter stakkene.

*Stampehuset med vassrenna
Alle bildene til denne artikkelen er hentet fra internett*

Noen historier om sildefiskere i Råkvåg.

Harald Sommerseth

Mislykket redningsaksjon

Et notbruk fra Nordfjorden var på tur heim fra Innherred etter sildtur. De hadde motorbåt, med flere mindre båter på slep. To mann oppdaget at spillbåten hadde tatt inn en del sjø. Det var ikke større fart enn at de greide å dra båten inn til hekken, hoppe ned i den for å ause (lense).

Da de skulle opp igjen, dro de i fanglina, med det resultat at båten skar ut til siden, la seg over, og fyltes med sjø. Fanglina gikk av på grunn av tyngden, og der satt de to i hver sin ende av båten. De som sto i rorhuset så seg ikke bak, men fortsatte forbi Brødreskift og ut fjorden.

En som skulle ro ut å se til laksenota si, fikk øye på de to nordfjordingene som duppet opp og ned i en synkende spillbåt. Han rodde ut for å redde dem. Da sa den ene av de to: Du skal ikke motta medalje for «edel dåd» for å redde meg, og la på svøm mot land. Hvordan det videre gikk, vet jeg ikke. Men de berget liv.

Notbasen har stor makt

Et landnotbruk fra Råkvåg var på tur ut fjorden for å lete etter sild. De ble en diskusjon om hvor stor makt basen hadde. En kar som var med for turen sin del mente at basen hadde all makt når de var på sjøen.

- Mener du det sa basen. Den andre svarte:
- «Ord er ord, og mann er mann. Lystre basen i Norges land».
- Hvis jeg beordrer deg å hoppe i sjøen, skal du da gjøre det, sa basen. Svaret var ja. Så hopp da.

Vedkommende hoppet mens båten var under fart. Mannen ble berget, selv om han ikke var noen god svømmer, men blankskjermhuva var tapt.

Slaget i Hommelvika

I 1951 gikk Hommelvikslaget av stabelen. Mange snurpenotbruk lå i Hommelvika en lørdagskveld. Det var fest på lokalet, og flere fiskere hadde tenkt å ta lørdagskvelden der.

Ut på kvelden var det to karer fra Råkvågen, eller var det Nordfjorden, som startet en diskusjon om et sildesteng. De ble mer og mer «høgmålig», og førte til noe bråk i festlokalet, som fikk den følge at fiskerne ble utvist fra festen.

Bråket fortsatte utenfor festlokalet, og en lensmannsbetjent prøvde å roe gemyttene. Han ble slått ned, og var «helslaus» i lang tid etter tildragelsen. «Svartmaria» fra Trondheim med flere politifolk kom for å rydde området.

Fiskerne sprang mot havna, med politiet i helene. Flere fikk slag av kølla, enten de hadde gjort noe eller ikke.

Tildragelsen førte til rettsak, hvor både råkvåginger og nordfjordinger var i vitneboksen. Det var blant annet en som ble spurt om hva han gjorde.

- «Eg slo» var svaret. Påfølgende spørsmål.
- Hvordan gikk det?
- «Ja, å så lågen no der da».

Historien er godt kjent blant den eldre garde, og er vel ikke glemt i Hommelvika heller.

Fosens Blad

Eilert Bjørkvik

Fosens Blad var lokalavis for de 23 kommunene i Fosen eller nå Osen, Roan, Åfjord, Bjugn, Ørland, Rissa, Agdenes, Snillfjord, Hemne, Hitra og Frøya. Avisen begynte å komme ut i Trondheim 24. mai 1918 med boktrykker E. Chr. Ellensen (1855-1941) som redaktør. Ellensen hadde kontakter i hele Fosen, og i Stjørna var det dampskipsekspeditor Jobs Fosbaug i Høybakken, handelsmann Peder Monsen i Råkvåg, ekspeditor Aage Kleven i Husbysjøen og ekspeditor Peder Skårstad i Fevåg som var kontaktpersoner. Avisen var stort sett på 4 sider og kom ut mandag, onsdag og fredag, senere tirsdag, torsdag og lørdag. Ellensen var redaktør til 1936 da Mons A. Løvseth overtok og holdt det gående til avisa gikk inn i 1941 på grunn av at redaktøren ikke ville underordne seg de nye makthaverne. Disse klippene fra 1919 har fått en modernisert språkdrakt.

Et ulykkestilfelle

som ved et under ikke ble dødbringende hendte i fredags på en gård i Skjørna, da konen skulle føre kyrne opp i beitemarken. På et sted, hvor stien går langs med en bratt berghammer, stanget en ku til en annen, og idet denne søker smutte unna, skyves konen utfor berghammeren.

I fallet fikk hun et større hull i hodet og flere andre blodige sår. Etter at bevisstheten var vendt tilbake, ble hun funnet og brakt til hjemmet, hvor hun nå er under legebehandling.

Det er mange måter å jobbe på

I Råkvåg har det foregått et større jobberi. Mange har nemlig solgt sine brennevinskuponger til oppkjøpere og fått opp til ti kroner pr. stykke. Andre har byttet dem bort i et stykke tobakk. Man skulle ikke kunne tro at avholdsfolk ville ta imot en sådan fortjeneste og skaffe oppkjøpere god fyll, men spanskmedisinen har virket godt her. *En oppkjøper.* [FB 4.1.1919.]

En energisk kone

I Skjørna var det nær blitt brann i en stuebygning ved at konen hadde etterlatt en enerkost i ovnsrøret siden hun feiet. En dag det var meget trekk i ovnen begynte det å brenne i enerkosten og flammen slo høyt i luften.

Da naboene fikk se det, ble de meget forskrekket og ilte til brannstedet med hver sin bøtte for å slukke. Men da husets kone kom ut og fikk se de mange folk, ble hun rasende og ba dem gå hjem til sitt arbeide. Selv tok hun til å slukke, og det gikk både fort og godt. *Tilskuer.* [FB 14.1.1919.]

Vi venter og venter

Postgangen til Stjørn herred synes stadig å være en kilde til sorg. Verst av alle tider har det vært nå i det siste år, da Fosenselskapet har ordnet ruten for sine postførende slik, at de går hertil kun 2 ganger for uken.

Enda mer forkjært stiller det seg når disse turer utføres natt til fredag og natt til søndag. Begge turer tett sammen

sist i uken. Ankomsten til Råkvåg er bestemt så langt ut paa natten at posten kan ikke utleveres før neste dag.

Post til Husbysjøen blir enn ytterligere liggende ombord i Fosenbåten i Råkvåg helt til mandag morgen. Våre aviser får vi således på en gang – for en hel uke. Dagsaviser ankommer som gammel makulatur, har ikke halv verdi for abonnentene. Det meste av bekjendtgjørelser og avtisserementener erfares her først lenge etter den dato, de skal varsle om.

Antagelig er vi i så henseende likestillet med folk på enkelte avsidesliggende steder i Finnmarken. Men dette er et herred i Indre Fosen, kun noen få mil fra den store by Trondhjem. Stjørn herred har over 2300 innbyggere. Dertil i fisketiden en masse fremmede sjøfolk.

Alle er på denne måte avskåret fra en hurtig og grei postforbindelse. Sammenligner vi med Bjugn herred, finner vi, at de har foruten Namsosbåtens faste anløpsdager ogs 2 landpostruter, en fra Brekstad, Ørlandet, og en fra Høybakken, i en og samme uke. Der er saken godt ordnet, enda folketallet der er meget mindre enn i Stjørn.

Tillater mig å henstille til rette vedkommende å få ordnet postrute fra Trondhjem over Hasselviken. Herfra landpostbefordring til samtlige posthus til søndre og indre Stjørn. Høybakken har allerede adgang til postføring til og fra Bjugn en gang for uken. Dertil har Fosenbåten hurtigrute til Høybakken om sommeren (laksruten) en gang for uken. Send oss nå for det første posten fra Hasselviken 2 gange for uken. La en mann med skreppe bli ansatt nå for det første, inntil Nyveien blir helt ferdig, da kommer en automobil susende, ikke med gamle brev og aviser, men med nyeste nytt. Stjørn 25 – 1 – 1919. **H.**

Vi hadde i vårt første nummer i fjor en artikkel om postgangen på Skjørn, hvori vi omtalte, at det av noen privatmenn var andraget om, at det i forbindelse med postsendelsen til nøytralitetsvernet kunne bli etablert gangpost fra Fevåg til Indre Skjørn. Dette andragendes fremme skulle etter sigende være stanset på amtskontoret. Forbedringen av postgangen er en sak, som herredsstyret bør ta opp, og vi henstiller til hr. ordføreren å bringe den fram i første herredsstyremøte. Fosens Blad's red [FB 14.1.1919.]

Vet noen hvor denne brygga lå, som Johan Antonsen annonserte til salgs i Fosens Blad 24.5.1919?

Stjornværingar med offentlege verv før 1900.

Da formannskapslovene kom i 1837 skulle alle herreder velge tillitsmenn til å styre. Tidligere var det personer som var utpekt av myndighetene som hadde slike verv.

Stemmeretten var mye mer begrenset enn i dag. Etter grunnloven måtte borgere som skulle ha stemmerett ha fylt 25 år innen valget ble holdt, ha opphold i landet og ha bodd i Norge i minst 5 år. De måtte enten være eller ha vært embetsmann, selveiende bonde eller ha eid eller bygslet matrikulert ord i mer enn 5 år. Reglene ble moderert etter hvert, men kvinner fikk begrenset stemmerett først i 1901 og full stemmerett i 1913..

Fram til 1853 hørte Stjorna til Ørland herred. Fra 1853 var Stjorna del av Bjugn herred til Stjorna 1. januar 1899 ble eget herred. Navnene er alfabetisk etter fornavn. Opplysningene har Eilert Bjørkvik samlet.

Anders Nilsen Husby - Herredstyret 1843-1846-

Andreas Larsen Søråunet - Herredstyret 1876-1878

C Jenssen - Herredstyret 1870-1881, Varaordfører 1874-1875, Suppleant til Herredstyret 1894-1899, 1905-1907, Skolestyret 1899-190, Overligningskommisjonen 1899-1901, Domsmann 1902-1903

Edvard Bedin Bjørkvik - Herredstyret 1872-1875

Eilert M Mælan - Herredstyret 1872-1875

Gabriel Eriksen Bedin - Medhjelper, Fattigkommisjonen 1845-1849

H Eide - Herredstyret 1894-1897

Hans Paulsen Hægviik - Herredstyremedlem 1840-1856-, 1857-1859, 1866-1869, Suppleant 1864, viseordfører 1845-, 1857-1859 og 1868-1869, formannskapsmedlem 1845-1849, 1866-1869

Helmer P Mælan - Herredstyret 1882-1885

Hybert Aleksandersen Fevåg - Herredstyremedlem 1860-1863, 1866-1869

Jens Isaksen Refsnes - Herredstyre 1837-? Suppleant til formannskapet 1837.

Jens Pedersen Selnes - Herredstyremedlem 1862-1865

Johan Arnt Hansen Hægviik - Forlikrådet 1898-1900, Herredstyret 1870-1873, 1894-1904, Ordfører 1896-1904, varaordfører 1870-1873, 1894-1895, Suppleant overligningskommisjonen 1899-1901, Kirketilsynet -1899, Domsmann 1900-1901, Stedlig fabrikktilsyn 1900-1901

Johan Arnt Olsen Bjørkvik - Herredstyret 1899-1901, Suppleant til Herredstyret 1898, Fattigforstander for Øerne krets fra Vorpvikan til Pevika 1899-1901, Forstander sparebanken 1899-1901, Suppleant overligningskommisjonen 1899-1901, Oppkrever herredsskatt 1901

Johan Arnt Olsen Mollan

Herredstyret 1892-1913, 1917-1925, 1929-1931, Formannskapet 1902-1910, 1917-1925, 1929-1931, Ordfører 1905-1910, 1917-1925

Overligningskommisjonen 1899-1901, Suppleant ligningskommisjonen 1899-1900, Suppleant forstander sparebanken 1899-1901

Lagrettemann 1900-1903, Oppkrever herredsskatt 1900, Fattigstyret 1901, Fosen fiskeristyre 1901, Ligningskommisjonen 1901

Johan M Frengen - Herredstyret 1888-1891

Johannes Eidsaune - Herredstyremedlem 1866-1873

Jørgen J Kleven - Herredstyret 1886-1887

Overligningskommisjonen 1881

Lars A Pevik - Herredstyremedlem 1860-1863, varaordfører 1861

Lars Brodersen Aspestrand - Herredstyremedlem 1846-1849-, 1857-1861

Lars Hansen Bromstad - Herredstyret 1896-1907, 1911-1916, Varaordfører 1899-1907, Suppleant til Herredstyret 1908-1910, Ordfører 1911-1916, Suppleant overligningskommisjonen 1899-1901, Forstander sparebanken 1899-1901, Domsmann 1900-1903, Oppkrever herredsskatt 1900, Kirketilsynet 1902, Lagrettemann 1902-1903

Matias Hansen Søtvik - Suppleant til Herredstyret 1865, Herredstyremedlem 1866-1867 Overligningskommisjonen 1881

Mikkel Bjerkager - Herredstyret 1890-1893, Suppleant til Herredstyret 1905-1907, Ligningskommisjonen 1899-1900, Lagrettemann 1900-1903, Overligningskommisjonen 1900-1901, Oppkrever herredsskatt 1900-1902, Oppsyn med skogvedtektene 1902, Amtsskattestyret 1902, Domsmann 1902-1903,

Mikkel Jakobsen Selnes - Herredstyret 1837-1841-?

Mikkel Jensen Fevåg - Herredstyret 1837-1841-?

Mikkel Jensen Frengen - Herredstyret 1837-1841-?

Nils Larsen Tøndervikstrand - Herredstyre 1837-?, Suppleant til formannskapet 1837

Ole Bedin Refsnes - Suppleant til Herredstyret 1899-1904, 1911-1913, Herredstyret 1905-1910, Overligningskommisjonen 1881, Suppleant overligningskommisjonen 1899-1901, Lagrettemann 1900-1903, Suppleant vergerådet 1900-1901, Suppleant ligningskommisjonen 1901, Skolestyret 1901 (etter Jakob Hafell)

Ole J Vollan - Herredstyret 1874-1877, Fattigkommisjonen 1881

Ole Jonsen Fissdal - Herredstyremedlem 1857-1859

Ole Petter Hansen Refsnes - Herredstyret 1850-1853?

Ole Simonsen Foss - Herredstyremedlem 1868-1871, 1882-1885

Ole Steffensen Sagen - Herredstyremedlem 1862-1865, varaordfører 1862-1863, formannskapsmedlem 1862-1865

Ole Svebak - Herredstyret 1886-1889

Ole Ågesen Foss - Skolekommisjonen 1883, Ligningskommisjonen 1886, Varamedlem i overligningskommisjonen 1889-91, Suppleant til Herredstyret 1899-1901

Paul Jonsen Eidsaune - Herredstyret 1837-1841-?

Paul Knutsen Husby - Herredstyret 1840-1842-

Paul Hansen Mælan - Herredstyremedlem 1857-1859, 1864-1865 (døde 1865)

Peder I Fissdal - Herredstyret 1884-1887

Petter Foss - Herredstyret 1850-1856?

Petter P Husby - Herredstyret 1874-1881

Simon M Fissdal - Herredstyret 1888-1891, Suppleant til Herredstyret 1911-1919, Skolestyret 1899-1901

Simon Olsen Foss - Formannskapsmedlem 1843-1847, Herredstyremedlem 1843-1855, fattigforstander 1849-Varaordfører i Bjugn 1860-1861

Sivert Olsen Svebak - Herredstyret 1892-1907, Formannskapet 1899-1901, Ligningskommisjonen 1899-1900, Forstander sparebanken 1899-1901, Domsmann 1900-1903, Amtsskattekommisjonen 1901

Gravminner

Stjørna har 3 kirkegårder eller gravplasser – Hegvik, Frengen og Husby. Alle er velstelte og trivelig å besøke om det er sommer med blomsterprakt eller vinter med gravene dekket med snø.

At det er så bra skyldes nok godt samarbeid med kirkekontor og ikke minst at blomsterfondene skaffer midler til beplanting og stell. Så kommer selvsagt de pårørende innsats og tilsyn.

Gravstøttene

Gravstøttene for teller mye historie både om dem som er gravlagt, men også om moter ved valg av gravstøtter. Det er imponerende å se en del gamle støtter når en tenker på folks økonomi den gang, men støtten forteller også om økonomiske forskjeller.

Mange av de gamle enkle støttene er nå borte og det er synd. Det har vært tatt opp med kirkekontoret å få sette de støttene som fjernes langs yttergjerdet når festetiden er gått ut og graven skal gjenbrukes. Dette er det ikke foreløpig gitt lov til og støttene blir knust. Gravstøttene er de etterlattes eiendom og en kan ta vare på dem hvis en ønsker. For 2015 er festeavgifta i Rissa kr. 1 288 for 10 år og kr. 2 576 for 20 år.

Noen har begynt å lage familiegravstøtter ved å sette navnene på en gravstøtte og betale festeavgift for en grav. De som ønsker dette må kontakte

prestekontoret og opplyse om hvem som samles og hvilke graver dette gjelder.

Foto av gravstøttene

På alle kirkegårdene i Stjørna er nå gravstøttene blitt fotografert. Bilden er registret inn en database over gravlagte hos DIS Norge. Sist ute var Husby som ble ferdig i sommer. Fotograf har vært John Arthur Winsjansen.

Et eksempel på en fin enkel gravstøtte med pen beplanting

Alle som er blitt gravlagt på kirkegårdene er nå å finne under disnorge.no/gravminner. Der gravstøtten enda står, er det da også med et bilde. I denne basen kan det nå søkes på de fleste kirkegårder i Norge. Et fint hjelpemiddel ved slektsgransking.

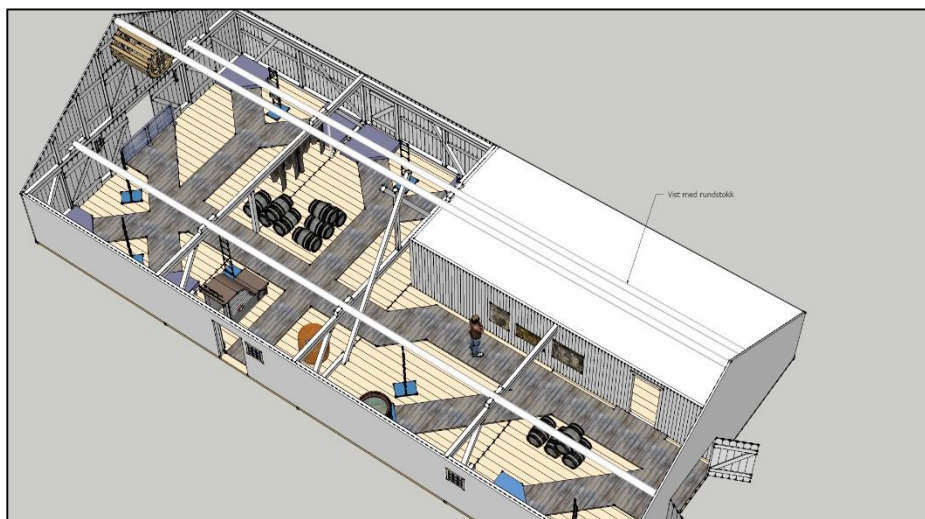
Sildeutstilling i Råkvåg

I samarbeid med Museet Kystens Arv på Stadsbygd, Salteriet Kulturbrygge og eier av Fossbrygga, Karl Idar Frengen skal vi lage en lokal museumsutstilling av gamle fiskeredskaper i Fossbrygga. Inngangen blir via Salteriet og med gangbru over.

Det er inngått avtaler mellom partene og Museet Kystens Arv har ansvaret for driften av utstillingen når den er ferdig. Heimbygdslagets oppgave er å bidra med dugnad og være pådriver under utbyggingen.

Grunnlaget for utstillingen er de gjenstander som ble samlet av Råkvåg Veteranbåtforening i 1991 og som er lagret i underetasjen på Salteriet. Da Stjørnagrappa trengte hele arealet til den årlige kunstutstillinga måtte gjenstandene flyttes og valget falt på Fossbrygga som ligger helt inntil. De fleste av de ca. 350 gjenstandene er fotografert og registrert.

Det er bevilget penger fra Rissa Utvikling og vi har søknad inne til flere. Trøndelag museum på Sverresborg har bidratt med planlegging og oppsett av utstillingen. Vi håper at utstillingen kan åpnes i sommer.

Perspektivplan, inngang til venstre

Returadresse:
Stjørna Heimbygdslag
v/Elin Worpvik
Nordfjordveien 37
7114 RÅKVÅG

Aktiviteter i Heimbygdslaget i 2015

Som tidligere, har vi også dette året hatt mange aktiviteter. Dette for å engasjere flest mulig av medlemmene. En forutsetning for at et lag skal fungere er aktivitet blant medlemmer. I den sammenheng har vi i 2015 arrangert:

Gammeldagan.

I år har vi vært samlet flere steder i Stjørna, men valgte i høst å møtes fast i biblioteket på Mælan skole. Disse møtene har vært fast klokka 18.00 andre onsdag i måneden. Tema for disse kveldene har variert.

Temaene har vært:

- Krigen i Stjørna,
- Dammer, sagbruk og kverner.
- Ferdsel og ferdselsårer,

Oppmøte har vært noe varierende. Kanskje har det ikke vært kjent for medlemmene. Møtene har vært kunngjort ved oppslag. Skulle det ha vært kunngjort på en annen måte? E-post eller sms?

Våren 2016 blir møtene på tirsdager på biblioteket på Mælan skole:

12.01 Tro og samfunn

10.02 Byggeskikk m/gamle bilder

09.03 Kystfiske, laksevorper, notsteng, feller

13.04 Årsmøte. Ta med gamle spesielle gjenstander som vi kan diskutere bruken av.

Anno 1930

Som foregående år har vi også i deltatt. I år hadde vi foredrag om og utstilling av bilder av Arthur Indregård. Ved siden av hadde vi også bilder utstilt fra de forskjellige grendene i Stjørna.

Høsttur

Turen siste høst gikk til Tyssbotn. Noen gikk og andre kjørte bil. 28 stykker i tallet i det fine høstværet. Vel framme ble vi ønsket velkommen av Sverre Gjølga og samboer. Påfyll av historisk stoff fikk vi av Tor Stallvik, Halstein Sørmyr, Eilert Bjørkvik og vertskapet og kaffeservering på verandaen. Etterpå ble vi invitert til «dampskipskaia» til Tor Stallvik der han og kona orienterte om gamle dager og arbeidet med rehabiliteringa av bygninger. Utmerket servering. Tusen takk!

Hvor går turen i 2016?

Forslaget er Museet Kystens arv søndag 04.09.16 Start fra Sørfjorden kl. 10.00

Foreninger og lag

Fremdeles registrerer vi gamle protokoller og andre papirer fra foreninger og lag for å ta vare på de på en betryggende måte

Grasrotandelen

Dette er en flott ordning for å skaffe midler til lokale kulturtiltak, så registrer deg for å støtte Stjørna Heimbygdslag, orgnr. 993 808 350. I 2014 fikk vi inn kr 11 747 fra 41 tippere. Stor takk til alle som deltar.

Vil du støtte oss med din Grasrotandel?

Org.navn: STJØRNA
HEIMBYGDSLAG

Org.nr: 993808350

32774993808350

NORSK TIPPING

GRASROTANDELEN

Heimesida

Det er en utfordring å holde heimesida oppdatert og tilføre nytt stoff. Inger Lisa Lillemo er ansvarlig for å legge ut nytt stoff. Ta gjerne kontakt med henne på tlf. 938 38 089 eller epost (inger.lisa@hotmail.com).

Vi annonserer møter og nyheter på heimesida, så følg med på www.stjorna.no.

Gamle bilder

Vi har en betydelig samling av gamle bilder som er skannet og trygt oppbevart, men det plass til flere. Det er viktig for etterslekta å se hvordan ting var. Vi skanner dem og eieren får bildet tilbake. Å beskrive det/de som er på bildet er også en jobb som skal gjøres.

Bilder til Sildeutstillinga

Vi trenger gamle bilder eller film til Sildeutstillinga. Ta kontakt med Per Husby tlf. 73851644/95162370 eller epost per.husby@online.no. Bildene blir skannet og du får dem tilbake.

Bilder er viktig, et bilde forteller mer enn mange ord. Hjelp oss å få til en fin utstilling

Seterprosjektet

Flere gamle seterplasser er blitt merket. Noen få gjenstår før vi kan sette sluttstrek. Etter hvert vil vi legge ut informasjon om den enkelte seter på vår heimeside. Kanskje noen har gamle bilder og artige historier, det vil vi gjerne ha.